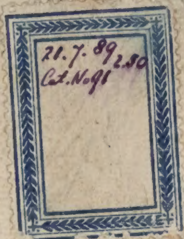
Dit Boeck Hoort
toe Tönis zoon
Claes,

1705

75

Grondige Onderrichtinge
INDE
OPTICA,
OFTE
PERSPECTIVE KONSTE,

DOOR

HENRICUS HONDIUS.

Gedruckt t'AMSTERDAM,
By FREDERICK DE WIT, Konst-verkooper, voor aen in de Kalverstraet, by den Dam, in de witte Pascaert.

INSTITUTIO
ARTIS PERSPECTIVÆ
AUCTORE
HENRICO HONDIO.
Hagæ Comitum Hollandiæ.
Cum Priuillegio.
1647.

MET

PRIVILEGIE

VANDE

Hoogh-Mogende Heeren

STATEN GENERAEL

Der Vereenighde

NEDERLANTSCHE PROVINTIEN.

VOOR-REDEN.

IN dit tegenwoordigh werck, Beminde Leser, hebbe ick dese *Perspective Konsten* in't kort, ende soo duydelick voorgestelt, als my doenlijck is geweest; soo dat ick niet en twijffele, oft den Ondersoecker en sal de selve uyt de Beschrijvinge, ende de Figuren daer by, seer wel konnen begrijpen: want de Beschrijvinge met de aenwijsende letteren daer inne ghestelt, ende op de Figuuren wijsende, is, of het met der handt werde gewesen. Derhalven en hoeft men niet schromigh te wesen, om den Konst-lievenden lust der vermaeckelijcker *Perspective* in het werck te stellen: want de selve is noodigh, dienstlijck, ende profijtelijk voor alle Persoonen, 't zy van wat staet ofte conditie die zijn, alsoo de selve Konste seer verstandelick leert oordeelen, van alles wat men bynaer met der ooghe siet, ende voor al seer noodigh, die haer in de Teecken-konste oeffenen: dese konnen lichtelick ghetuygen, hoe nootsaeckelick de konste der *Perspective* is; sonder welcker kennisse de Teecken-konste gantsch onvast ende onseecker is: daerom dient dese (als een fondament der selver) eerst gheweten. Mijn meeninghe en is niet den Lief-hebber met veel subtijle speculatien op te houden; die daer lust in hebben, die ondersoecken *Euclides*, *Guido Ubaldus*, als oock *Iacobus Barozzi de Vignole*, ende *Samuel Marolois*, welckers werck ick selfs ghemaeckt hebbe, ende in 't licht uyt-ghegeven: maer kome tot soo veel dienstige Theorie, als tot der Practijcque in desen noodigh sal wesen. Komende dan tot mijn voor-genomen werck, sal men eerst verstaen, wat *Perspective* te seggen is, waer van den seer verstandighen *Euclides* subtijlick tracteert. Het is (soo als den loffelicken Architect *Vitruvius* seyt) 't gene men noemt *Scenographie*, dat is het opgerechte van eenige Gebouwen, Lichamen, ofte Corporen; ende in 't geheel, 't gene men met der ooge siet, het selve met grondt-regulen te brengen in 't verkorten, gelijck het hem naer het ooge-gesicht is vertoonende, groot ofte kleyn, van verre ofte naby, soo als men dat gesicht heeft ghenomen, ende in de werckinge alsoo gestelt, als een door-siende ooghe-gesichts punt, welcks ooge-punt wort gestelt op den Orison, ofte gesicht-eynder (soo *Stephin* hem noemt.) Het punt van de lenghde ofte distantie, wort op eenen gelijck-zijdigen driehoeck ofte Triangel equilatrael genomen op 't kortste; maer naeder stellende, soude men 't gesicht aen de zijden verliesen: maer wort wel verder gestelt, gelijck de Figuren in desen uytwijsen.

Ende alsoo ick bevonden hebbe, dat de Lief-hebbers dickmaels verleghen zijn, om te noemen met konst-woorden 't ghene in dese materie wort vereyscht; soo hebbe ick goet geacht een Figure daer van te maken, ende te brengen voor het werck: want als ick sal spreken van Circumferentie, Diameter, Superfitie, &c. oock van Colomnen ende eenige Ornamenten der selver, ende dat men my niet en soude verstaen, soo soude den Lief-hebber eenighsins te rugghe gehouden worden; daerom is dese Figure noodigh, ende dan totter Konste selve te komen, beginnende aen

het

het uytterfte ofte bedenckelijckfte, dat is een puntken, (waer van de *Geometrie* oock haer beginfel is nemende) vorders komende tot het quadrat ofte vierkant, ende dan eenen grondt van quadren, feer dienftigh tot het bouwen, voort gaende tot eenige andere Superfitien van gronden, foo ronde, ovale, als kantige; kome dan tot de Lichamen ofte Corporen, ende eerft een Vierkant ofte Cubus, ende dan infiende Kamers, opgaende deuren, ende het ftellen van Pylafters, om ordentelijck te klimmen, ende voorts het maecken van Pylaren, die ick in verfcheyden manieren leere: daerom dat defe loffelijcke Konfte aldertreffelijckft wort uytgedruckt met de doorfiende Gebouwen, daer na eenige Figuren, om te verftaen het maken van Bogen, van vooren, als op der zijden, ende Kruys-welffels, verftekende Trappen, Wendel-trappen, als eenighe opmerckinghe ofte obfervatien, dienende tot de Schilder-Konft, oock eenen Geometrifchen grondt, met de voet-mate daer by geftelt, van den nieuwen Hoff van den Doorl. *Prince van Oraignen* in den Hage, daer by de *Scenographie* ende oock de *Orthographie* voor-gaende tot de verfettende ftucken, als Tafelen, Bancken, Stoelen, Buffetten, Perffen, Ledekanten, *&c.* Kome tot de onderwijfinghe van de Landtfchappen: want daer in veel fouten wort gepleeght; infonderheyt, als in de felve Lantfchappen eenige Gebouwen komen, die van 't ooge-punt verdraeyt ftaen: Daerom hebbe ick hier defe 42. Figuren gemaeckt; de felve verftaende, is het erreur gheholpen, ende ten leften zijn hier by ghevoeght eenighe Figuren, alwaer den Geometrifche grondt blijft, fonder dien te verkorten, ende het teghen-fien daer aen gevoeght uyt den grondt, als vertoonende de Orthographie, blijvende de Circonferentie in haer gheheel, feer dienftigh voor Fortificatien, Quartieren van Legers, Redouten, ende Trencheen, *&c.* te vertoonen, alwaer men meer den gront, als het verheven aenfiet. Ick hebbe de Figuren weynigh gefchaduwt, om dat de aenwijfende linien daer door niet te feer en fouden verdonckert worden, eenige Figuren bloot ghelaten, ende liever noch eens gemaeckt met fchaduwen, op dat ick het werck foo naeckt mochte voorftellen, als my doenlick ware. De geftippelde linien wijfen aen de vindinge van de Figuren, ende maecke de aenwijfinghe van de blinde linien meer, als ick fomtijts in de befchrijvinge mentie maecke: want de felve geven veel openinge totter Konft, ende worden verftaen door voorgaende Figuren, daer al-reede verklaringe van gemaeckt is; ende alfoo ick eenige redenen meer by fommighe Figuren moet brengen, fal hier mede mijne Voorreden eyndigen, ende den Beminder tot het voor-geftelde werck wijfen: de eerfte Figure wel ghevat hebbende, eer hy kome tot de andere, 't ghene verftandelick met voordeel in de Konfte fal doen toenemen, en bevinde, dat mijnen arbeyt aengenaem is, fal niet laten met gelegentheyt de Konft-lievende meer behulp in de Mathematique Konfte uyt te geven. *Vaert wel.*

OPMERCKINGE.

VOOR het aenvangen der Perſpective Konſte, ſal men verſtaen, dat het uytterſte, dat men bedencken magh, is een punt ofte ſtipken, het welke men niet deelen en magh: want het en heeft langhde noch breede; ende alſoo de Perſpective een deel is van de Geometrie, die ook van een punt haer begin is nemende: Sal ick derhalven de Perſpective Konſte aen het alder-uytterſte ofte puntken oock beginnen; ende dat te meer, om dat oock de Perſpective gronden ſoo wel als de Lichamen ofte Corporen al uyt punten moeten aengeweſen ende gevonden worden.

Item, alle inſiende Edefitien ofte ghebouwen, in Perſpective geſtelt, daer en moet den Inventeur ofte Meeſter aen de plaetſe niet ghedwonghen weſen; maer het werck moet hem voegen naer wille ende geſicht van den Meeſter. Dat is, dat men een werck maeckt van het geſicht hoogh ofte leegh, ende de lengte ofte diſtantie, ſoo als men dat begeert te ſien. Ende dit is voor eerſt eenen vaſten ende algemeynen Regel. In dit eerſte beginſel hebben eenige ſeer groffelick ghedwaelt, die, om der eeren wille, hier niet genoemt en worden, *&c.*

Beſchrijvinge van de eerſte Figure.

OM 't gene verhaelt is beter te verſtaen, is alhier gegeven het punt *a.* het welcke men begeert te ſien van de hooghte, als de linie *b. c.* is, van de lenghde ofte diſtantie, als de linie *d. e.* Om dit punt in Perſpective te leggen op den gront, is van noode, dat men eerſt trecke de onderſte voet ofte baſe linie, ende daer naer de oriſontale linie, even waterpas ofte paralel met de baſe, op de lenghde der linie van *b.c.* op welcken Oriſon moet gheſtelt worden het ooghe-punt, alhier geteeckent *h.* het punt, dat men begeert in Perſpective te leggen op den grondt, is gheteeckent *a.* als voorſeyt is, ende wort geconſidereert als recht opſtaende: Derhalven ſal men van het punt *a.* een linie trecken totter baſe, alhier met ſtippelen gheteeckent *b.* op welckers punt *b.* den eenen voet van den paſſer geſet, ende den anderen gheopent op het punt *a.* ende omkeerende totter baſe alhier *f.* ende de diſtantie gheſtelt op den Oriſon van het ooghepunt *h.* tot *i.* en van 't punt *f.* getrocken tot het punt van diſtantie *i.* ende van *b.* tot *a.* daer de linie *b. a.* ende *f. i.* malkanderen doorſnijden, alhier gheteeckent *g.* dat is het gegeven punt *a.* in Perſpective, volgens de gegeven hooghde ende lengde. Ende dit alſo wel gevat ende verſtaen zijnde, ſal den Onderſoecker deſer Konſte een vaſte kenniſſe geven, om met verſtant te begrijpen de volgende Figuren, als een fondament deſer Konſte.

Beſchrijvinge van de tweede Figure.

VOlgende het voorgaende punt, wort alhier in deſe tweede Figure vertoont, hoe men een quadraet ofte vierkante plattegrondt in Perſpective ſal brengen, beſtaende deſe Ignographie in vier punten, geteeckent *a. b. c. d.* van de hoogte *e. f.* ende van diſtantie *g. h.* eerſt de baſe getrocken zijnde, ende een oriſontale linie paralel met de baſe: op de hooghte van de linie *e. f.* ſoo ſtelt men de vierkante ſuperficie op de baſe linie, ende het ooghe-punt op den Oriſon gheſtelt, alhier gheteeckent *i.* het punt van diſtantie *k.* ſoo dat van *i. k.* is de lenghde ofte ghegheven diſtantie *g. h.* ſoo ſteltmen den paſſer met den eenen voet op *a.* ende uyt het punt *d.* omkeerende tot de baſe *l.* ende van *a. b.* twee linien op het ooge-punt *i.* ende van *l. a.* op het punt van diſtantie *k.* daer de linien *a. b.* tot *i.* ende *l. a.* tot *k.* malkanderen doorſnijden, alhier geteeckent *m.n.* dat zijn de twee punten van *c.d.* ende u vierkant in Perſpective is, *a. b. m. n.* Deſe vindinghe van punten is op het hooghſte nodigh wel te verſtaen, als hier vooren verhaelt is.

Beschrijvinge van de derde Figure.

VOlgens het voorgaende quadraet, wort alhier aengewesen eenen grondt van seven quadren op de base, ende in de hoogte oock seven naer de Perspective, zijnde van deselve voorgaende hoogte ende distantie, ende naer de voorgaende verkortinge, alhier is het vierkant van der basen nederwaerts gestelt: want dat is een ghelijcke saecke van 't voorgaende, ende daerom dit vierkant ofte quadraet met gelijcke letteren, geteeckent *a. b. c. d.* de hooghte *e. f.* ende de distantie *g. h.* dit eene quadraet in Perspective gestelt, als verhaelt is in de tweede Figure, alhier *a. b. m. n.* stelt op de base gelijcke gedeelten, als *a. b.* alhier *o. p. q.* ende *l. r. s.* ende treckt de punten van *s. r. l. a. b. o. p. q.* op 't ooge punt *i.* ende van 't punt *s.* op 't punt van distantie *k.* ende van *q.* op d'ander zijde: twee Diagonen getrocken, doorsnijdende de linien des ooge-punts, welcke doorsnijdingen aenwijsen de paralelle linien, waer van de eerste met *v. t.* ende de volgende 1.2.3.4.5.*&c.* zijn geteeckent: In dese drie voorgaende Figuren zijn gestelt by yder Figure de linien van de hoogte ende distantie; de selve sullen wy nu naelaten, met sulcken insien, dat men de hoogte van den Orison totter basen, voor de gegeven hoogte: ende het punt op den Orison gestelt ter zijden d'ooge-punt, men voor het punt van distantie considereren sal.

Beschrijvinge van de vierde Figure.

IN de welcke gestelt is eenen gelijck-zijdigen driehoeck ofte Triangel equilaterael, geteeckent *c. d. e.* op de hooghte van *b. m.* ende distantie *a. b.* hangende van der basen nederwaerts, welckers punten van *d. e.* getrocken winckelhaeck ofte perpendiculair tegen de base linie opwaerts, alhier *n. m.* dan voorts de selve punten met het punt *c.* op 't ooge-punt *a.* getrocken: den passer gestelt op 't punt *n.* ende geopent op *e.* ende omkeerende tegen de base op *l.* ende van *m. d.* tot de base *k.* ende punten van *k. l.* op 't punt van distantie getrocken, daer de linien van *l. b.* met *k. b.* ende *m. a.* ende *n. a.* malkanderen doorsnijden, alhier *e. d.* ende 't punt *c. d. e.* t'samen ghetrocken, vindy de gegeven omtreck ofte circonferentie des Triangels in de Perspective.

Men moet verstaen, dat alle linien, die men perpendiculair tegen de base optreckt, als *d. m.* ende *e. n.* op het ooge-punt moeten getrocken worden; ende de linien, die men met den passer tegen de base stelt, op 't punt van distantie moet getrocken worden. Ende dit is eenen generalen Regel, naer dese werckinge, en licht om te verstaen, en is een vaste maniere in dese Konste.

Hier beneven dese Triangel is een vierkant ofte quadre gevoegt met de punt *f.* tegen de base linie, welckers punten *g. h. i.* met perpendiculaire tegen de base, ende so voorts van *f. p. q.* op 't ooge-punt getrocken, en den passer op 't punt *p.* geopent tot *i.* en omkeerende tot *f.* van gelijcke van *f. h.* tot het punt *o.* ende van *q. g.* tot *o.* en de punten *o. f.* op 't punt van distantie *b.* daer de linie van d'ooge, ende distantie malkanderen doorsnijden *g. h. i.* getekent ende toe getrocken, is het quadraet gesloten, en leyt deselve op den gront in Perspective, volgens de voorgaende gegevẽ hoogte en lengde.

Volgende dese quadre, wort hier onder vertoont eenen grondt van quadren met de scherpte der punten tegen de base linie in den gront: de quadre, geteeckent *c. d. e. f.* volgens de distantie van *a. b.* ende de hoogte van de base tot den Orison ofte *a. c.* is in den grondt in Perspective geleyt, getekent met gelijcke letteren; hebbende elck punt sijn gelijcke letter, ende alsoo naer desen kleynen grondt de quadre groot soude zijn, is de selve in de helft doorsneden, om den grondt cierlijck te stellen. Dese grondt komt tot veel vertooningen te pas, 't zy om eenige kantige deelen van stenen, banken, stoelen, kruyssen, ende menigerley saecken uyt den grondt op te rechten, dat kan door desen grondt licht te wege gebracht worden.

Beschrij-

Beschrijvinge van de vijfste Figure.

VErscheyden gronden ende distantien zijn noodigh gheweten: hierom is alhier voorgestelt eenen grondt, dienende tot een plaveytsel, met quadren ende fascien omvanghen, behoudende sestien quadren, als de by-gevoeghde Ignographie uytwijst, geteeckent *a. b.* ende den halven grondt *c. d.* den Orison ende het ooge-punt *e.* met het punt van distantie gestelt zijnde, op den selven getekent *f.* de punten van de quadren, ende fascien van de base op 't ooge-punt getrocken, ende van het punt van. distantie *f.* tot *a.* is van *b.* tot *h.* daer de selve linien van distantie de ooge-linien doorsnijden, wort vertoont de voorseyde Ignographie in Perspective, getekent *a. b. h. i.*

Hier onder dese Figure is gemaekt een Ovael in platte Geometrische grondt, welcken grondt ofte Ignographie is verdeylt in sestien gelijcke deelen, geteekent *a. b. c. d. e. f. g. h. i. k. l. m. n. o. p. q.* van welckers punten Perpendiculen ghetrocken tegen de base linie, ende deselve voorts op 't ooge-punt *r.* ende dan den eenen voet van den passer gestelt op't ooge-punt *a.* ende geopent totter base linie, en daer den anderen voet vast houdende, den passer van't punt *a.* omkeerende totter base, geteeckent *a.* ende wederom den voet van den passer gestelt op de linie *b.* op de base linie, ende den passer geopent, ende uyt het punt *b.* omkeerende tot de base, geteeckent *b.* ende alsoo alle de andere punten tegen de base geteeckent, elck punt met gelijcke letter van de Ignographie, ende dan de selve punten van de base getrocken tot het punt van distantie, geteeckent *s.* Daer de selve Diagonen de ooge-linien doorsnijden, worden de punten van't Ovael in de Scenographie gevonden, ende is elck punt van de Ignographie in de Scenographie aengewesen met gelijcke letter, als de selve Figure is betoonende.

Beschrijvinge van de seste Figure.

WAER inne vertoont wort, hoe men een perfect ronde in Perspective sal maecken op tweederley manieren. De eerste rondt is, de Ignographie ofte platte grondt, gedeelt in sestien gelijcke deelen, beginnende van de base nederwaerts op den halven Circkel, geteecken *e. f. g. h. i. k. l. m. n. &c.* dese deelen, hoe meer, hoe beter, mits datse paer ofte gelijck zijn: dese punten alle perpendiculair getrocken tegen de base, ende voorts op 't ooge-punt den Orison paralel met de base van sulcker hoogte ende distantie, als men die begeert; ende twee Diagonen van de punten *r.* tot de distantie *s.* getrocken: de Diagonen van *r. v. x.* wijsen alle de punten met doorsnijdinge van de oogh-linien van 't heele ronde, ende elcx punt in de Perspective is geteeckent met gelijcke letter van de Ignographie, welckers punten t'samen getrocken, kan een vaste handt lichtelijck een ronde te wege brengen.

Binnen dese ronde kan men eenen boort maecken op gelijcke werckinge. Dese Figure is tot vele saecken dienstelick: hoewel ick dese vindinghe aenwijse op een ander maniere, als in de eerste Figure van't vinden des punts is geleert, is daerom, dat men verscheyden manieren hem wel magh wennen, alsse goet zijn ende met den voorgaenden grondt overeen komen; anders en isser mijns bedunckens geen beter noch correcter vindinge, als de voorgaende: daerom wy dese latende, sullen op de voorgaende eerste gronden onse vordre vindinge ofte inventien stellen.

De ander ofte tweede ronde is gedeelt in twaelf gelijcke deelen, en der selver punten van 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. perpendiculair tegen de base getrocken, en den passer gestelt op 't punt *c.* ende geopent tot 3. ende omkeerende van't punt 3. tot de base linie, mede geteeckent 3. en soo voorts, gelijck hier vooren in de Figure van't Ovael geleert is: van elcx punt tegen de base met den passer gestelt, welcker perpendiculare linien op 't ooge-punt *a.* getrocken, en de gevonden punten van den passer getrocken naer het punt van distantie: daer de Diagone de ooge-linien oversnijden, daer worden alle de punten gevonden, alhier in de Scenographie aengewesen, elck punt met gelijcke letter van 1. 2. 3. *&c.* gelijck de selve in de Ignographie getekent staen.

Beschrijvinge van de sevenste Figure.

WAER inne vertoont wort eem vijf hoeck ofte Pentagonus, de Ignographie geteeckent 1. 2. 3. 4. 5. hebbende de eene punt tegen de base linie, ende den Orison paralel met de base, ende het ooghe-punt *a.* ende het punt van distantie gheteeckent *b.* de punten van 2. 3. 4. 5. op-ghetrocken teghen de base Perpendiculair, alhier geteeckent het punt 2. tot *c.* het punt 3. tot *d.* het punt 4. tot *e.* ende het punt 5. tot *f.* welcker punten op de base van *c. d. e. f.* getrocken op't ooge-punt *a.* staende recht van voren, den passer met den eenen voet op't punt *c.* gestelt, ende geopent tot 2. omdrayende tot *g.* ende van *d.* den passer gheopent tot 3. ende omdrayende tot *h.* van gelijcke *e.* 4. tot *i.* ende van *f.* 5. tot *k.* ende de punten op de base van *g. h. i. k.* getrocken op't punt van distantie *b.* daer de selve Diagonen de ooghe-linien doorsnijden, alhier 2. 3. 4. 5. tot 1. dese punten toe-getrocken, wort ghevonden de Scenographie van den Pentagonus, ende dat altijts naer sulcken hoogte ende distantie, als men begeert.

Om beter te verstaen ende te begrijpen den stant van 't gesicht, ende hoe haer de Figuren veranderen, als men deselve, ofte van voren, ofte van ter zijden aensiet, is alhier desen Pentagonus gestelt op de selve hoogte ende distantie, alleenlijck 't gesicht des ooge-punts op de eene zijde des Pentagorus, ende de eygen voor-gaende punten op de base gestelt, de selve punten van de base op't punt der ogen, ende distantie getrocken, gelijck de voorgaende is aengewesen; vint men de circonferentie des Pentagonus in een andere forme: want sommige linien verminderen, ende andere verlengen haer, dan dient tot opmercken, dat alle linien, die paralel met de base in de Ignographie zijn, gelijck de linie alhier 3.4. dat de selve in de Scenographie oock paralel met de base ende Orison blijft, het zy hoe men het gesicht verstelt, en men heeft hem wel te verseeckeren; soo de selve haer anders in de Figure vertonen, dat men ergens heeft gemist, van niet wel gelet te hebben op de scherpigheyt der punten. Dese en diergelijcke observatien zijnder vele inde Perspective, diemen tot memorie dient te onthouden: hoewel sy gering zijn, soo zijnse wan gewicht in't gebruyck ende dienstig.

Beschrijvinge van de achtste Figure.

WAER inne vertont wort eenen ses-hoeck ofte Hexagonus, geteeckent *a. b. c. d. e. f.* de hooghte van den Orison tot de base ghenomen op ses voet naer de hoogte van een Figuer, ende de distantie op twaelf voeten: de voornoemde punten Perpendiculair tegen de base getrocken, ende uyt deselve met den passer omdrayende de punten van de Diagonen ghemaeckt, gelijck in de voorgaende sevenste Figure is aengewesen, ende de linien van 't ooge-punt *h.* uyt de punten van *a. b. f.* getrocken, als mede de Diagonale linien van de base tot het punt van distantie *g.* worden gevonden de punten in de Scenographie *b. c. d. e. f.* de welcke toegetrocken tot *a.* is ghevonden de circonferentie des Hexagonus in de Perspective.

Beschrijvinge van de negenste Figure.

IN de welcke vertont wort eenen Haxagonus met een boort, geteeckent *a. b. c. d. e. f.* ende den boort met *g. h. i. k. l. m.* de hooghte op ses voeten, ende de distantie alhier negen voeten, het ooge-punt *n.* ende het punt van distantie *o,* de punten tegen de base getrocken, gelijck in de voorgaende Figuren is aengewesen, ende dan voorts tot het ooge-punt *n.* ende de Diagonen tot het punt van distantie *o.* getrocken, wort gevonden door oversnijdinge van de Diagonen over d' ooge-punts linien, de punten van den Hexagonus, welcker punten in de Scenographie alhier met gelijcke letteren van de Ignographie zijn aengewesen.

Beschrij-

Beschryvinge van de thiende Figure.

IN de welcke twee Vierkanten ofte Quadraten puntwijs over den anderen zijn ge leyt, het eerste quadraet hebbende de punt tegen de base, gheteeckent *a, b, c, d* het ander quadraet is met de eene zijde paralel met de Base, geteeckent *e, f, g, h*, de hooghte en de oogepunt *i*, ende de distantie van *i* tot *k*, de punten van *b, c, d*, ende *e, h*, perpendiculair opghetrocken teghen de base, ende voorts tot het oogepunt *i*, ende de Circkel met den eenen voet gestelt op *l*, geopent tot *g*, ende omkeerende tot de base *p*, ende soo voorts gedaen van *o, d*, tot *q*, *&c.* gelijck vooren gheleert is, soo vindt ghy door oversnijdinghe der Diagonen, ende oogepunts linien, alle de punten in de Scenographie, gelijck in de Ignographie geteeckent ende aengewesen is, hebbende elck punt in de Scenographie sijn eygen aengewesen letter van de Ignographie.

Beschrijvinge van de elfde Figure.

IN de welcke vertoont wort eenen achthoeck ofte Ottagonis, geteeckent 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8. hebbende een zijde des achthoecks tegen de base, de hooghte en de oogepunt *i*, ende de distantie van *i*, tot *k*, gedaen hebbende met elck punt van de Ignographie, als in de voorgaende Figure geleert is, vindt men de Scenographie alhier met gelijcke letteren geteeckent; maer of het geviel, dat dese Figure in de Perspective leger wesen moeste, soo laet den Orison dalen soo leghe, als men hem begeert, alhier *i, k*, houdende de base, als vooren, soo vindt gy u achtkant, getekent met *a, b, c, d, e, f, g, h*, ende hier uyt dese Figure kan men een deckzel maken op een Vat, gaende open op de eene zijde, ende blijvende op de base vast, als men den leeghsten Orison behoudt; maer behout ghy den bovensten Orison, soo valt het onderste deckzel met de achterste zijden van de planta nederwaerts, uyt welcke lesse veel fraye speculatien te vinden waren; maer alsoo ick het profijtelickste waernemen wil, soo sal ick komen tot de Lichamen ofte Corporen.

Beschrijvinge van de twaelfde Figure.

IN de welcke drie Cubus ofte vierkante Corporen vertoont zijn, staende van vooren op de base linie, welcken gront is gedeelt in seven quadren, hebbende elcken Cubus op den grondt een quadre, den grondt is in Perspective geleyt, gelijck in de voorgaende derde Figure is aengewesen. Om dese Cubus te maecken, maecktmen eerst een recht vierkant, als *a, b, c, d*, van vooren op de base, ende uyt de twee punten *e, f*, twee perpendiculen tot *g, h*, ende van de punten *b, c*, op't ooge-punt getrocken, daer de twee perpendiculen *g, h*, oversneden worden, treckt men de vier punten van *b, c, g, h*, met welcken de bovenste zijde van Cubus gesloten wort : men kan de selve mede maken uyt het punt van distantie, treckende uyt het punt *c*, een Diagone, daer de perpendiculaire linie doorsneden wort van *e, g*, alhier met stippelen aengewesen, sluyt men mede de zijde ende het bovenste van de Cubus: den Cubus geteeckent *k*, staet rechter onder 't gesicht der oogen: daerom en kanmen soo veel niet op de zijde bekennen, ende is ghemaeckt op de voorgaende maniere: den derden Cubus, wesende hol, de quadre *l, m, n, o*, in de hooghte opgerecht van elck punt, ende van het ooge-punt boven aengetrocken, wort den Cubus gesloten, elck punt met de eygen letteren van beneden, boven aengewesen; behoudende het Corpus van den Cubus van binnen de spatie *p, q, r, s*, onder, als van ghelijcke boven, 't welck men door de aenwijsende gestippelde linien lichtelijck kan begrijpen, dewelcke van 't ooge-punt *v*, ende uyt het punt van distantie *t*, alhier zijn gemaeckt.

Beschry-

Beschrijvinge van de derthiende Figure.

IN de welcke gestelt is een insiende Kamer, hebbende den gront van seven deelen vierkant, (naer de verkortinge van de derde Figure) hebbende aen wederzijden eenen muer ofte wandt van de dickte van 't vierde-deel van een quadre: 't gene op de base-linie te beproeven is, de linie *b*, wijst aen het punt van distantie, ende *a* is d'ooge-punt: in de eene zijde van den muer is gemaeckt een deure, behoudende drie quadren in de breete uyt den gront, getekent *s*, *t*, *v*, *x*, uyt welkers vier punten van *t*, *x*, en *s*, *v*, een kruys-linie getrocken, bewijstmen het rechte midden uyt 't punt, daer de linien worden oversneden, sonder den gront te gebruycken, gelijck op d'ander zijde op den wandt wort bewesen: want van *f*, *h*, ende van *g*, *i*, een kruys-linie getrocken, ende uyt het punt *k*, een perpendicule tot den gront gemaeckt zijnde tot het punt *l*, is *f*, *l*. ende van *l*, *i*, even veel spatie, behoudende elck drie deelen uyt den gront, en dit is een vaste proeve, ende met dese maniere kan men veel verdeylingen maken met geringe moeyte, 'tzy van vooren ofte op de zijden, van onder ofte van boven: vorders is alhier noch een doorganck gemaeckt recht van vooren op de hooghte ende breede, als dien op de zijde, geteeckent *e*, *d*, *y*, *z*. De hooghte wort gevonden door de linie *t*, *v*, die verlenght tot *c*, ende van *c* tot *y*. Hier boven zijn noch gemaeckt vijf ribben ofte balcxkens, om de solderinge te houden, rustende van onder op de muer: op de linie *q*, *r*, wort de breede van de selve getekent, ende soo voort uyt het oogepunt opwaerts van *p*, *b*, ende *r*, *a*, uyt de punten van *o*, *p*, ende *q*, *r*, is de hooghte der binten genomen: de solderinge is verdeelt met gestippelde kruys-linien in drie deelen, om de plancken ofte deelen aen te wijsen, als van *p*, *A*, ende *r*, *B*, is de oversnijdinge *C*, de helft ofte midden van de solderinge: van gelijke boven de linie *c*, ende onder de selve is een kruys-linie getrocken uyt de hoecken, waer mede de verdeylinge van drie deelen wort aengewesen.

Beschrijvinge van de veerthiende Figure.

IN de welcke wort vertoont een insiende Kamer met drie opgaende deuren, op elcke zijde een deure, en een recht van vooren. Het open der deuren begrijpt drie quadren in den gront: derhalven heeft de toe-sluytinge ofte deure drie deelen, ende het opgaen tot den muer oock gelijcke drie deelen, ghelijck de deure *a*, *b*, *c*, *d*, aenwijst, hebbende van *a* tot *g*, het open in drie deelen, ende van *a* tot *e*, drie deelen, makende also het open gaen eenen halven Circkel op den gront, alhier met stippelen aengewesen: 't selve begrijp van spatie is van gelijke boven de deuren. De verkortinge naer de Perspective wort gevonden, treckende uyt het punt *a*, tot den halven Cirkel, alhier getekent *i*, en van *a* tot *k*, op den Orisont, ende van 't punt *i* tot *h*, ende van *k*, uyt het punt *b*, op de Perpendicle *h*. Een linie getrocken, daer de linie van *i*, *h*, van de linie *k*, *b*, doorsneden wort, is de verkortinge van boven; en de deure so staende, overmits sy totter base, of naer u open gaet, soude de poorte geblint zijn: Wiltmen het open der poorte sien, soo magmen de deure volgens dese stellinge van 't oogepunt wijder op setten, gelijk van *l*, *m*. Het verkorten vintmen van *l*, uyt het punt *a*, tot den Orison *l*, en van *m*, uyt het punt *b*, komt op den Orison op 't punt *n*, en so vorders, gelijk de linie van *a*, *b*, *r*, *q*, een recht opstaen der deure is aenwijsende; houdende drie deelen of quadren, getekent op den gront 1, 2, 3, en de deur aengetekent met *a*, *b*, *e*, *s*, is geheel open tegen de muur: de deure aen d'ander zijde, getekent *t*, *x*, *v*, *z*, gaet van de base achterwaert open, en is gemaekt uyt gelijke deelen uyt den gront: en de deure van vooren, getekent *o*, *p*, dewelke uyt het punt *q*, de verkortinge op den Orison is nemende: is gelijk in werckinge. Van de deure *t*, *x*, als mede van de base achterwaert open gaende, de verkortinge wort mede gevonden uyt den grondt; en soo men dese deure van vooren naer de base wilde doen opgaen, soo en is uyt den gront van de punten 4, 5, 6, maer te maken eenen halven Circkel, gelijk op de eene zijde alhier is aengewesen: en uyt het punt van 't hangen van de deure onder tegen den halven Cirkel, en soo voorts tot den Orison, ende van gelijke van 't punt van de deure boven, weder uyt het selve punt op den Orison getrocken, maeckt men de selve deuren van vooren

soo

ſoo als men die begeert te hebben, boven deſe deure is gemaeckt een doorſiende rondt gat, naer de dickte van den muer, gelijck die ter ſijden de deure wort geſien, de werckinge wort met geſtippelde linien aengeweſen, en dit wort mede uyt den grondt door 't ooge-punt gevonden, boven onder het gewelfte zijn kruys-linien gemaekt met ſtippelen, om de verdeylinghen aen te wijſen, waer uyt een vaſte handt een kruyswelfſel ſoude mogen maken, door het maken van de voorgaende deuren, kan men oock verſtaen venſters te maken in't opſtaen, ſoo alſmen die begeert, ende meer noodige ſaken, ſeer dienſtigh voor Schilders, ende alle Onderſoeckers deſer Konſte.

Beſchrijvinge van de vijftienſte Figure.

IN welcke Figure gemaeckt is den grondt van de voorgaende veertienſte Figure, in deſe wort vertoont 't geſichte van twee inſiende Kameren naer der Perſpectiven, hebbende eene ſolderinge tuſſchen beyde, de ſolderinge is gemaeckt als doorſchijnende, met geſtippelde linien aengeweſen, evenwel van te vooren een bint geleyt geteeckent *a.* op neuten aen wederzijden, ende een ſtaende balxken van de baſe linie tot de middelſte, en voorts tot de bovenſte ſolderinge, om te houden de hoecken van drie plancken, die daer ingevoeght zijn, twee in de onderſte Kamer, een op de boven-Kamer, waer op ettelijcke ſtucken liggen, als op de onderſte planck een Sepultrum ofte Leſſenaer, op de tweede eenige Boecken, eñ op de derde ſtaen Fleſſen, deſe ſolderinge boven, is de werckinge van de voorgaende dertienſte Figure, op den gront ter zijden is gemaeckt een doorganck ofte poortken op de hoogte ende wijde, gelijck den doorganck recht van vooren gemaeckt is, geteeckent *f. g.* welcke wort getrocken met den paſſer, als hier na ſal geleert worden, om de ronde van 't ſelve te maken, verkieſt men de onderſte linie van de ronde, alhier *b. c.* uyt het hooge-punt getrocken, van 't punt *i.* en wederom van *d. e.* uyt het punt *h.* van *b. e.* ende *c. d.* een kruys-linie, waer door het midden oft Centrum gevonden is, daer op een linie gerecht, is het midden van't Porticus gevonden, waer door men een half ronde formeren kan; uyt deſe werckinge is de doorſiende linie achter mede gemaeckt, hier is een verſtekende trap van vier opgaende treden, hebbende geſtelt de twee Diagonen *B. C.* even wijt van den anderen, boven en onder, en de hoogte verkoſen hebbende van den eerſten trap, getekent *D.* welcker punt getrocken op 't ooge, en van *D.* tot *E.* de breede des traps hebbende, trekt van't punt *E.* tegen de Diagone *C.* en voorts op't oogepunt, daer de Diagone D. doorſneden wort, is den optree oft trap achter, en ſoo doet met de andere trappen, op deſe maniere kan men de verſtekende trappen licht maken, ende noch gemackelijker uit den gront op de boven-kamer is een doorſiende ront gat, op de wijde van de deure onder, 't gene gemaeckt wort, ſtellende drie quadren wijde van de baſe op de zy-linie, daer men het open oft gat begeert, alhier met 1. 2. 3. deelen aengeweſen, de ſelve op't ooge-punt getrockẽ, daer de Perpendiculen doorſneden worden, daer vindy 't quadraet, daer de ronde in moet komen, van *k. l.* ende van *m. n.* een kruys-linie getrocken wort door de overſnijdinge het middel oft Center aengeweſen, waer uyt een vaſte handt lichtelick een ronde ſal formeren, ende dits eenen lichten wegh; maer wilt men deſe maken, datter niet op en valt te ſeggen, volght de ordre van de achtienſte Figure, hoewel dit voor het gebruyck in Schilderyen genoeg is, deſe drie plancken geteeckent *o. p. q.* zijn geſtelt even lanck ende breedt, op de plancke *o.* ſiet men boven op, om datſe onder den Oriſon is, op de plancke *p.* ſiet men onder tegen, als noch meer tegen de planck *q.* weſende boven den Oriſon; maer het kan geſchieden, dat de plank op den Oriſon ruſt gelijck de planck *r.* dewelcke winckelhaeck is, ſtaende het gedeelte tegen den zymuer, nemende van den gront drie quadren, ende anderhalve quadre van vooren, in ſulcken gevalle is den winckelhoeck de onderſte linie op den Oriſon, gelijck hier geteeckent is, uyt den gront is alhier aengeweſen om een gat te maken, het moghte dienen om trappen te maken om nederwaerts te gaen: om die te maken, ſtelt den paſſer met den eenen voet op't punt *v.* ende geopent ſo wijt, als men de treden begeert naer diſcretie alhier tot *s.* ende omkerende tot *t.* van *v. t.* een Perpendicle, daer de circulare linie de Perpendicle doorſnijt, is den eerſten trap, uyt het punt *t.* gevonden, ende

B uyt

uyt het selve punt *t.* van't ooge-punt getrocken een linie tot *y.* eñ den passer op 'tpunt *z* geopent tot *x.* (wesende de quadre van *v.s.*)en den passer omkeerende tot *y.* bewijst met de perpendicle *z.y.* de vastigheyt der selver werkinge Hier ter zijden is noch gemaeckt een doorsiende halfront gat, rustende op den gront, hebbende de werckinge van het ronde boven, waer van al de linien met stippelen zijn aengewesen, getekent A.

Beschrijvinge van de sestienste Figure.

ALso der verscheyden manieren zijn om Colomnen naer den anderen in Perspective te stellen, soo hebbe ick voorgenomen, hier naer den anderen eenige te stellen, die den Ondersoecker, d'eene voor de andere magh verkiesen, want se alle correct zijn en seer dienstlijck: dese maniere begint men, als den gront in Perspective geleyt is, alhier geteeckent *a.b.c.d.* endede quadren, daer de Colomnen op gestelt worden, in de Perspective geleyt, naer de hooghte ende distantie, die men verkiest, alhier door de Diagonen aengewesen, geteeckent *e.f.g.h.* welcke Diagonen, uyt de punten van distantie getrocken, wijsen de tweede ende derde plaetse om de Colomnen te mogen stellen, ende voorts insiende soo veel meer als men die begeert, kan men met de Diagonen te wege brengen: Want uyt de quadre *b.* een Diagone getrocken uyt het punt van distantie, gelijck de Diagonen van *f.e.* sal u aen de ander zijde op de oogh-linie *d.c.* de vierde plaetse wijsen: wil men nu voorts na boven komen tot onder de bogen, de punten van de quadre *d.i.k.l.* perpendiculair opgetrocken, alhier geteeckent *n.o.* ende van *o.n.* op't ooge-punt getrocken, daer de perpendiclen doorsneden worden, alhier *m.p.* daer hebt gy het onder tegen-sien van de quadre van onder op den gront, welcke twee ooge-linien u van boven, door oversnijdinge van de perpendiclen, den tweeden ende den derden quadre betoonen, van gelijcke aen de andere zijde: wilt men nu hier bogen hebben boven dese tegen-siende quadren, soo stelt op het midden van de linie *n.s.* alhier *q.* den eenen voet des passers, ende den anderen voet openende tot *n.* ende omkeerende tot *s.* van gelijck uyt het punt *q.* den boge *o.r.* maer om te maken den boge *v.* die moet naer d'ooge in Perspective komen, den welcken wort gemaeckt: de linie *m.t.* getrocken zijnde, ende den passer gestelt op't midden der linie *x.* ende van *m.* omkeerende tot *t.* vindy den insienden boge, ende van gelijcken doet men met de volgende bogen: de perpendicle van de base opwaerts, over d'ooge-punt, wijst de Centrums aen: want de kruyssinge van de Diagonen van wederzijden, over het punt *A.* ende over de punten van de quadren *a.d.* is boven de oversnijdinge der Diagonen *B.* uyt de quadren *r.o.* de selve, van de oversnijdinge *A.* ende de oversnijdinge der Diagonen *C.* is boven de selve geteeckent met *B.* ende de perpendicle is genoeghsaem tot bewijs van de vaste seeckerheyt deser werckinge.

Beschrijvinge van de seventienste Figure.

IN de welcke is gemaeckt den gront van seven gelijcke deelen, op de verkortinge van de voorgaende derde Figure, wesende den gront vierkant, ende in elcken hoek opgerecht uyt eenen quadre, eenen Pilastre, elcken Pilastre gedeelt in drie deelen, de Pilasters geteeckent *a. b. c. d.* den Pilastre *a.* zijn de deelen 1. 2. 3. als oock de andere met stippelen aangewesen, de blinde linien, die men niet sien en kan, om het opsien en tegen-sien te bemercken, op de Pilasters liggen platte binten, houdende de Pilasters te samen, geteeckent *e.f.g.h.* boven dese binten noch twee bogen van voren en achter doorsiende, op de welckers onderste linie des voorsten bints, op't punt onder de *A.* (wesende 't midden van *C.D.*) gestelt den passer, ende geopent tot *C.* en omkerende tot *D.* wort gemaeckt den boge *E.* van gelijcke uyt het punt *A.* den passer geopent tot *I.* maeckt men den boge *F.* ende van't punt *B.* den passer geopent tot *K.* ende omkeerende tot 5. maekt men den boge *G.* ende uyt het selve punt den passer geopent tot *O.* maeckt men de blinde linie des booghs *H.* gelijck in de sestienste Figure is geleert, de welcke aengewesen wort om de boogh-steenen (alhier in vijftienen verdeylt) haer

gestalte

gestalte van tegen-sien te bemercken, gelijck de gestippelde linie van den boge *H.* tot aen den grondt bewijst: de Pilasters van *b.d.* toonen met linien aen, het midden, als *l.n.* een linie getrocken, ende van *o.m.* de oversnijdinge *t.* van buyten, ende *q s.p.r.* de oversnijdinge *v.* is de midden binnen, gelijck de linien van *v.t.* tot den gront *x.y.* uytwijsen, ende van gelijcke boven, van *K.r.* ende van *L.s.* de oversnijdinge alhier *i.* geteeckent, uyt welckers punt een Perpendicule getrocken tot het punt *k.* is het midden bewesen op den grondt, de welcke is de proeve, ende de sekerheyt des middens punt *i.* boven.

Beschrijvinge van de achtienste Figure.

HOewel ik meer Figuren van het stellen van de Colomnen sal betonen, so dunckt my, dat dese Figuren hier niet buyten propoost tusschen beyden komen en sullen, namentlijck dese achtienste Figure, handelende van de zy-bogen, gelijck de twee voorgaende hebben aengewesen het stellen van de bogen van vooren; ende de negentienste Figure onderwijsende, hoe men een kruys-welffel sal mogen maken: nopende dese achtienste Figure, daer in is gestelt op den grondt een ronde in de Perspective, volgens onse seste voorgaende Figure: de deelen op de base linie, getekent 1.2.3.4.5. sal men stellen op de voorste ofte eerste linie, beginnende mede onder den boge, alhier met 1.2.3.4.5. aengewesen, ende de linie *a.b.* getrocken, ende van 5. tot *b.* uyt het ooge-punt, is de zijdmuur gesloten, daer den boge in moet komen: de linien van 't ronde op den grondt, uyt de punten *c.d.e.f.g.h.i.* perpendiculair opgetrocken, tegen de linie *b.* 5. ende van de punten 1.2.3.4. op 't ooge-punt getrocken, daer de Perpendiculen doorgesneden worden, daer wordt den boge op de zijde gevonden ende geformeert: treckende van 't punt *i.* tot het punt *k.* ende so voorts tot *l.m.n.* wesende het Center des booghs, ende voorders van *n.* tot de punten *o.p.q.r.s.* alwaer den boge mede gesloten wort: den doorsienden boge gelijck zijnde met den voorverhaelden, wort lichter gevonden: want uyt de punten van *k.l.m.n.o.p.q.r.* Paralellen getrocken, ende van de punten *t.v.x.y.z.* uyt het ooge-punt: daer de oversnijdinge geschiet, daer vindt men de stellinge des selven booghs, ende van gelijcke is gemaekt op de andere zijde, hebbende de selve helft des ronts in acht kanten gelaten, in den gront, ter zijden, als boven; tegen het gehemelte is gemaeckt een ronde, soo als die in de Perspective aldaer gesien wordt. Hier uyt kan men een gront ofte yet desgelijcx maken, gelijck in de voorgaende vijftienste Figure is verhaelt.

Beschrijvinge van de negentienste Figure.

AChtervolgende de voorgaende achtienste Figure, van het maken der zy-bogen, is alhier op deselve gemaeckt een kruys-welffel boven, in de plaetse van 't voorgemelde ronde, ende dient gelet, (alles gemaeckt ende gestelt zijnde, als vooren is bewesen, te weten, den gront, het ronde in Perspective, ende de vier bogen, twee recht van voren, ende aen elcke zijde eene boge) dat de vier punten *A.B.C.D.* zijn vierkant van den anderen, gelijck uyt den gront *E.F.G.H.* met de perpendiculen worden aengewesen; alsoo dat de vierbogen het Center van het kruys-welffel even-naer zijn: derhalven moet het kruys-welffel uyt de vier bogen gevonden en gemaeckt worden: men konde het voor de eene helft stellen, ende de ander helft even gelijck maken, als de gemaeckte helft, alsoo het voorgestelde welffel recht van voren komt; doch als ick geseyt hebbe, bestaet het selve uyt de vier bogen: om dese kruyssinge des welffel te vinden, soo deelt den voorsten boge in acht deelen, gelijck als de zy-bogen gedeelt zijn, ende treckt uyt de punten op het ooge-punt de linien, geteeckent 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. van den voorboge, ende het punt van de letter *I.* tot 2. uyt den zy-boge, tegen de ooge-linie 2. uyt den voorboge, paralel met den Orison alhier *O.* ende voorts uyt het punt *K.* tot de letter 3. op de zy-boge een paralel, als voren tot de linie 3. van den voor-boge alhier *F.* ende van de letter *L.* tot 4 uyt den zy-boge een

Paralel

Paralel tegen de linie 4. van den voorboge, alhier *g.* ende soo voorts *M.* tot de 5. uyt welcker punt een Paralel ghetrocken tegen de linie 5. van den voorboge, alhier *h.* alwaer het Center is des welfsels, ende dan voorts uyt het punt *L.* tot 6. op den zyboge, ende van 6. tot de linie van den voorboge, alhier *i.* ende van 7. een Paralel tegen de linie 7. van den voorboge, alhier *K.* ende voorts tot *l.* als voorseyt is, ende van *A.o. f.g.h.i k.l.* de punten t'samen getroken tot *C.* dat is den eenen boge des kruys-welfsels, gelijck de linie op den grondt van *E. o. f. g. h. i. k. G.* is uytwijsende, ende van gelijcke getrocken de Paralellen van 6. tegen het punt *m* ende van 7. tot *n.* van 8. tot *p.* ende voorts van *h.m.n.p.* tot *B.* de linie getrocken, ende aen de andere zijde gedaen, als voorseyt, soo is her kruys-welfsel gesloten; en hoewel dat vele Meesters verscheyden manieren gestelt hebben, om dit selve te verstaen, so en meene ick niet datter een Correcter sal getoont worden; ende oock geen', daer de proeve vaster van sal bewesen worden: want het punt *o.* op den gront is door een perpendiculaire linie, bewijsende het punt *o.* boven, ende soo voorts *f.* op den gront perpendiculariter op-getrocken, bewijst het punt *f.* boven, ende soo voorts elcx punt op den gront, het punt boven. Dese Leeringe van 't maken des kruys-welfsel, wort gehouden voor een van de moeijelickste saken, om in Perspective wel uyt te beelden; ende dit wel verstaen zijnde, soude men vele andere vindingen van bogen, als doorsiende gaten, hier door konnen te wege brengen.

Beschrijvinge van de twintighste Figure.

Komende weder tot de stellinge van de Colomnen, als voorseyt is.

IN de welcke gemaeckt is een Edificie van een Portael, hebbende drie Colomnen vooren op de base, ende twee insiende, latende tusschen elcke Colomne drie quadren, ende elcke Pedestael ofte Stilobati omvangt eenen quadre op den grondt, welcken gront is gemaeckt na het verkorten van de derde Figure: ende so men meer Pilaren ofte Colomnen van noode hadde, kan men met het verlengen van des ooge-punts linien, ende de Diagonen, lichtelick te wege brengen, gelijck de gestippelde linien in dese Figure aenwijsen: de Colomnen worden lichtelick opgerecht, hebbende de linie uyt de quadre van 't punt *a.* getrocken tot onder de *b.* latende de Colomne aen weder-zijden even veel breede; ende den Stilobatie ofte Pedestael, wort uyt de punten van de quadre opgerecht, gelijck hier dese vijf Colomnen vertoonen: het Epistilium onder, is op de hooge-punt van de zijden *c.d.* verkortende, van gelijcke de Corona *e.f.* ende het Timpanum, soo veel de Cimatie van ter zijden *g.h.* kan gesien worden. De voorgaende Figuren verstaen hebbende, ende de linien in dese, sullen den Beminner licht de sake doen begrijpen: dit stellen van colomnen is seer goedt ende vast, overmits den gront, daer ick de meeste seeckerheyt in stelle; dan alsoo door de Diagonen de saecke licht kan gevonden worden, gelijck in de voorgaende sestienste Figure is geleert, soo sal ick hier noch een exempel stellen, als volght.

Beschrijvinge van de een-en-twintighste Figure.

ACHtervolgende de voorgaende Figure, is alhier gestelt naer den anderen in de Perspective vijf Pedestalen op den grondt, gheteeckent *a. b. c. d. e.* welckers quadren op den grondt door het ooge-punt *h.* ende de Diagonen *k.* gevonden ende ghemaeckt worden, ghelijck vooren is ghenoech gheleert. Dese Pedestal *a.* opgetrocken uyt de punten van de quadre, gelijck oock d'andere, ende van 't punt *i.l.* op't oogepunt getrocken; sluyt men de quadren van de Pedestalen boven, op welcke Pedestalen de base ende Cima moeten gemaeckt worden: want de Pedestalen hebben hier de hooghte tot de Plinth van het Basement der Colomne, het Centrum vande Pedestael *a.* alhier *m.* door de Diagonen, betoont hebbende, uyt het punt van distantie, ende

aldaer

aldaer een *P*erpendicle getrocken tot *n.* wesende de hooghte vande Colomne boven, ende door de Diagonen aldaer de kruyssinge, ende uyt het ooge-punt de vierkante *P*linth ofte quadre gemaekt zijnde, hebdy door de selve punten de voordere quadren boven, geteeckent *n. o. p. q. r.* onder de welcke de Colomnen lichtelijck konnen gevolght worden, door de linien des Centers, van de quadren des Pedestaels, tot boven, welcke Colomnen alhier gelaten, ende op d'ander zijde op-gemaekt zijn, ende met linien voorders van den gront tot de *P*edestalen onder ende boven, als oock om hooge zijn aengewesen. Dese Leeringe is seer fraey ende kort; maer die niet vast en gaet, rade ick de voorgaende Leeringe van de twintigste Figure te gebruycken, hoewel die wat langhsamer is, overmits het maken van den grondt: want in dese en is maer het ooge-punt van hooghte te verkiesen, ende de distantie met de eerste quadre, daer de voorgaende den heelen grondt met quadren moet gemaeckt worden.

Beschrijvinge van de twee-en-twintighste Figure.

NU geleert is het stellen van de Colomnen op verscheyden manieren, hebbe het noodigh gehouden een Figure te maken, daer inne de bogen op de zijde gesien worden, ende het maken der selver te betoonen, als mede de Colomnen d'een boven den anderen, ende de cieraten, als de Pilasters, Piramiden, *&c.* ende doorsiende Colomnen, als tot een Palleys dienende.

Den grondt gemaeckt zijnde, ofte als geleert is hier voren, zijn de Colomnen gestelt van den grondt twee trappen opgaende, ofte twee treden hooge, hebbende vier Colomnen op de zijde; als op de selve noch vier Colomnen boven: tot de twee middelste Colomnen van de vier, is een Ocsael van twee Colomnen gemaeckt naerder het ooge-punt, geteeckent *a. b.* houdende met de Colomnen *c. d.* het gemelde Ocsael, maeckende boven een kruys-welfsel met doorsiende bogen. Dese bogen worden gemaekt met den passer, verkiesende den voorsten boge, die gestelt moet worden boven het Coronement van de Colomne, alhier *f. g.* ende uyt het punt *e.* den boghe ghetrocken van *f.* omkeerende tot *g.* so treckt uyt het punt *e.* op 't ooge-punt *i.* op welcke linie den passer gestelt op 't Center des binnenboogs *l.* met den eenen voet, ende geopent tot *m.* ende omkeerende, wort gemaeckt den tweeden boge, van gelijcke van *n.* tot *o.* den passer geopent, ende van *i.* tot *p.* maeckt men de doorsiende bogen, daer in het kruys-welfsel wort gehouden, ende op dese maniere kan men alle bogen van voren zyelinghs maken, verminderende altijts naer 't gesichte des ooge-punts: op de selve maniere zijn de voordere zy-bogen gemaeckt. Het voecht wel, dat men eenige opgaende trappen maeckt aen een Palleys: want het verheft hem wel, ende 't geeft eenen goeden welstant. Het stellen van de Colomnen boven den anderen, is wel om doen, ende mijns bedunckens licht; latende de middel-linien der Colomnen van onder, getekent *q. c. d. r.* rijsen perpendiculair naer boven, alhier getekent *s. t. v. x.* op de welcke de Colomnen gemaeckt konnen worden met kleyne soeckinge: want de linie *A.* wijst van de Cima des Pedestaels. Het stellen van de Plinth der Colomnen onder, zijnde de linie *A.* getrocken uyt het ooge-punt, en de linie *B.* uyt het selve punt getrocken, wijst de affnijdinge van 't Coronement der Colomnen boven, ende so voorts van de Architrabe-frise tot de Goronice toe, ende twee *P*iramiden vooren, als een doorsiende galderye van Colomnen, alle met linien aenghewesen, het tegen-sien van de welfsel, ende de solderinge boven rustende op de Colomnen, *&c.* Daer van is in de voorgaende dertienste, achtienste ende negentienste Figuren gesproken.

Beschrijvinge van de drie-en-twintighste Figure.

OF het geviele, dat men van het *P*alleys sage op een schoon gesicht van eenen muer, ghelijck dat van het voorgaende Ocsael wel konde ghebeuren, ofte uyt een venster van het *P*alleys, op welcke muer men wilde vertoonen in schilderye, oft

 gehouden

gehouden beelden eenige historien boven den anderen,ende men wilde om'de schoonigheyt hebben, dat de Figuren, soo wel die hooge staen, als de gene die by den Orison komen, al souden schijnen van eender groote te wesen: want 't gene dat verder van 'tgesichte is,schijnt ons kleynder,om dat ons gesichte in circonferentien loopt:de plaetse verkosen hebbende van daer men het werck aensien wil, settende aldaer den Centre,ende treckt uyt den selven Center een gedeelt des Cirkels van den Orison opwaerts,ende stelt op den Circkel eenige gelijcke deelen,soo,als gy die nut sult achten, en treckt uyt het Center de Radialen over de punten des Cirkels, getekent 1.2.3.4.5. *&c.* waer door gevonden wort de deelen op de muer, ende den Circkel *a. b.* ende op de muer *a. c.* sal naer 't gesichte van dier plaetse even groot schijnen te wesen, hoewel de selve,hoese hooger loopen tegen den muer,wijder zijn sullen:ende op dese maniere kan men de hooghte verstaen, ende meer fraye saken,als gebouwen van pylaren, door rekeninge afmeten; ende oft geviele, dat men een schoon gebouw, 't gene seer bevallick is om aen te sien, wilde van alsulcker formen op 't papier brengen, ware het van noode, dat het selve, door een stilstaende Penulle ofte gatken, door een glas afgesien worden, op maniere van dese Figure,staende 't glas perpendiculair, ende d'ooge siende op de een vast-staende Penulle, het glas gestelt eenen Triangel van 't gesicht, ende alle de Molumenten van't gene men hebben wilt, op 't glas geteeckent,ende door de Penulle op 't glas afgesien, sal u de selve forme in 't kleyn vertoonen, ende dit is een goede ende vaste maniere, om alle saken af te sien, ende by treffelicke Meesters gebruyckelick ende gemeen: daerom hebbe ick de werckinge alhier na-gelaten.

Beschrijvinge van de vier-en-twintighste Figure.

ENde of het noch voorders geviele, dat men in eenige plaetsen van den Palleyse eenige vermakelicke Perspectiven wilden schilderen, die men voor heel seltsaem soude konnen aensien, als schilderende een sots-tronje, met een kap van koleuren, dat het soude schijnen te wesen een landtschap, oft schilderende een geraemte van een schaep, *&c.* dat het schijnen soude eenen seer seltsamen Draeck, ende menigerley desgelijcke saken, die men in Palleysen tot vermakelickheyt begeert te hebben, soo hebbe ick hier eene Lesse ghemaeckt voor generael: want uyt het maken van dese, kan men lichtelick andere maken.

Het quadraet *a.b.c.d.* gemaekt zijnde,wort daer in geteeckent 't gene men begeert, alhier eenen sittenden brack-hont, die getekent zijnde, wort in quadren verdeelt 1. 2. 3. 4. viermael vier, dat is sestien quadren, de linie *b. c.* verlenght tot *e.* ende van *a. d.* tot *f.* stelt dan de selve deelen van 1. 2. 3. 4. op de linie van *d. f.* in gelijcke deelen 5. 6. 7. 8. ende verlenght de linie *g. h. i.* tot de linie *e. f.* ende teeckent ofte stelt in elcken Quadrangel 't gene in den quadre is gemaeckt, so sal 't een seltsaem gedrocht gelijken: om dit te sien, gelijck den voorgestelden brack, soo staet met het gesicht der ooge eenen Triangel daer van, houdende de ooge tegen het papier ofte schilderye, alwaer ghy den brack sult sien, gelijck hy sit,ende op dese maniere kondy vele andere saken maken: het vierkant van *c.d.e.f.* rontom met een beslach gemaeckt zijnde,als wel bewaert, ende van vooren open, ende een open van *c.d.* siende naer *e.f.* soo is het als in een kist, daer de voordeuren af zijn. Dese dingen zijn vermakelick om sien, voor de gene, die seltsaeme vremde dingen beminnen.

Beschrijvinge van de vijf-en-twintighste Figure.

WAer in is gestelt een maniere van eenen trap, om van vier zijden op ende af te gaen, alsoo de versteeckende trappen licht worden te wege gebracht, uyt de gronden van de derde Figure, als hebbende de eynden van de trappen even langh, ende oock uyt de voorgemelde vijftienste ende twee-en-twintighste Figuren kan ghemaeckt worden, soo en soude men nochtans desen opganck daer uyt soo wel niet verstaen: want desen trap oft opganck kan dienen aen een fonteyn

reyn, oock om een Trophé oft Piramide op te setten, ende meer ander saken, om den selven opganck beter te verstaen, is alhier vertoont de helft van de Ignographie, welcke Geometrische grondt, alhier is gemaeckt in Scenographie, nae de gewenste ofte begeerde hooghte, en de distantie, gelijck hier vooren in verscheyden Figuren wort geleert: den eersten trap ofte optreed' gemaeckt zijnde, soo als men die begeert, alhier geteeckent *a. b.* ende men begeert de volgende trappen te hebben alle van de selve hooghte nae Perspective, soo treckt men een linie van de base tot den Orison, alhier *i.k.* ende de linie *l.b.* verlenght tot de voornoemde linie alhier *m.* laet dan van het punt *m.* uyt het hooge-punt een linie trecken tegen de base, alhier *n.* ende van *n.* tot het punt *k.* een linie, ende getrocken perpendiclen uyt de punten *o p.q.* uyt den gront, gelijck de Scenographie aenwijst, ende van het punt *b.* tot het punt van distantie een linie getrocken, komt de oversnijdinge van de perpendicle op 't punt *c.* welckers linie *c.t.* verlengt tegen de linie *n.k.* alhier *s.* ende van *s.* uyt het ooge-punt getrocken tegen de linie *i.k.* alhier *v.* ende uyt het punt *v.* een paralel met *c.s.* alhier *d.* dat is den tweeden trap, ende uyt het punt *d.* op 't punt van distantie *r.* vindy de tweede Bardis, ende so voorts op de selve maniere met de andere maeckt men de trappen *e.f.g.h.* ende voorts uyt de punten *a.b.* getrocken op 't ooge-punt, ende uyt het punt A. tot het punt van distantie *z.* de oversnijdinge *y.* opgetrocken tot *x.* siet men de doorschijnende hooghte des traps achter, ende dit is een vaste werckinge uyt den gront, ende seer dienstelick tot meer saken. De voorder linien wijst de Figure klaerlick aen.

Eer dat ick kome tot de beschrijvinge van de ses-en-twintichste Figure, soo moet men verstaen, alsoo der veel schoone observatien zijn in de Perspective Konste, dat so als het glas wort geconsidereert, daer men de Perspective punten op af siet, dat in 't selve de Figuren haer alsoo vertonen, dat is, indien het glas perpendiculair staet, met het gene dat men siet, alle linien perpendiculair wesende, blijven perpendiculair tot het ooge-punt toe: Maer indien het glas Paralel is met den Orison, als waterpas met den platten gront, in sulcken gevalle loopen de perpendiculen een punt naer het gesicht der ooge; ende wat op den gront ront ofte vierkant is, vermindert hem alsoo in kleynte naer het ooge-punt; maer 't gene ront is, blijft ront, ende 't gene vierkant is, blijft vierkant; maer oft men nu wilde sien te gelijcke door het glas, den gront verkortende, ende het werck verschietende oft verminderende, gelijck men dat wel stellen kan, so moste in sulcken gevalle de Sectie, tafel oft glas scheuns oft nuis staen, door welkers scheunsheyt het beyde te gelijck kan worden gesien: dese inventie is somtijts by eenige soo gedreven geweest, datse 't selve achten de grondigste inventie te wesen, overmits het by eenige voor een groot secreet wort gehouden, ende verachten andere fraye Geesten, die haer met de eenvoudigheyt der Konste hebben gequeten, wetende 't selve met veel bondige redenen te bekleden; andere verachten dese inventie, als oftse de Konst niet en verstonden, die sulcx sustineren. Wat my belangt, ick houde voor aengenamer, dat men de Sectie, tafel oft glas stelle perpendiculair, gelijck ick in mijn geheel werck hier tegenwoordig hebbe gedaen: 't is het gebruykelickste ende het aengenaemste; dan volgens de leeringe van 't gestelde glas nuys oft scheuns, hebbe ick alhier gemaeckt eenen wendeltrap, also by veel fraye Meesters de wendeltrappen gemaeckt zijn recht opgaende; maer geene die ick gesien hebbe op dese maniere: ende desen welverstaende, en salder genen wendeltrap gevonden worden, die de Verstandige niet en soude konnen maecken; en op dat ick niet en schijne hier wat vreemts te toonen, siet in het Boeck der Perspective van *Vignola*, een expert Meester deser Konste, deselve heeft op 't fol. 88. een gebouw gemaekt, verkleynende daer de hoogte boven, op de seve werckinge van mijn voorgenomen Figure des wendeltraps, ende hy heeft 't selve met goede redenen bewesen: daerom, die het niet begrijpen en konnen, moeten 't selve niet verachten, oock niet kleyn achten; maer laten 't in sijn waerde.

Beschrijvinge van de ses-en-twintichste Figure.

IN de welcke wort vertoont de Ignographie van een wendeltrap, hebbende de platten gront of circonferentie in 16 delen, de dikte vande spil in 't midden, en alles tegé de base

de base getrocken, ende 't selve in 't verkorten geleyt, als verhaelt is, naer 't oogepunt *a.* ende het punt van distantie, 't welck de linie *b.* is aenwijsende, hebbende een conter oft tegenpunt boven, daer alles naer is verkleynende, gelijk de linie *A.B.C.D.* aenwijsen, loopende naer boven, volgende de geconsidereerde Sectie, tafel oft glas, daer men dat op maken wilt: de spil opgericht zijnde uyt den gront, moet nootsakelick boven op 't tegenpunt haer mede verliesen, ende dienvolgende soo moeten alle de optreden trappen ende deelen op de spil, hare verminderinge allenskens gevonden ende aengewesen worden. Soude men seeckerlick de gewenste sake in desen vertoonen. Om dese delen van verminderinge te vindẽ, is alhier een linie gerecht perpendiculair op 't punt geteeckent 13. wesende het midden van den gront, op welcke linie geteeckent is de hoogte van den eersten trap op de spil, ende so voorts al van gelijcke delen geteeckent so veel als men de trappen van doen ofte van noode heeft, alhier van 1. 2. 3. 4. *&c.* tot 18. deelen aengewesen, ende dan een linie daer beneffens uyt het punt 13. tot het conterpunt, alhier geteeckent *d.* ende alle de deelen van de Perpendicle van 1. 2. 3. 4. *&c.* tegen de linie *d.* uyt het ooge-punt getrocken, ende dan voorts op de middel-linie van de spil met paralellen aengetrocken, welcke paralellen u de rechte verminderinge van alle de deelen op de spille aenwijsen, gelijck de gestippelde linien betoonen: dit gedaen zijnde, wort uyt den gront alle de delen der trappen, komende tegen de spille perpendiculair, opgetrocken, eñ de selve wijsen de 16. omgaende deelen op de spille (gelijck de circonferentie des wendeltraps) aen, alhier op de spille met 1. 2. 3. 4. 5. *&c.* aengewesen: de makinge van de trappen, kan men op verscheyden wijsen te wege brengen, eerstelick treckende elck punt uyt den gront op naer het conter-punt boven, ende de linien van de punten gaende naer het Centre van de spil, voorts verlenght tot den Orison, ende dan uyt de hooghte des traps, op de spil genoteert uyt het selve punt van den Orison naer vooren, soo wijst de oversnijdinge den optreed' oft trap, ende soo voorts met de andere: de andere maniere is, treckende een linie perpendiculair uyt het punt vande Ignographie, daer op gestelt alle de hooghste der trappen, alhier *e.f.g.h.i.k.&c.* tot *t.* aengewesen, ende tusschen de twee linien *A.B.* verdeylt de deelen der trappen op de zijde uyt den gront, alwaer alle de trappen worden bequamelick gevonden met Paralellen naer de spille, ende de vier linien van A.B.C.D. gaende boven naer het conter-punt, begrijpen den omkeer des wendeltraps: indien men desen trap liever hadde recht opgaende, ende de verminderinge naer de distantie op 't ooge-punt, soo treckt de vier linien van A.B.C.D. van onder uyt haren gront perpendiculair op, ende de spil van gelijcke, ende stelt de deelen op de voorste linie, ende doet als verhaelt is, achter-latende de twee linien *d.e.* soo maeckt men alles perpendiculair, ende is lichter te maecken: de linien in dese Figure, sal den beminder meer openinge geven.

Beschrijvinge van de seven-en-twintichste Figure.

ACHter-volgende dese voorgaende Figure, hebbe ick hier gestelt eenen opgemaeckten wendeltrap naer de voorgaende leeringe, doende twee keeren om de spille, ende de verminderinge naer het conter-punt nemende: indien men den selven meer keeren wilde doen hebben, moet op de zy-linie de verdeylinge gestelt worden, ende soo voorts op de spille, ende ghedaen als verhaelt is: dese trappen hebben van vooren hare Projecture oft oversteecksel, ende begrijpt de circonferentie sesthien deelen, als vooren geseyt is.

Beschrijvinge van de acht-en-twintighste Figure.

EEr ick scheyde van opgangen ofte trappen, dunckt my eenen opganck alhier te brengen, die in Palleysen voor eene schoone rariteyt kan worden gebracht, welcken trap men van twee zijden opgaet, ofte neder af-komt: de Perspective is hier niet in de

in de trappen geobserveert, uyt oorsake, datse recht opgaen; ende ick hebbe die soo gelaten, om de kennisse van dien niet te verduysteren, ende is eygentlick in Orthographie gestelt, gaende den selven trap om een ronde Colomne; in voegen, dat men den eenen kan afkomen, ende den anderen opgaen, sonder malkanderen te raken. Desen opganck, alsoo hy hier wort vertoont, is gemaeckt in Vranckrijck te Sciamburg in een Palleys, het welcke den Koningh Franciscus dede maken, van welcke dat de Inventeurs ende Boumeesters waren, *Piedro del Borgo* ende *Ian Cosin*, beyde loffelicke personagien. Ick hebbe hem gevonden in't Boeck van Perspectiven, gemaekt by *Iacobus Barotius de Vignola*: Om dat het selve Boeck hier qualick is te bekomen, ende de Figure daer benevens grof is gemaeckt in hout-snee, soo hebbe ick hem (ten dienste) hier goet geacht by te brengen.

De Ignographie *C.* sal de openinge best aenwijsen van den omkeer, de welcke de circonferentie heeft in vier-en-twintich deelen, alsoo dat elcken opganck heeft vier-en-twintich trappen in de ronde, soo wel den eenen, als den anderen. Den opganck aen beyden begint *A.* ende *B.* ende zijn de opganghen gheteeckent van 1. 2. 3. *&c.* omgaende (also haer eenige trappen verliesen) tot vier-en-twintich toe; ende dan weder beginnende van 1. 2. 3. *&c.* wijsende aen den tweeden omkeer. Desen omkeer is in vier-en-twintig genomen, om dat de selve in de hoogte moet klimmen om de twee opgangen te vinden: want soo hy leeger quame, en waerder geen spatie; also de trappen ofte treden souden te hooge moeten gestelt worden: ende men heeft hem wel te versekeren van de Autheuren voornoemt, datse op de gelegentheyt wel hebben gelet. In de selve Colomne ofte Pylaer zijn gemaeckt locht-gaten tot verschoninge, hebbende van boven als onder den opganck ende forme van klimmen, gelijck de treden van *E.* naer boven, ende *F.G.* aenwijsen: ende hoewel de letter *A.* staet op nombre 7. als betoonende den eersten optreed', soo sal men weten, dat van *A.* tot *D.* zijn 24. optreden ofte trappen, als staende de letter *D.* op nombre 7. als verhaelt: Ende om dat men by dese maniere de Ignographie soude considereren van 7. 8. 9. *&c.* tot 19. toe, als opgaende ende klimmende; wesende *A.* in de opganck, en *H.* de helft der circonferentie, houdende twaelf trappen, de bevallikheyt van desen trap heeft dien treffelicken *Mathematicus Vignola* voornoemt, hem niet ontsien te brengen in sijn Boek, en te seggen wiese voor hem gemaekt hebben: daerom, dat ik vertrouwe, het my mede tot dank sal afgenomen worden, want die de selven hebben te gebruyken, sal hy dienst doen, *&c.*

Beschrijvinge van de negen-en-twinghste Figure.

GElijck als ick hier voren hebbe betoont, in de ses-en-twintigste Figure, het verkorten naer boven, door het maken van eenen wendeltrap; also vertoont dese jegenwoordige Figure het stellen van een insiende Edificie, 'tgene men van boven nederwaerts is siende: Soo moet men weten, dat de sectie, tafel, ofte doorsiende glas is alhier Paralel ofte waterpas met den grondt: dat geobserveert zijnde, blijven alle de quadren vierkant op den grondt, hoe verre sy van der oogen mogen wesen, ende dit geconsidereert, sal haest de Figure begrepen zijn. In den gront heeft de selve vijftien quadren lenghde, ende tien in de breede, het welcke den platten gront is binnen de pylasters, gheteeckent *a.b.c.d.* het punt van de ooge, daer de Edificie mede ghesien wort *e.* elcken Pylastre op den gront gegeven twee deelen, uyt welckers midden van de pylasters uyt den gront opgerecht wort een linie, komende naer boven toe getrocken, op welcker linie de pylaren onder, als op den middel-gront, en boven gemaeckt worden, staende de Colomnen op de onderste pylasteren; ende hebbende daer benevens eenen gront naer de ordre van den ondersten, gelijck de gestippelde linien uyt de quadren-punten van den gront, onder *h. i. k.* geteeckent, aenwijsen; komende tot den tweeden grondt *l.m.n.* ende soo voorts rontom, als oock noch hooger komende tot den derden gront, op de welcke staen de Pedestalen op de maniere van den tweeden gront, ende daer op eene lijste rontom, streckende als voren, ende drie pylasters tusschen de Pedestalen. Op den middelsten grondt worden de quadren aengewesen, zijnde grooter, als wesende nader de ooge. Hier in zijn veel speculatien voor den Ondersoeker der Konste, en konnē veel frayicheden op dese maniere gevonden worden.

 Beschrij-

Beschrijvinge van de dertighste Figure.

IN welcke Figure wort vertoont den Geometrischen gront van den nieuwen Hof van den Doorluchtigen Prince van Oranjen in 'sGraven-hage, welcken Hof (naer sijne groote) soo schoon is, ende soo wel geordonneert, als ick meene dat men eenen soude konnen sien. De lenghde is vijftien roeden ende vier voeten: de breede is acht roeden, vier voeten, geteeckent *a. b. c. d.* hebbende op de vier hoecken vierkante prieelen, geteeckent *o. p. q. r.* als noch vier ronde prieelen, geteeckent *e. f. g. h.* met een pavillioen in't midden, getekent *i.* het welke van binnen is geschildert met loofwerck ende pylasters, als oft men daer door sage tegen een blauwe locht: men komt in't selve pavillioen door het open van de ronde plaetsen van den Hof, als oock door de ronde galderyen, geteeckent *k. l.* mitsgaders de rechte galderye *m. n.* welcke galderyen zijn gemaeckt van binnen met eycken palen, boven rondt, ende alles groen geverwt, alwaer de groente boven over is geleyt: De ronde galderyen zijn afgedeelt in't midden met een rondt perck, afgedeelt in vier deelen, elck deel met gelijckheyt van palme verciert, hebbende in elck midden van 't perk een fonteyn, seer konstig gehouwen van herden-steen, geteeckent *s. t.* om welcke staen acht groote blompotten, seer aerdig gemaekt naer de maniere van de Anticquen gebronseert, de selve verciert met schoone blommen. Noch zijn in de selve, tegen de ronde galderyen, rondomme blompotten gestelt, een weynigh kleynder als de middelste, alle gebronseert of het koper ware, vol blommen; als noch in't vierkant tegen de muer rontom groote potten, als vooren, daer in dat staen Oranje-boomen met bloeytsel, ende de appelen daer aen, als seer lustigh om sien: oock Vijgeboomen, Olijfboomen, ende Lauwerierboomen, ende van't begin des jaers tot het eynde, elck naer saysoen, soo van blommen als kruyden, zijn in de gemelde blompotten. De breede van de ganghen, als galderyen, kan men door de bystaende voetmaet licht verstaen; ende, om kortheyts wille, gelaten: Bestaende de voetmaet in 16. Rijnlantsche roeden, elcke roede van 12. voeten.

Desen Geometrischen grondt is hier boven geleyt in de Perspective, ende dat nae voorgaende leeringe: daerom wy hier geen langer beschrijvinge maecken en sullen; zijnde dese Scenographie geteeckent *c. d. e. f.* gelijck de Figure is bewijsende.

Beschrijvinge van de een-en-dertighste Figure.

IN welcke Figure vertoont wort den voorsz. Hof in de Orthographie, op dat den lief hebber de sake te beter verstaen magh, zijnde alles naer mate ende ordre gestelt, ende uyt de punten van de voornoemde Scenographie opgerecht. Alhier siet men het maecksel van de groote ronde galderyen, als de schoone prieelen op de hoecken, inde midden oock het pavillioen, ende de twee fonteynen, met de blompotten, als de perken, daer men door de galderyen inkomt, besloten met eenen hoogen muer van de drie zijden; zijnde buyten de muer op't buyten-Hof geplant linde-boomen, om den Hof te bevrijden van winden, en andersins. De voorsz. galderyen zijn alreede bewassen met het loof van bukenboomen, so dicht, dat men bevrijt is van eenigh gesicht, als voor de hitte der Sonne. Om het voorsz. pavillioen zijn geset acht lindeboomen, op elcken hoeck eene, als twee op elcke zijde, om de selve met groente te bekleeden, op dat men geen schaeljen-dack en sie. Hier is noch bygevoecht het nieuwe Lusthuys met de galderye, soo als het aen den Hof is gemaeckt, welcke galderye heeft 17. pylaren, met de Pedestalen naer de ordine Dorica; houdende de selve sestien bogen, waer van drie bogen heeft de huysinge, ende vier bogen is het vogelhuys langh, ende negen bogen is de galderye, daer een grotte in gemaeckt is, die seer konstig ende vercierlick gheordonneert is, met springhende waterwercken daer in, de pylaren alle van witten arduynsteen. Boven de vier bogen, is de solderinge van de heele galderye tot een vogel-wooninge, vol zijnde van Canarien, die oock in de torenkens op de galderye haren vlucht hebben. De kameren benevens den anderen, als boven den anderen, zijn de verhemelten, met grooten koste ende arbeyt, seer konstigh vergult en verciert; in voegen, dat de huysinge, galderye, ende Hof met den anderen haer in een goede

goede wel geformeerde ordre zjn vertonende, ende in aller manieren wel voor eenen Lusthof magh worden gehouden: Dit voorgelaten fondament voor den Hof, gheteeckent *a.* is den muer van't Hof van de wooninge van den grooten Prince van Oranjen; ende *b.* is de gracht, die tusschen de wooninge ende 't Hof leyt; ende *c.* is den doorgang, om van binnen door de wooninghe in den Lusthof te komen; ende *d.* is een poort, staende tegen het Buyten-Hof: De vorder Orthographie, kan men in de Figure beter verstaen, als mense door schrijven soude konnen bekennen: Men kan hier oock ten deele bemercken, hoe de schoone Blom-potten zijn gestelt, soo in de midden, als teghen den muer van den Hof; hebbende den muer boven het decksel rontomme Kanteelen van witten arduynsteen, niet alleenlick tot bevrijdinge; maer oock tot een schoon cieraet vertonende: Als noch van binnen den voorseyden muer zijn seer dicht gheplant haghbuken, om den selven met groente te bekleeden: alles seer vrolick om te sien, *&c.*

Beschrijvinge van de twee-en-dertighste Figure.

KOmende nu tot de versettende stucken, 't gene men huysraet mach noemen: eerstelick wort alhier vertoont een bloot Ledikant met twee stoelen, en dat op den gront van onse voorgaende vierde Figure, welcken grondt ick gebruycke om de sake beter te verstaen. Wat den Preeckstoel belanght, gheteeckent *A.* begrijpt op den grondt *a. b. c. d.* welcker punten getrocken op de punten van distantie *f. g.* ende de hooghte des Stoels ghemaeckt naer begeeren *i. n.* ende boven *l. m.* ende de *i. k.* op 't voornoemde punt *f.* ende van *n.* op 't selve punt, van gelijcke *l. m.* ende van *n. i.* tot *g.* ende van *k g.* soo wort den Stoel volmaeckt op den kant, naer het gesicht der ooghen *h.* maer soo men desen Stoel meer wilde verdraeyt maken, dat hy met den grondt geen gemeenschap en hadde, soo waert van noode de Ignographie te maken soo als men die begeert, ende de selve in Perspective te leggen, gelijck hier voren gheleert is: en dit sal dienen tot waerschouwinge van alle versettende stucken. Den Stoel *B.* heeft sijne verminderinge op 'toogepunt, als de breede op de gront genomen zijnde: de perpendiculaire stijlkens vande Stoel opgetrocken, is lichtelik te wege te brengen. Het Ledikant, geteeckent *C.* worden de twee voorste Pylaren naer discretie gestelt van wijde, alhier op de base getekent *a. b.* ende de selve perpendiculair opgerecht, ende gestelt de plaetse om de onderlagen, ende matras ofte bedde op te leggen, alhier *c. d. e. f.* ende de blinde linien *o. p.* opgetrocken, ende de twee stijlen ofte pylaren *q. r.* na discretie in lenghte op de mate van ses voet perpendiculair opgerecht, worden de linien op hare punten naer het ooge-punt getrocken, *s. t. v. x.* tegen de twee stijlen *q. r.* met welcker punten de linien Paralel t'samen getrocken, wort het hooft-eynde des Ledikants gesloten, ende van gelijcke boven met de lijsten *y. z.* het punt *H.* boven, maekt het pavilioen, als vallende achterwaerts af, 'twelck geschiet en gemaeckt wort op 't rechte midden van't Ledikant, als van 1. tot 2. treckende naer *a. b.* De linie, geteeckent *I.* en 't selve tot het punt *H.* ende van *H.* op 't ooge-punt getrocken, ende 't punt *L.* wesende 't tweede punt van 't pavilioen, gevonden hebbende, 'twelk uyt den gront met een perpendicle, als de voorgaende *I. H.* gemaekt wort, latende van de achter-stijlen na voren een gedeelte op den gront, gelijck voren van *I. K.* so sluyt men het Ledikant boven hoewel daer verscheyden manieren zijn om diergelijcke saken te wijsen, so houde ick de gronden voor het sekerste, om de aenwijsende letteren beter te doen verstaen. Ick hebbe de Pylaren vierkant gelaten, om de linien daer van beter te bekennen.

Beschrijvinge van de drie-en-dertighste Figure.

IN de welcke is gestelt, op den gront van de voorgaende tienste Figure, twee vierkante blocken over den anderen geleyt: Het maken van den gront is voor-geleert den ondersten block op den grondt, geteeckent *a. b. c. d.* den bovensten block is op den gront geteeckent *e. f. g. h.* het ooge-punt *i.* ende het punt van distantie *k.* de linien

van

van de punten *a.b.c.d.* verhooght naer begeeren, alhier *m.n.o.p.* ende van *m.o.* ende *n.o.* op 't ooge-punt *i.* wort den onderften block geformeert, ende uyt de punten van *e.f.* perpendiclen opgetrocken tot *s.r.* ende *q.t.* welcker punten op 't punt van diftantie *k.* getrocken, ende van de felve punten naer het punt *l.* ende de punten van *g. h.* opgetrocken. Daer de Diagonen de perpendiclen doorfnijden, daer wort den bovenften block mede gefloten. In't midden op defe Figure is geftelt een banck ende tafel; de banck ftaende naer het ooge-punt, hebbende de wijde van *g.h.* welcke punten door linien naer difcretie perpendiculair opgetrocken, alhier boven met ghelijcke letteren *g.h.* geteeckent, ende van *h.* tot *i.* wefende de lenghde ende het achter-eynde van de banck, als hebbende geen Projecture; maer wel op de zijden van *g.h.* ende *i.k.* als oock de Projecture ofte overhanghfel van den voet van voor van *g.k.* gelijck de Figure is bewijfende.

De tafel alhier verfet ftaende, geteeckent op den gront *a.b.c.d.* begrijpt fes deelen in de breede, ende tien deelen in de lenghde: de Projecture heeft op den gront buyten den voet van de tafel een gedeelte: het ooge-punt *e.* en de punten van diftantie *f.* op welckers punten den gront is in quadren verdeylt, en dien volgende de tafel gemaeckt, als van *a.b.* tot *f.* ende van *a.d.* tot *f.* aen d'ander zijde, ende wederom van *b.c.* ende van *d.c.* tot de punten *f.* aen weder zijden van 't ooge-punt: ende defe vier punten perpendiculair opgetrocken naer hoogte, gelijck men de tafel begeert, alhier met gelijcke letter aengheteeckent, van *a. b.f.* als vooren, ende van *a.d.* ende weder van *d.c.* tot *f.* ende van *b.c.* tot *f.* is het vierkante des tafels gefloten, onder de welcke men den voet ftelt, naer uytwijfen van den gront: Wilt men de quadren van de voeten op den gront boven op de tafel toonen, treckt de punten van *m.n.o.p.* perpendiculair op het opperfte van de tafel, ende van de felve punten naer de punten van diftantie getrocken. Alfoo is de fake gevonden, ende door defe middel kondy op de tafel uyt den gront verkiefen een fulcken plaets, als men begeert, om yet, dat men wil daer op fetten, gelijck hier onder de felve tafel noch eens gemaeckt ende gefchaduwet is, daer op gefet eenen kandelaer met eenen beker: op den gront is noch gefet een brant-yfer, 't gene door de geftippelde linien licht kan begrepen worden.

Befchrijvinge van de vier-en-dertighfte Figure.

WT de leeringe van de voorgaende Figure, van het ftellen eender tafel op den kant, kan men defe tegenwoordige Figure by-naer verftaen te maken, wefende een lijnwaet-perffe, waer van de tafel ofte onderfte planck begrijpt op den gront negen deelen breede van *a. b.* ende elf in de lenghde *a. c.* wefende de circonferentie *a.b.c.d.* voorders met het optrecken, als oock den voet gedaen, als vooren geleert is: brenght men de twee ftijlen op de felve mate ende breede van den doorfchijnenden voet van de verhaelde perffe, uyt de punten des tafels de perpendiclen getrocken: de pylafters *l.m.* gemaeckt, ende daer in gevoeght den ftijl *n.* ende van *g.i.* ende *h.k.* een overfnijdinge, vint men het midden om de fchroef te ftellen; alles met Liniamenten van onder tot boven aengewefen uyt de zy-punten van't gefícht der ooge, geteeckent *e.* ende naer het ooge-gefichts punt *f.* Defe perffe is de breede ende lengde wat grooter gegeven, als het gebruyck is; maer dat is gefchiet, om de Figure beter uyt te beelden. Oock foo fpreken wy van Orifons, ofte punten van diftantie, gelijck hier voren is gefchiet; maer wort verftaen een diftantie, dienvolgende een punt; maer de werckinge gaet met twee punten (wefende even wijt van der ooge-punt) veerdiger ende raffer, oock fekerder voort.

Befchrijvinge van de vijf-en-dertighfte Figure.

ALhier is gemaeckt den grondt als voren, ende in de vierde Figure befchreven: op den felven vier ftijlen, houdende tfamen onder den voet, met drie bodemen, eenen

eenen onder den Orison, ende twee boven, op't gesichte ende ooge-punt *e.* ende de punten van distantie *f.* gemaeckt; ende dit is gelijck een buffet niet bekleet met penneelen, welckers grondt, voetstijlen, bodemen al te samen kan begrepen worden uyt de voorgaende Figuren, door aenwijsinge van de gestippelde linien; alleenlick moet men letten dat de stijlen vierkant opgaen, daer de bodemen in vast liggen; ende nochtans so wel voren, als ter zijden met de stijlen gelijck zijn, als van *a.b.c.d.* welck het uytterste is van de vier stijlen, ende van de kruyssinge uyt de zy-punten *f.* tot *f.* getrocken, wijsen de linien de insnijdinge van de stijlen, ende de forme van 't tegen sien des bodems *c.f.g.h.* van gelijcke onder ende boven gedaen, wort 't selve volmaeckt. Hier is aen d'andere zijde van 't ooge-punt gemaekt eenen stoel naer voorgaende leeringe; ende also den selven verset is, sal men, om het midden der lene achter te vinden, een kruyssinge slaen van *m.p.* ende *o.n.* daer mede de middel-linie *r.* ghevonden is, daer men de punten der lene mede vindt: desen stoel is wat te groot genomen op den grondt, om beter de sake te verstaen. Alhier ter zijden is gemaeckt een deure, hebbende de dickte van een gedeelte uyt den grondt: ende boven de deure is alhier gemaeckt een vierkant doorsiende gat, hebbende twee deelen breede ende hooghte: want de deure begrijpt vier deelen op den grondt: Ende het geschiedt wel, dat men sulcken licht boven de deure stelt. Ende de deelen van de base op de zijde gestelt, alhier 1.2.3.4. ende van het punt *d.c.* op 't ooge-punt *e.* twee linien getrocken, ende van de punten *i.* tot *m.* ende van *l.* tot *k.* vindt men de perpendicle *g.h.* dat is de midden van de ruyt: treckende dan van *a.g.* ende *g.b.* voorts tot *h.* ende *h.a.* soo is de ruyt voren geformeert. Van gelijcke gedaen met d'achterste linien, wort deselve volmaeckt: op de andere zijde is gemaeckt (boven eenen door-ganck) een gat, wesende vierkant, welcker deelen op den gront met 1.2. opgetrocken tegen de muer boven, ende op de kant de selve deelen gestelt, treckende op 't ooge-punt de twee deelen: ende de oversnijdinge van de perpendiclen wijsen aldaer aen vier punten, daer mede het gat wort geformeert, geteeckent *a.b.c.d.* ende het doorsiende van buyten *e.f.g.h.* met stippelen aengewesen: Ende dit verstaende, kan men alle gaten op platte mueren te wege brengen: de solderinge alhier is gemaeckt naer voorgaende leeringe. Wat het gebouw in 't verschiet belanght, daer sullen wy hier naer in de onderwijsinge van de Lantschappen van spreken.

Beschrijvinge van de ses-en-dertighste ende seven-en-dertighste Figure.

EER ick kome tot de Lantschappen, soo hebbe ick goet geacht dese Figuren te stellen met de gronden daer by, om de bouwinge ende de sake beter te vatten. Dese gronden in Perspective geleyt zijnde naer het ooge-punts gesichte *H.* ende het punt van distantie, 't gene de linie *c.* aenwijst, zijn alhier uyt elcker punt uyt den gront opgetrocken perpendiclen, en de selve boven den Orison door de ooge-linien gesloten, gelijck als in den gront is betoont. Dese optreckinge dient wel verstaen te wesen: want men kan hier op maken torens, huysen, pavillioenen, ende diergelijcke, gelijck in de volgende Figure sal betoont worden. Sy kan oock wel te passe komen, nemende de linie *A.* voor de base, dan heeft men de gront onder ende boven voor de zijden: van gelijcke de letter *B.* voor de base genomen, waer door men met kleyne moeyten vremde gaten kan doorsiende maken. Blocken ofte vierkante balcken op malkanderen, ende de gronden geimagineert van *A.* of *B.* naer de ooge, gaen alsoo vast als de voorgaende base. Dese speculatie kan den ondersoecker eenige liefde verwecken, om wat vreemts te maken ende te versinnen.

Beschrijvinge van de acht-en-dertighste ende negen-en-dertighste Figure.

OP de voorgaende gronden hebbe ick hier gestelt gebouwen, met blinde linien van den gront doorschijnende, hebbende de acht-en-dertigste Figure in't midden eenen toren, ende beset met vier pavilloenen, getekent den gront met 1.2.3.4.

elcks

elcks punt in den grondt wel waergenomen, ende de perpendiclen opgerecht, ende op 't ooge-punt getrocken, worden de vier pavillioenen gemaeckt; maer den toren, alſo die vier breede ende vier ſmalle zijden heeft, maeckt den ſelven achtkantigh te zijn: derhalven is uyt den gront de ſmalle zijde tot den Oriſon getrocken, alhier getekent *a.* ende aen de andere zijde bewijſt de linie *b.* het ander punt na den Oriſon, uyt welcker twee punten alle de ſmalle kant-linien moeten getrocken worden, ſoo wel die onder, als boven den Oriſon komen. Hier zijn op't dack venſters gemaeckt, alles met linien aengeweſen.

Gelijck deſe acht-en-dertigſte Figure is gemaekt op den gront van de voorgaende ſes-en-dertigſte Figure, alſoo is deſe neghen-en-dertichſte Figure ghemaeckt op den gront van de ſeven-en-dertichſte Figure, op den welcken is geſtelt eenen Pedeſtael: zijnde van vier Pedeſtalen t'ſamen geſet, houdende gelijckelick een Piramide; de ſelve wort opgerecht ende vaſt geſtelt uyt den gront door het punt *o.* weſende het Centrum, aldaer een perpendicle getrocken naer boven, ende uyt de vier punten van de Piramide op den Pedeſtael naer boven getrocken, latende de perpendicle in de midden, ende de Piramide naer eyſch boven geſloten, moet de zijde naer d'ooge afgeſneden worden, alhier met de linie *h.* geteeckent.

Beſchrijvinge van de veertighſte Figure.

ALhier hebbe ick voorgenomen te tracteren vande Lantſchappen, ende eerſtelick in deſe Figure op verſcheyden manieren geſtelt, ende gemaeckt huyſingen, ſoo op de zijde, als vooren ſiende, beſtaende alle de gebouwen hare verkortinge op het ooge-punt, geſtelt op den Oriſon naer voorgaende leeringe; eerſtelick de huyſinge, geteeckent *A.* ſiet men ten deele op de zijde, ende den gevel van voren. De perpendiclen *e.f.* maecken de forme van vooren tot *a. d.* op welcke linie men de kap brengende. De kruyſſinge van *a.b.* ende *d.c.* wijſt de midden van den kanteelſteen boven ende gevel aen, ende van *a.i.d.* den Triangel aen weder-zijden wijſt de voeginge van de kanteelen, als oock de linien buyten den Triangel, wijſende het eynde van de kanteelen: Alhier een brug voor de deure, hebbende eenen boge onder, welcke boge wort gemaeckt met den Circkel, ſtellende den voet des paſſers op *h.* openende tot *k.* ende omkeerende tot *l.* ende van gelijcke den boge *q.* ſtellende den paſſer op *n.* geopent tot *o.* ende omkeerende tot *p.* ſoo vint men ſeer net ende licht het rechte onder tegen-ſien der brugge, naer de diſtantie ende hooghte des Oriſons. Hier in wort by vele dickwijls gefallieert: den vierkantigen toren *B.* hebbende op de zijde van voren eenen trap, om aen het water te komen, ende zy-pylaer, als voorders venſters, uytſteeckſels, oock de ſchorſteen, dat neemt alle ſijne Perſpective op 't ooge-punt, gelijck de geſtippelde linien aenwijſen. De kap boven is gemaekt ſcherp opgaende tot een punt, welck gemaeckt is door het Center *y.* 'tgene gevonden is door de overſnijdinge van *s.x.* ende *v.t.* uyt welcks Center een perpendiculaire linie getrocken, ende van *s.t.* op een punt tegen de ſelve linie, ende dan van *x.* op't ſelve punt, wort het geſloten: in dien men een recht tegenſiende kap wilde hebben, hebbende in plaets van een punt twee punten, ſo treck men van *s.t.* tot *z.* een Triangel, ende *z.* op 't ooge-punt, ſal den Triangel *v.x.* tegen de linie *z.* perpendiculair geſtelt met de punt, aenwijſen het tegen-ſien, na dat 't ſelve hooge ofte leege ſtaet. Alhier is een manier van een optrecken van een brugge: de rondigheyt met ſtippen, beteeckent wat die de ſelve in't opgaen ende toegaen is nemende. De huyſinge *C.* den gront met twee onderſtuttingen van pylaers, ende opwaerts een Projecture, venſters, overhanghſel van 't dackvenſter, *&c.* is alles uyt het ooge-punt gemaeckt, het welcke licht is om begrijpen, die de voorgaende Figuren heeft doorſien. Ick hebbe deſe Figure gebouwt in 't water, om tegen 't gebouw eenen platten gront te toonen: van't ooge-punt tot het punt van diſtantie *D.* kan men wel verſtaen den ſtandt van de Figure, 't gene hier mede in is gemaeckt, als namentlick de huyſinge *E.* is: alles op de voorgaende leeringe *H.E.G.* wijſen met linien de pylaers *K.L.* als doorſiende aen van onder.

Beſchrij-

Beschrijvinge van de een-en-veertighste Figure.

IN de welcke is gestelt op den voorgrondt twee Figuren met eenen boom: Wat de Figuren belanght, komen alhier tot den Orison, ende dient ghelet voor het ghebruyck, dat men wel acht hebbe, daer men gebouwen maeckt: dat men ordinerede doorgangen van de selve: datter de Figuren in komen; liever te groot als te kleyn: de boomen moet men naer discretie stellen: want somtijts dunne opghewassen boomen geven een groote hooghte ende loof, soo dat daer qualick maet in te houden is: dat men 't selve soude berispen, de nature verkort te hebben; nochtans is het schoonste, datmen de dikte make naer proportie, dat de tacken 't loof wel konnen houden, ende naer dat men verre ofte by staet, hoogh ofte leegh: dat men considerere het op- ende tegen-sien der meyen, als komende sommige tacken naer de base, hangende ront naer u toe: hier in hebben ge-exelleert *Willem Tons* ende *Joos van Lier*. De vorder gebouwen in 't kleyn ende verschiet, en moeten niet op de wilden bof gemaeckt worden: maer alles, hoe verre het zy, oock boven ofte onder den Orison, moet met eenige aenwijsende lijsten, soo de selve onder den Orison staen, naer de hooghte wijsen; en soose boven den Orison staen, naer den Orison nederwaerts haer vertoonen, gelijck alhier wort betoont van voren tot in 't verschiet toe, en voorts so verre men sien kan. Ende hier uyt sal men mercken, dat den Meester sijn stuck wel heeft verstaen. Hier in doolen veel Lantschap-Schilders: want sonder dese generale regulen, is het onmogelick datse wat sullen stellen in Landtschap, dat vast sal liggen. Oock moet men letten, dat den Orison niet hooger noch leeger en maecke, als het stilstaende water is, 't ghene met den Orison moet eyndigen; ende dat is een vaste maniere ende stellinge.

Beschrijvinge van de twee-en-veertighste Figure.

DE twee voorgaende Figuren, die leeren, te stellen alle gebouwen in Lantschap, in 't groot ende kleyn, komende alle op 't ooge-punt, 't gene den ordinaris regel is, ende contenteert wel: ende de schilderyen soo geobserveert, mogen wel passeren. Maer alsoo de gebouwen, ten meestendeel in Lantschap, niet en liggen Paralel met den Orison; maer verdraeyt op den kant, d'een van voren, d'ander van ter zijden, en soo voorts, soo en moet men het by de voorgaende niet laten blijven: om welcker oorsaecken ick hier ghemaeckt hebbe drie Figuren, de Ignographie, de Scenographie, ende de Orthographie: Den eersten is de Geometrischen gront van vier fondamenten van wooningen, geteeckent *A.B.C.D.* dese zijn in de tweede Figure geleyt in Perspective, naer sulcken hooghte en distantie als de Figure uytwijst, ende hier voren geleert is; geteeckent elcken gront met gelijcke letter *A.B.C.D.* van den platten voorgestelden grondt. Desen grondt hebbende, soo bouwt men daer op, treckende elcks punt uyt den grondt om hooge, als in den grondt *A.* de punten *a.b.c.d. e.f.g. h.* aenwijsen. Dat ghedaen zijnde, treckt van *g.f.* naer den Orison alhier *i.* op welck punt van *a. c.* de linie verlenght sal komen: ende de linie *g. h. a.* verlenght tot den Orison, op welcks punt sullen accorderen, ende komen de linien van *g. a.f.b.* ende *d.c.* op welckers Orisons- punt van de linie *g.a.* moet komen ende getrocken worden de selve zijde: alle de linien tot boven van 't dack geteeckent *k.* ende van gelijcke *g.f.* alle de linien op 't punt *i.* soo wel boven den Orison, als daer onder. Ende de huysinge *B.* met de selve werckinge, als hebbende het punt op den Orison naer achteren toe geteeckent *l.* bewijsende met de twee linien *m.n.* het ander punt, gaende naer den Orison: als oock de huysinge *C.* hebbende den grondt van *n.o.p.q.r.t.* wijsende van *n p.* naer den Orison op 't punt *s.* van gelijcke *o.q.* ende van *r.t.* ende voorts op 't selve punt: aen de andere zijde de linien *v.v.* wijsen het tweede punt op den Orison aen de andere zijde, ende so voorts het huysken *D.* op den Orison op 't punt *x.* ende alles gedaen, als met de huysinge *A.* geleert is, wort seer vast gestelt. Alle soorten van gebouwen, hoese mogen wesen, begrijpen alle gebouwen verdraeyt staende, ende de gronden in Paralel zijnde met de base, twee punten op den Orison in hare stellinge, daerse anders, op 't oogepunt getrocken, maer 't oogepunt voornoemt en behoeven.

Dese

Dese lesse recommandeere ick ten alder-hooghsten aen alle de gene die in Lantschappen haer oeffenen, 'tzy met teeckenen ofte schilderen; datse wel letten op de onderste linien aen weder-zijden van 't gebouw, ende de optreckinge altijts brengende op de selve gemelde punten, 't gene het werck eenen goeden welstandt sal geven, ende hier mede meene ick voldaen te hebben in Lantschappen.

Beschrijvinge van de drie--en-veerstighste Figure

TOT besluyt van ons voorghenomen werck, is alhier noch by ghevoeght dese leste Figure, in dewelcke wort vertoont den Geometrischen gront blijvende, ende evenwel het tegensien daer aen gemaeckt, hoewel dat dit alsoo niet en kan gesien worden, is dese maniere alhier vertoont voor de ghene, die eenighe gronden moeten vertonen, de welcke om redenen niet en moeten verkorten, ende het tegen-sien oock moet vertoont worden. Om dit te vertoonen met een lichte maniere, zijn alhier geteeckent een halve maen met letter *A.* eenen Triangel *B.* noch eenen met *C.* een quadraet *D.* ende een hooren-werck *E.* Een maniere wel gevat hebbende, kan men alles vertoonen met deselve werckinge: derhalven den Triangel gemaeckt zijnde, geteeckent *a.b.c.* met een dobbel linie. Neemt met den passer van *a.* tot *f.* van *b.e.* ende *c.d.* de lenghde van u begeerde Orthographie, ofte hooghte, *d.e.f.* den Triangel toegetrocken, daer hebdy u begeerde Orthographie: Wildy hem schaduwen, doet als de selve Figuren onder van *A.B.C.D.E.* vertoonen. Alhier zijn noch by-gevoeght een ronde, een Ovael, eenen Pentagonus, als een kasteel met vier bolle-wercken, noch een met drie bolle-wercken, ende onder noch eenige Trencheen; ende is alles naer voorgaende leeringe. Dan alsoo van Fortificatien de wallen onder wijder zijn, als boven, soudt wel van noode zijn dat men in plaets van de perpendiclen de linien van boven nederwaerts wat nuysscher trocke, gelijck aen het bollewerck *F.* met de linie *h.i.* getoont wort: maer die niet vast en gaet, houde de rechte linien. Ende hier mede eyndigende, om den Konst-livenden niet op te houden, wil ick mijn werck besluyten met wenschinge, dat een yder 't selve soo vlijtigh magh aennemen, als ick het selve met goede genegentheyt alhier over-geve. *Vaert wel.*

E Y N D E.

Punctum.

Linea.

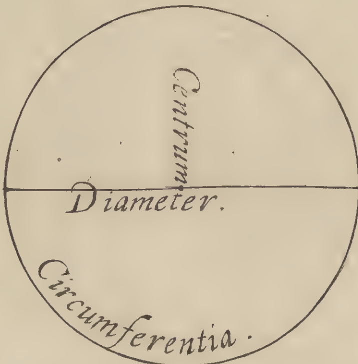
Paralella.

Superfities.

Perpendiculum.

Basis.

Piramidal
siue
Acutus.

Quadrangulus.

Ovale.

Scima.

Corona.

a

a. Capitellum

b. Triglifphos

c. gutte.

phrise

b

tenia

c

Architrabe.

Cimatium

echinus.

Cincta.

Hipotrachelium.

Astragalis.

Cincta.

Columnu.

Triangulus.

Quadratum.

Rombus.

Pentagonus.

Hexagonus.

Cima

Pedestale.
Sive
Stilobatium.

Cincta

torus.

Plinthus.

Basis.

Plinthus.

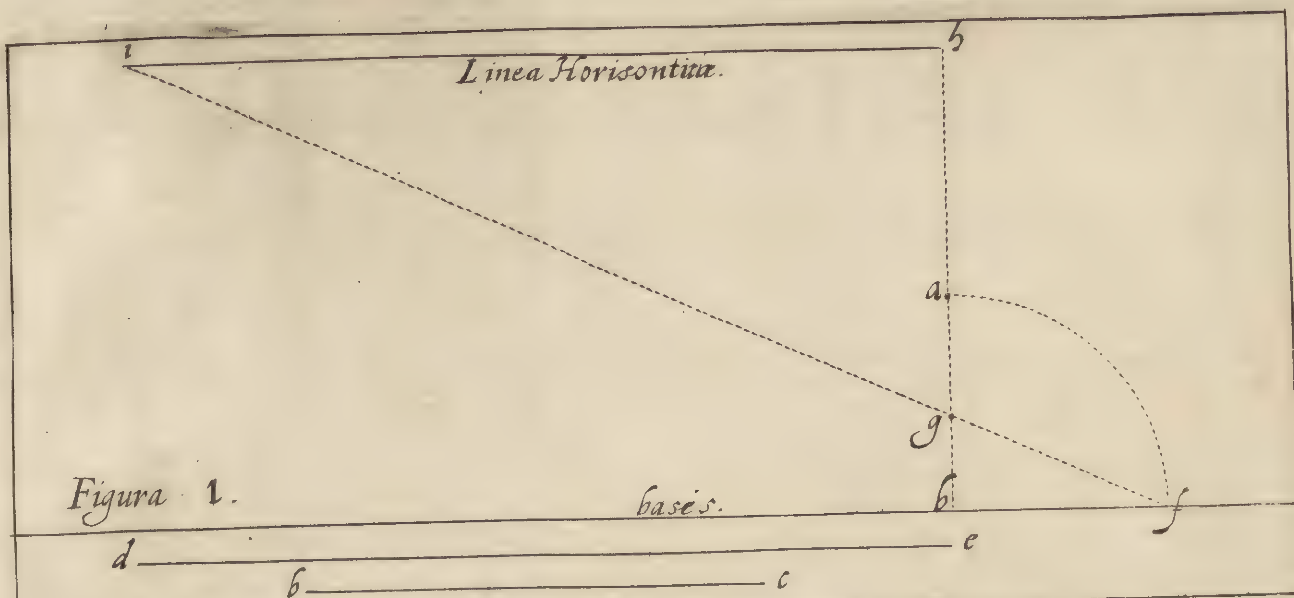

Figura 1.

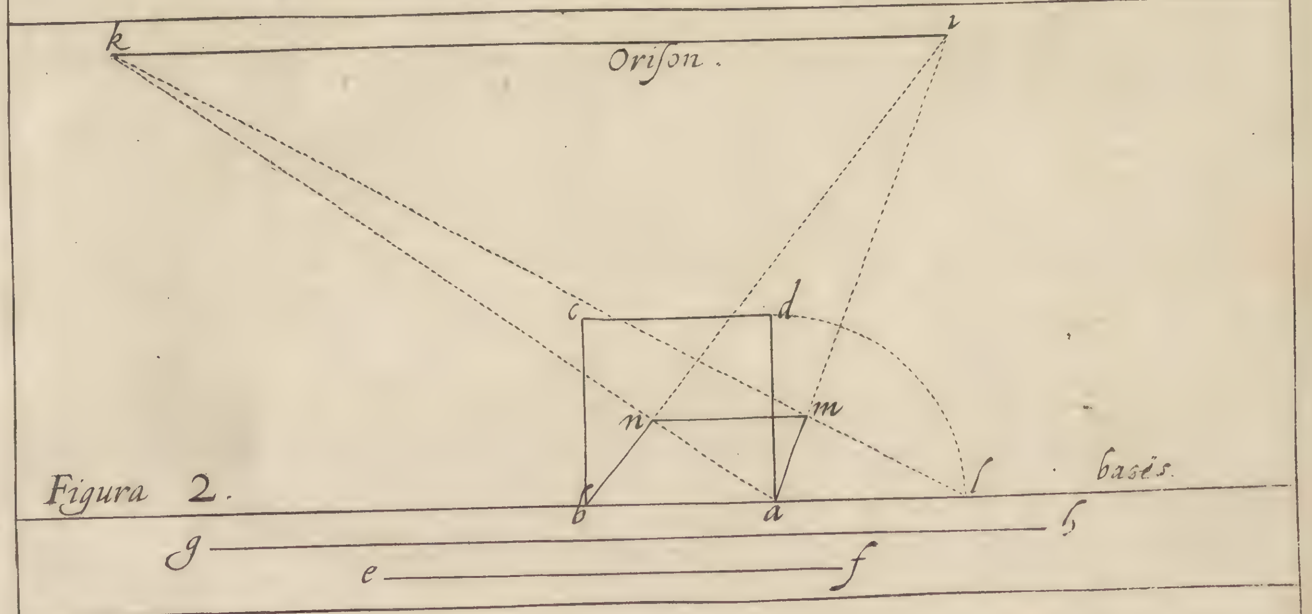

Figura 2.

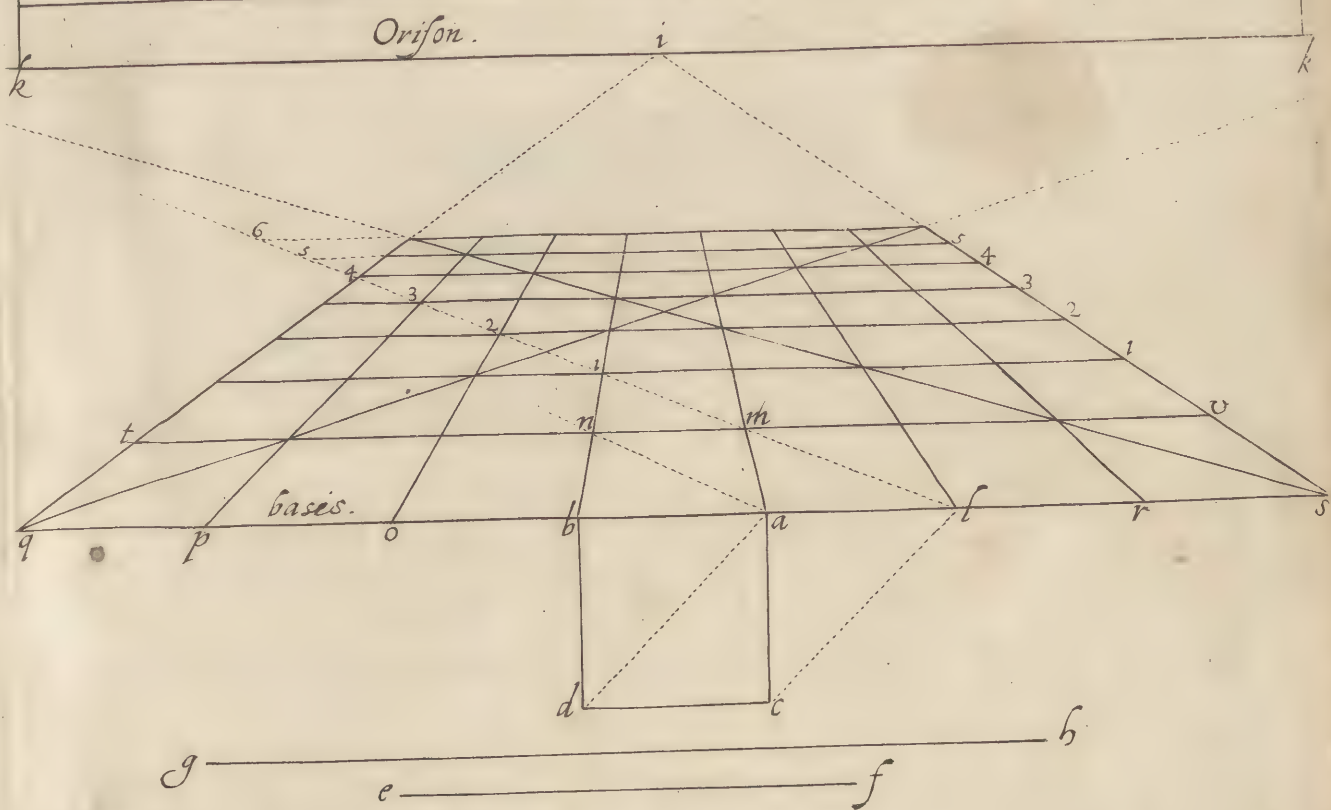
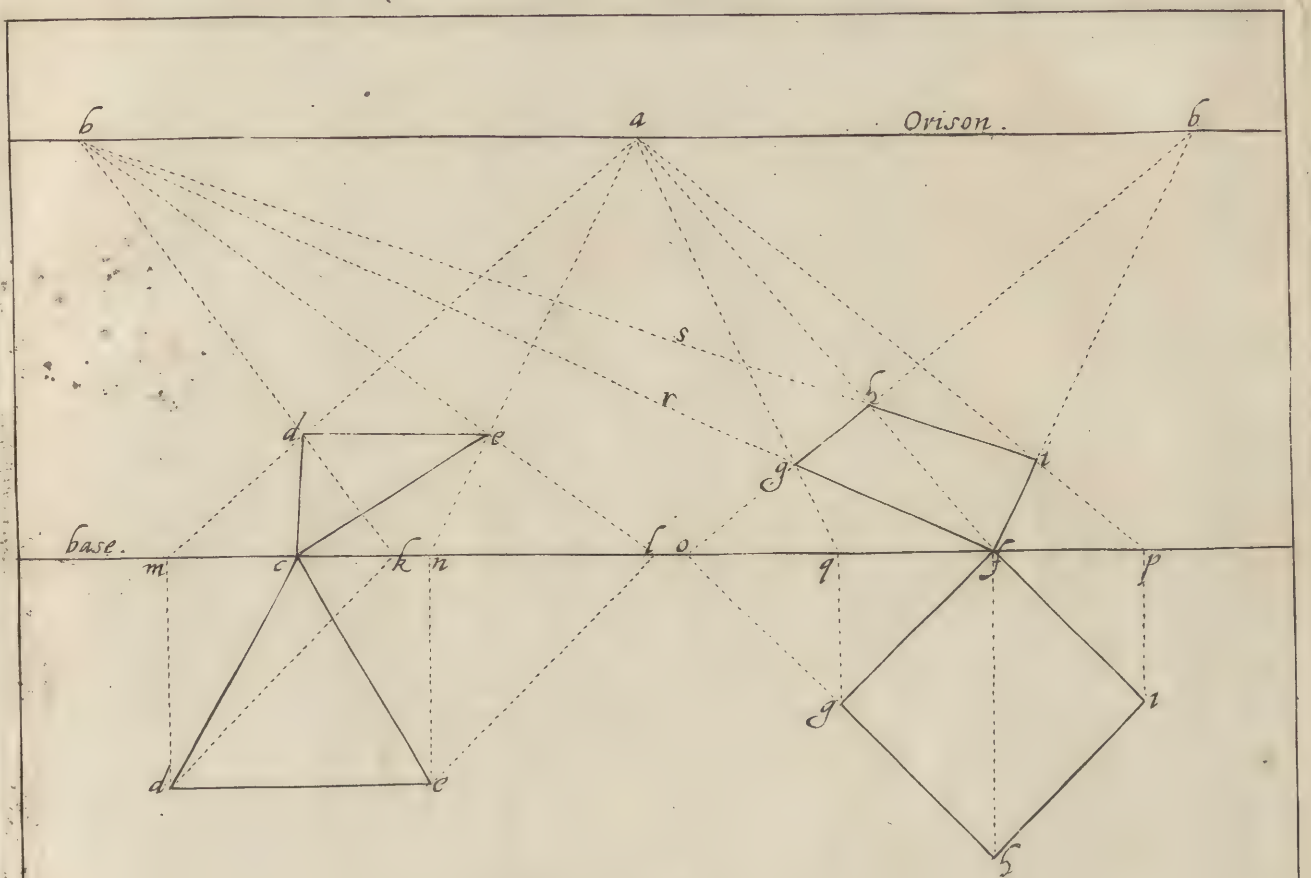
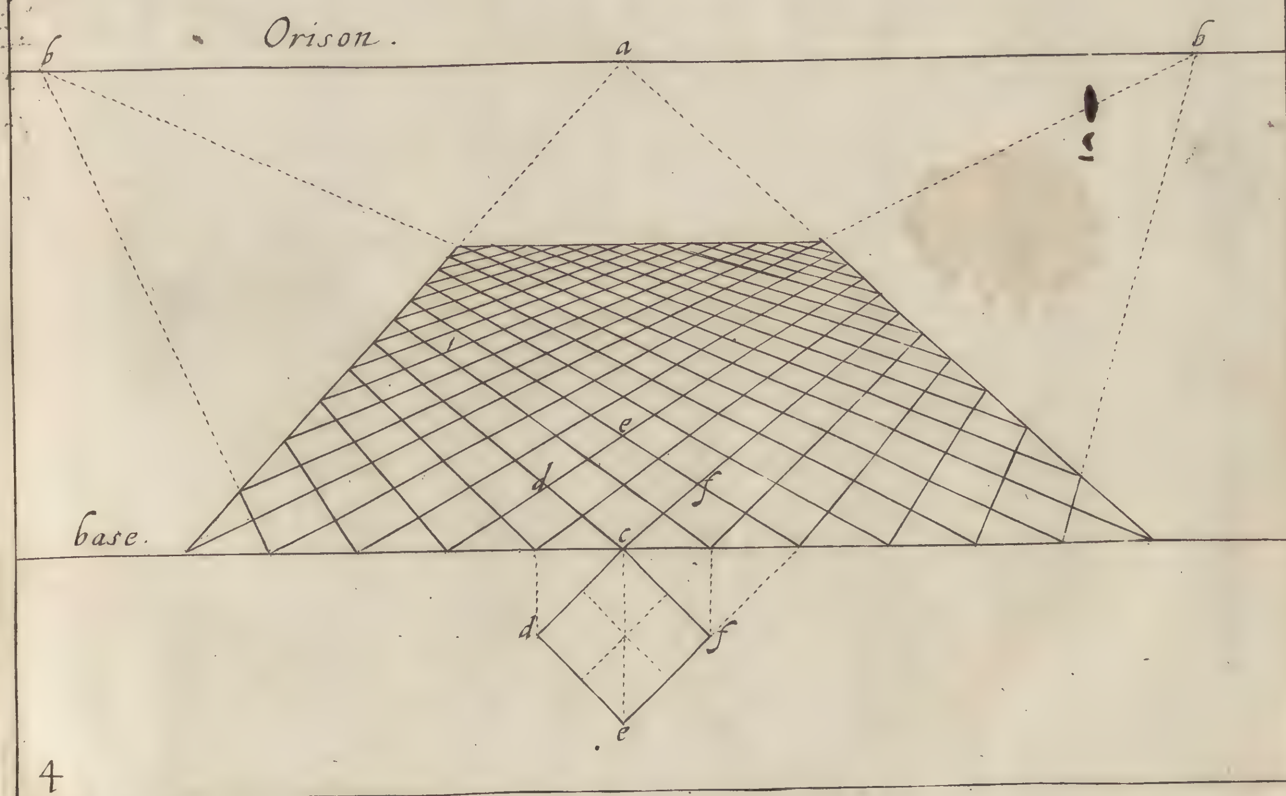
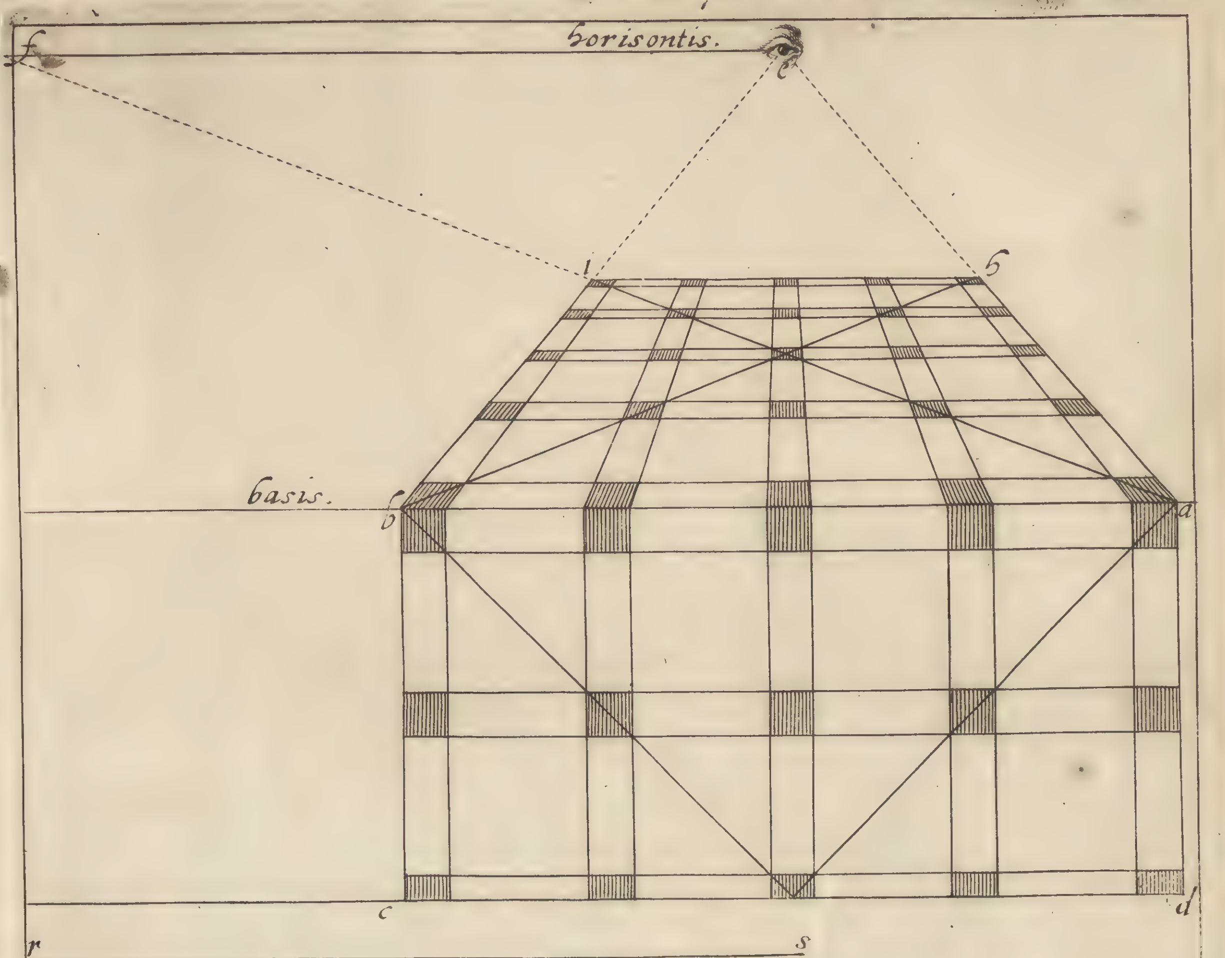

Figura 3.

b
a
Orison.
b
s
r
h
d
e
i
g
base.
m
c
k
n
l
o
q
f
p
g
i
d
e
h

Orison.
b
a
b
e
d
f
base.
c
d
f
e

horisontis.

basis.

5.

Orison.

t

s

w h i k l x

f g m

e n

d o

c p

b q

r a r

base

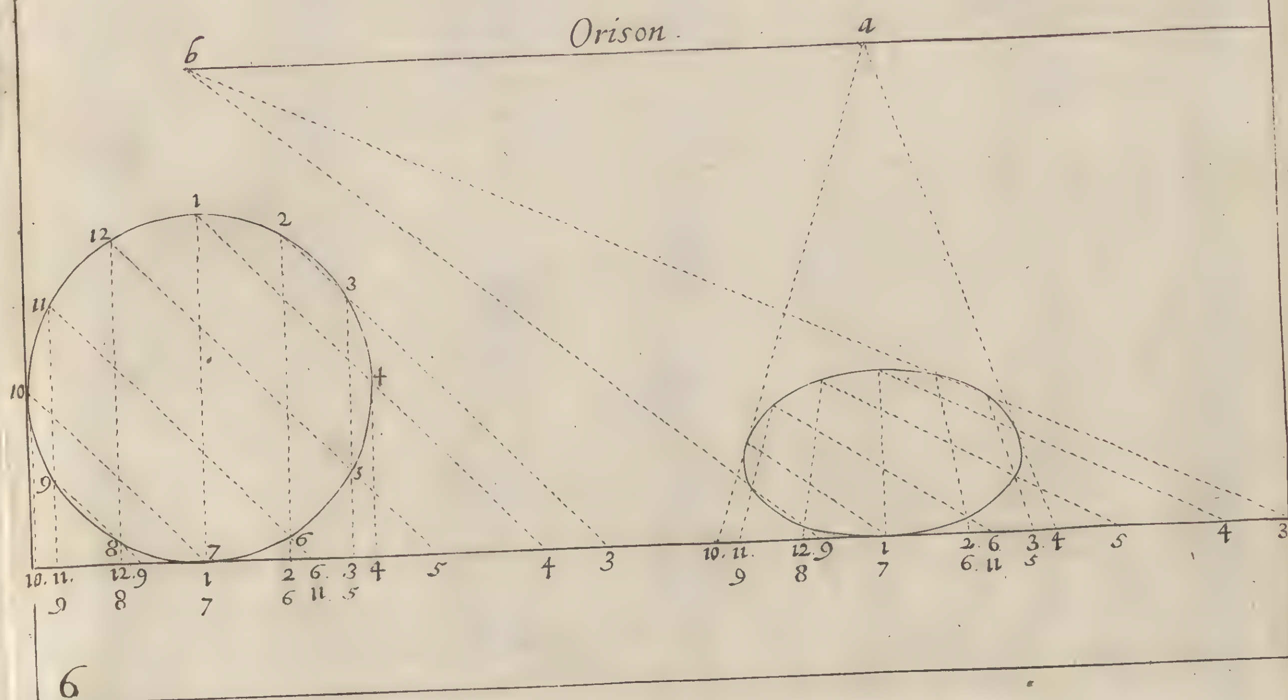
e n

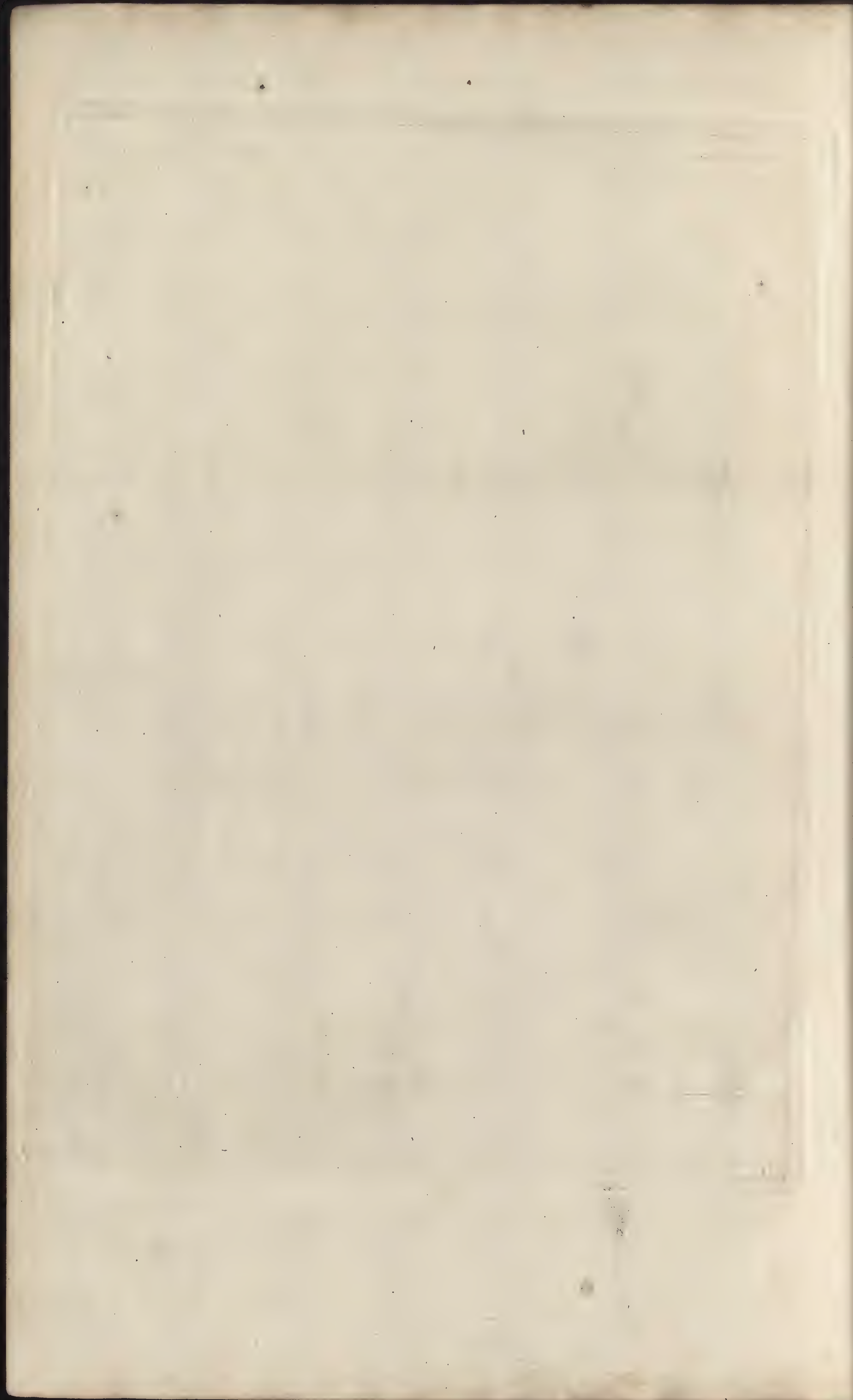
f m

g l

h k

i

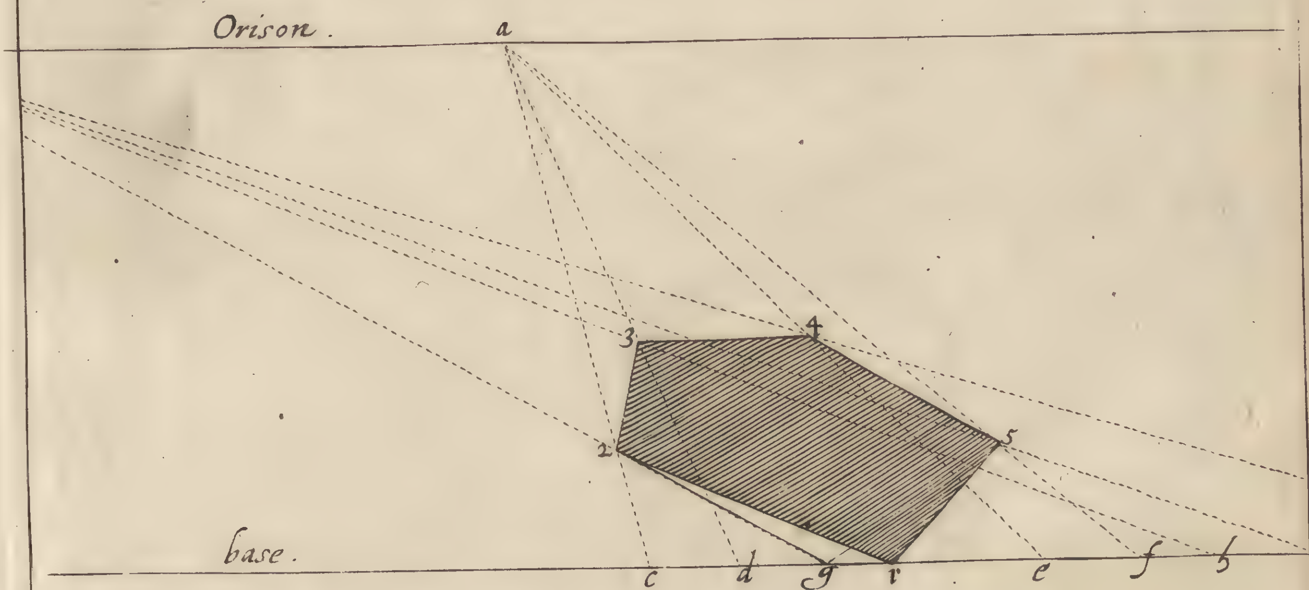

Orison. a b

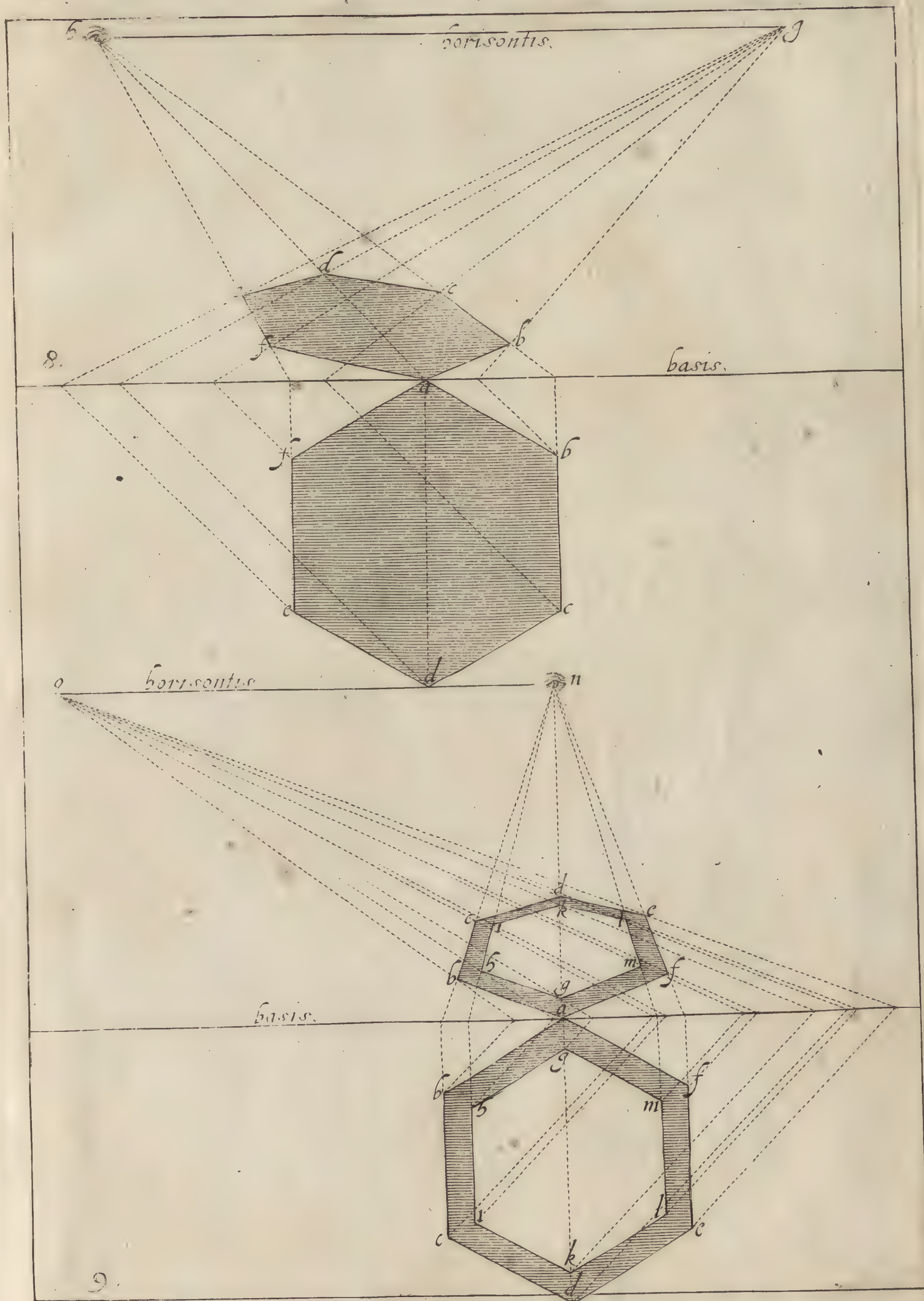
3 4 2 5

base. c d g i e f h k l

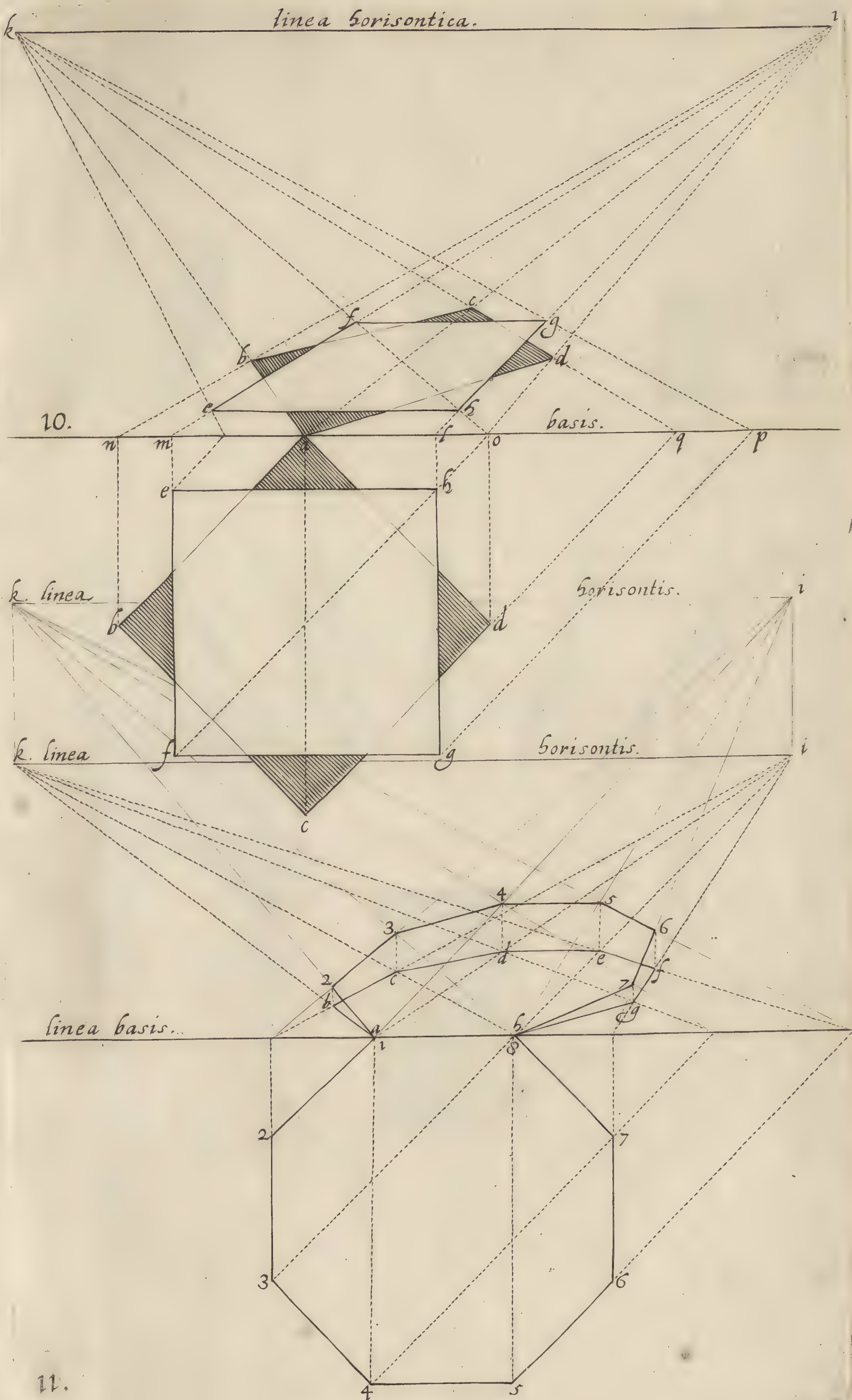
2 5 3 4

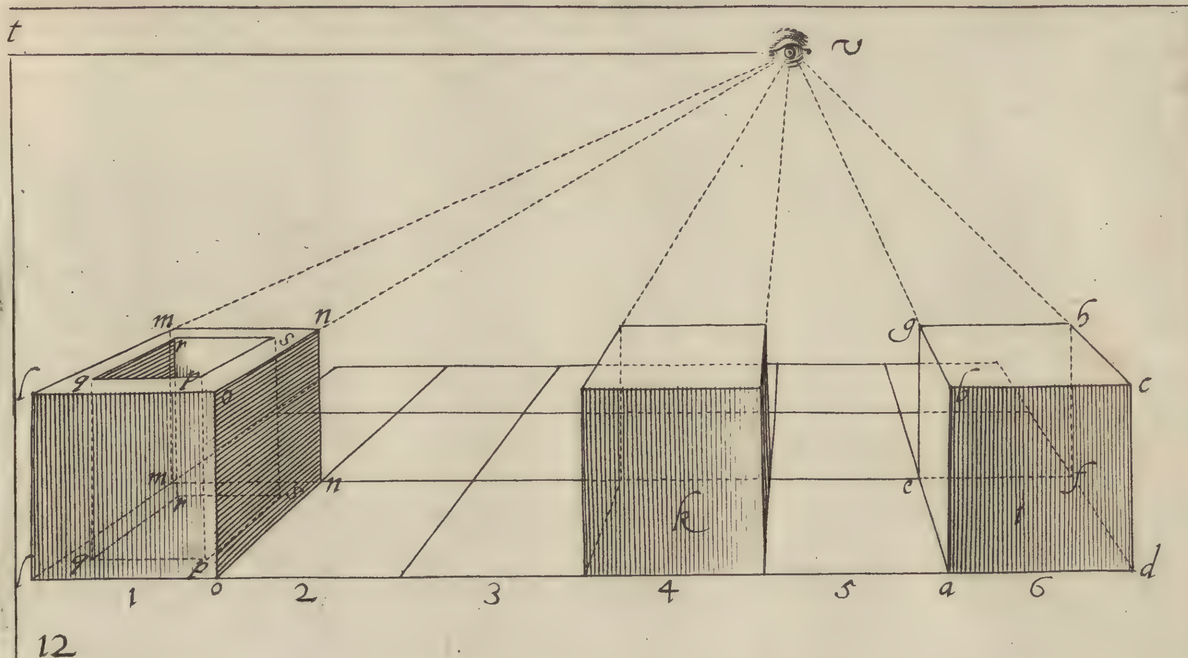
7

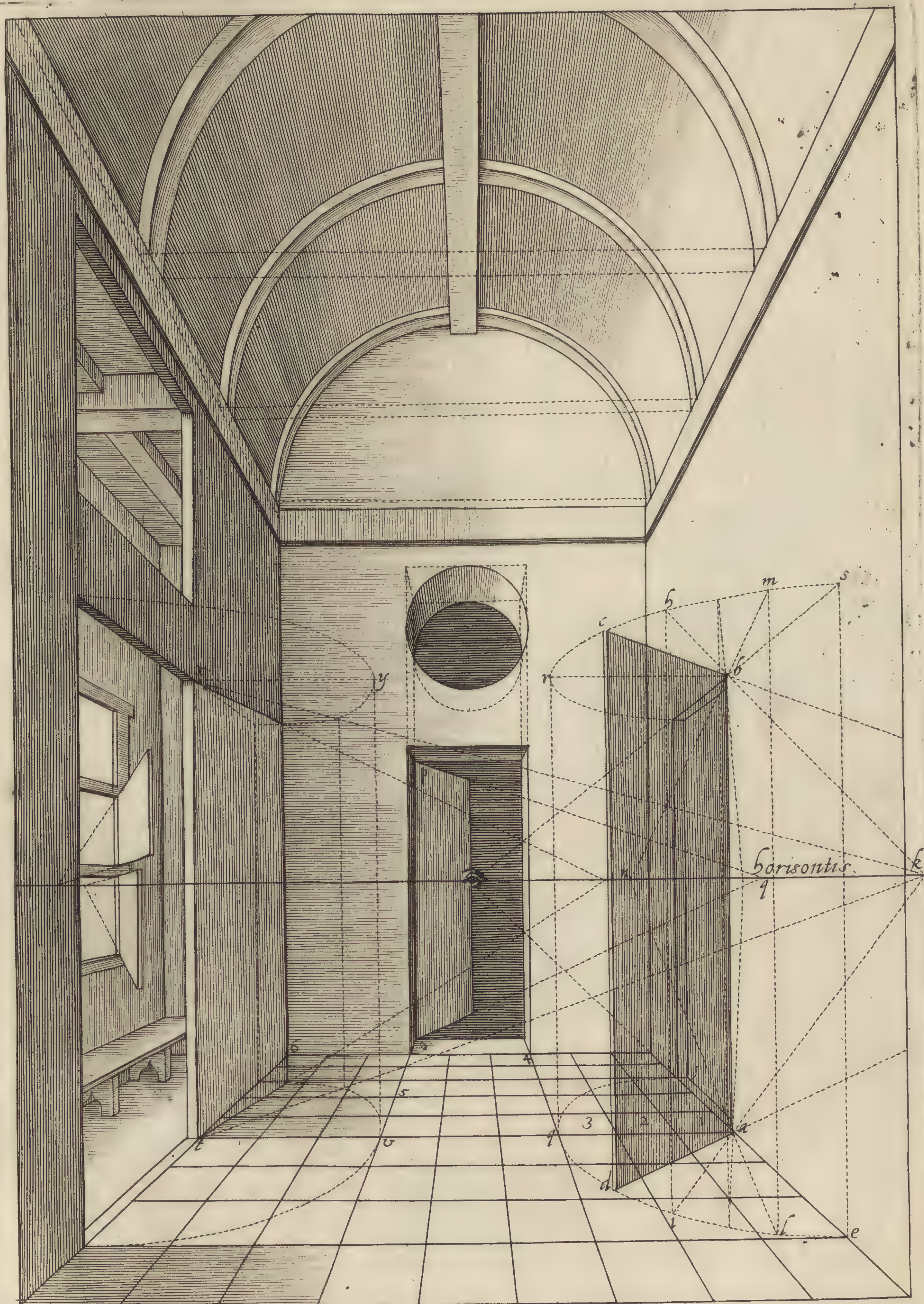
h
horisontis.
g
d
c
f
b
8.
basis.
a
f
b
e
c
d
o
horisontis
n
d
k
c
e
i
l
b
h
m
f
g
basis.
a
g
b
f
h
m
i
l
c
c
k
d
9.

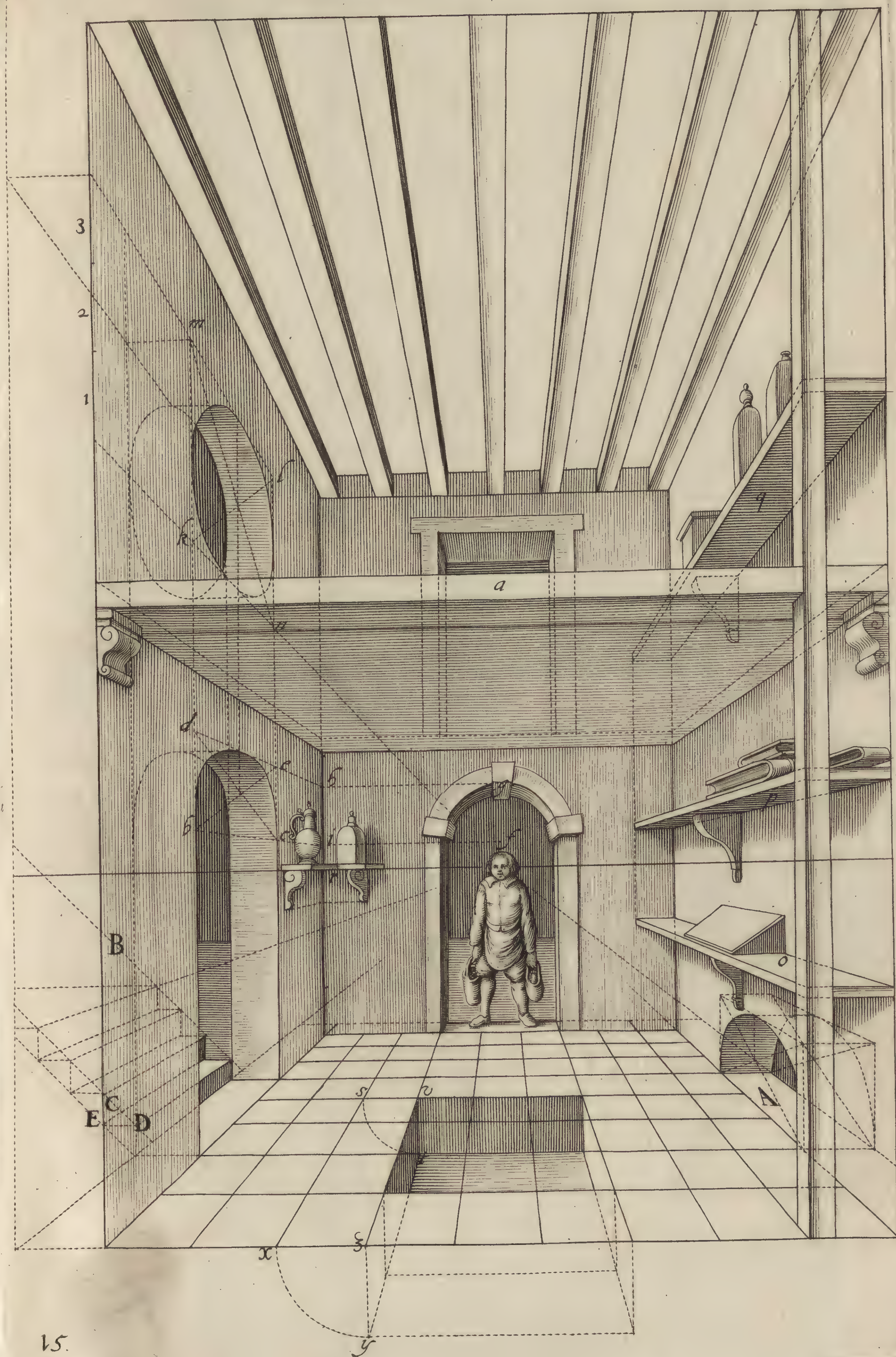
linea horisontica.
k
l
c
f
g
b
d
e
h
10.
basis.
n
m
a
l
o
q
p
e
h
k. linea
horisontis.
i
b
d
k. linea
f
g
horisontis.
i
c
4
5
3
6
d
e
2
c
f
7
b
g
linea basis...
a
1
h
8
2
7
3
6
11.
4
5

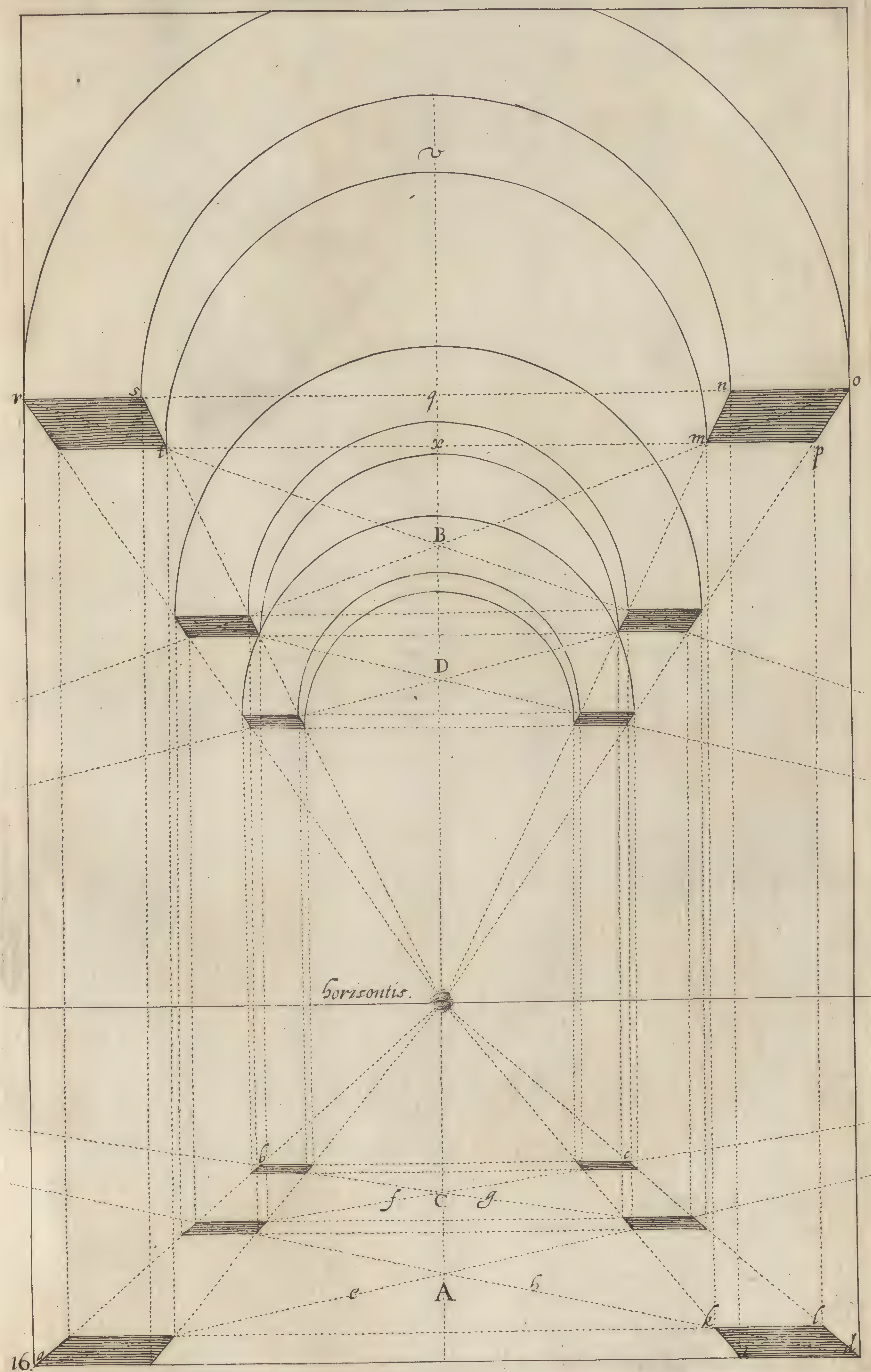

A B
C
r n p
q m o h
t
v
d y
a
k.
b
c z i
x
l
s
f
1 2 3 4 5 6 7
13.

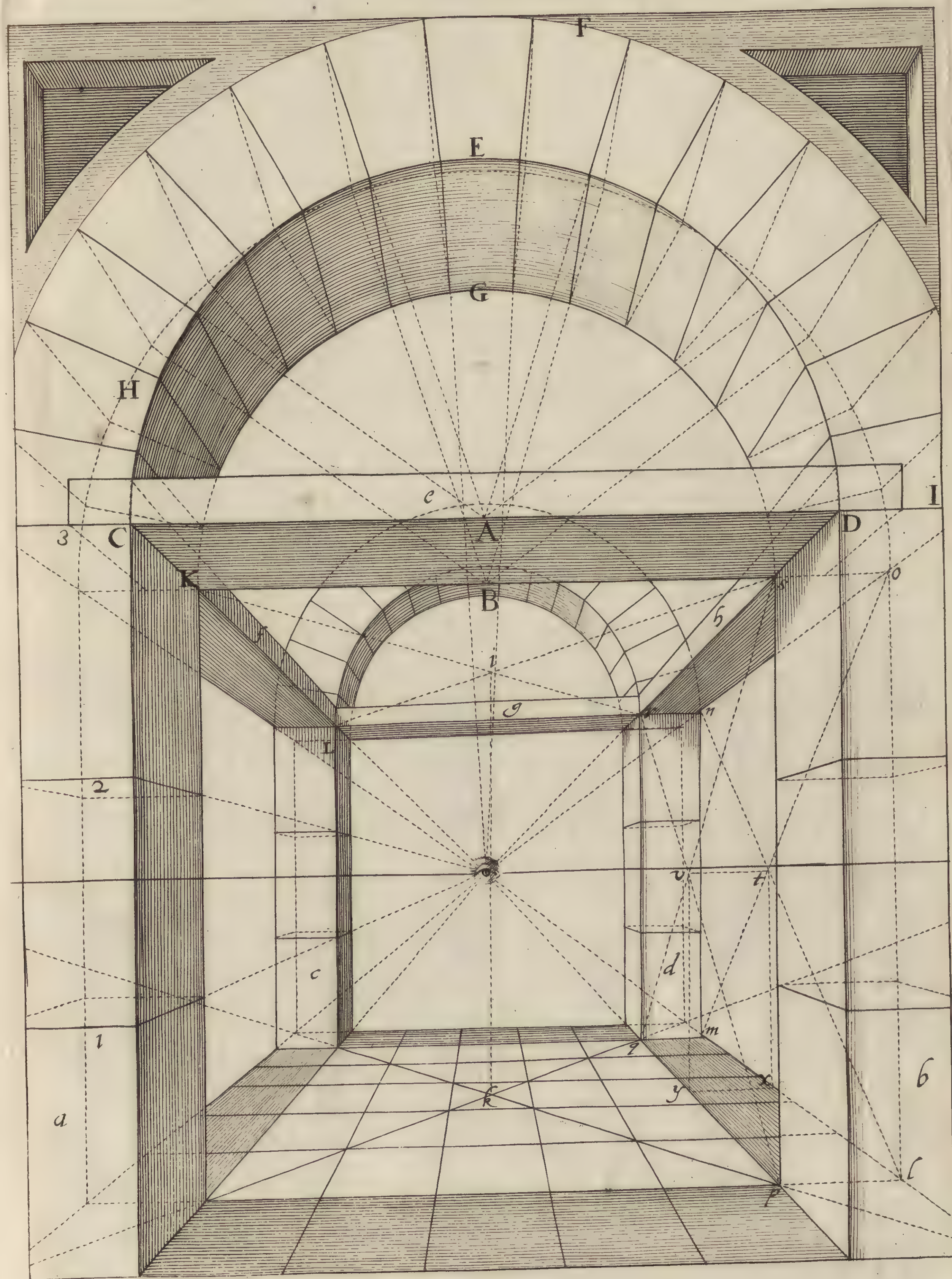

14. *basis.*

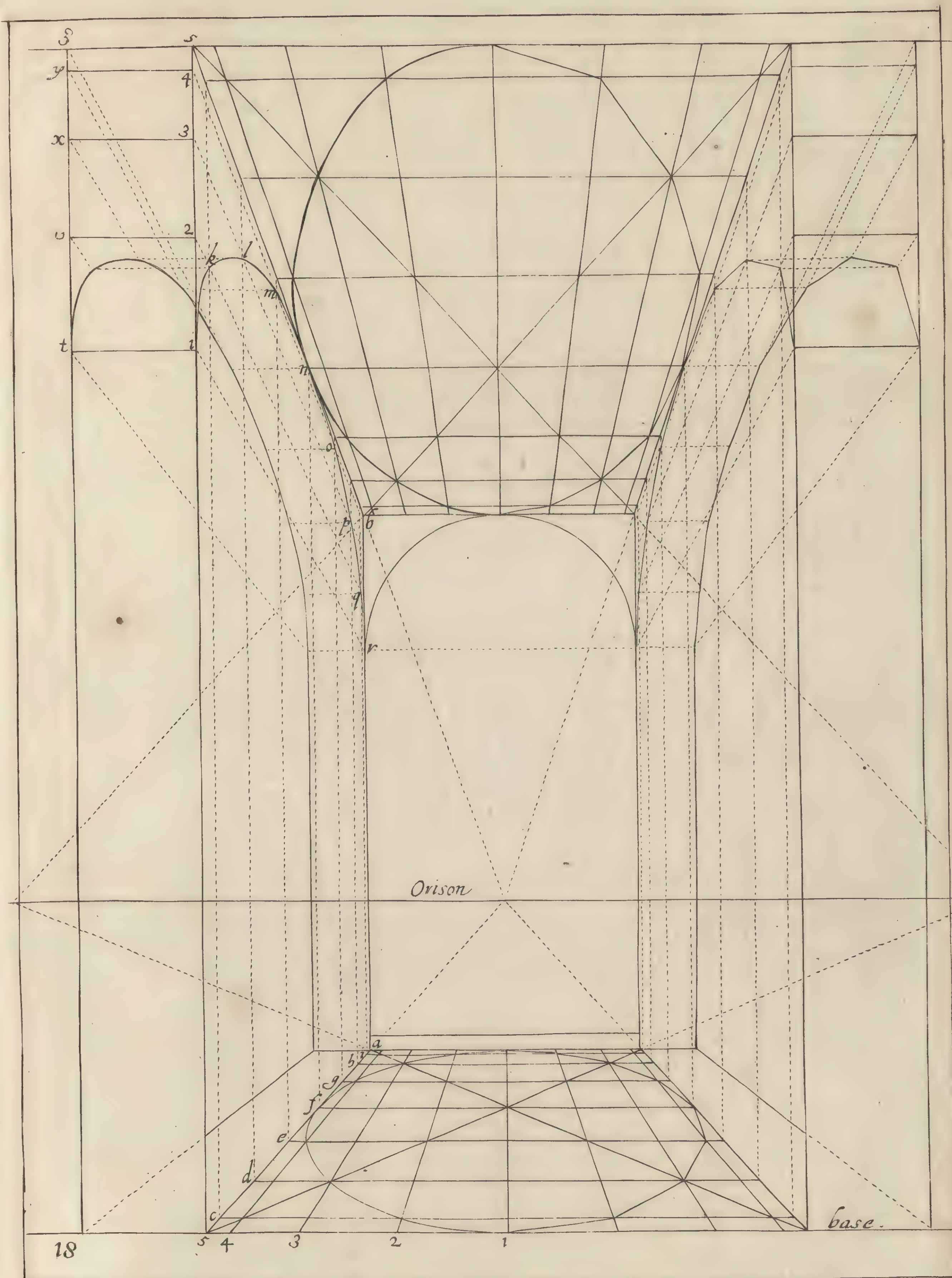

3
2
m
1
l
k
a
n
d
e
b
c
B
A
C
E
D
o
p
q
s
v
x
y

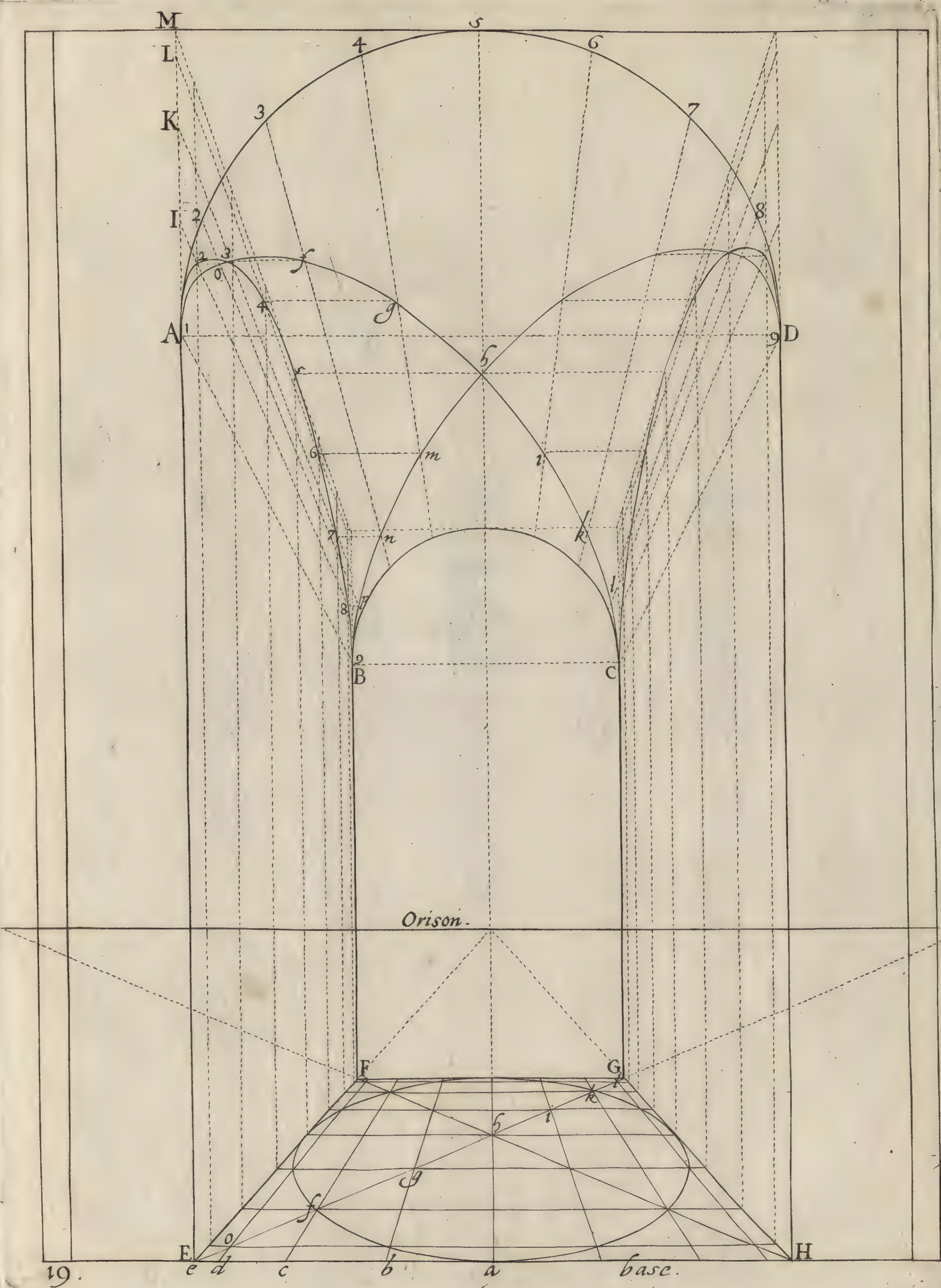
v
r
s
q
n
o
x
t
m
p
B
D
Horizontis.
b
c
f
C
g
e
A
h
k
l
16
e
i
d

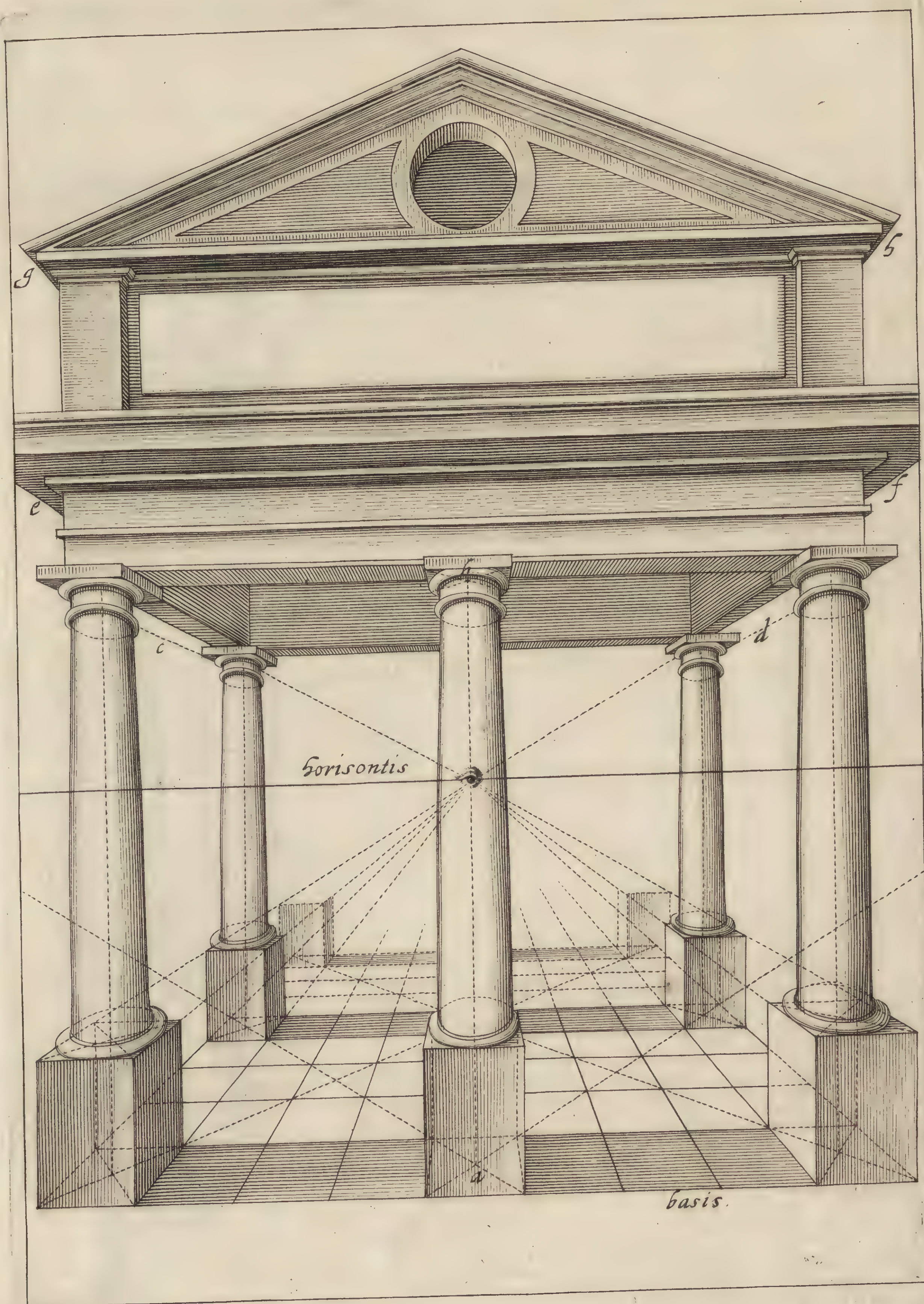

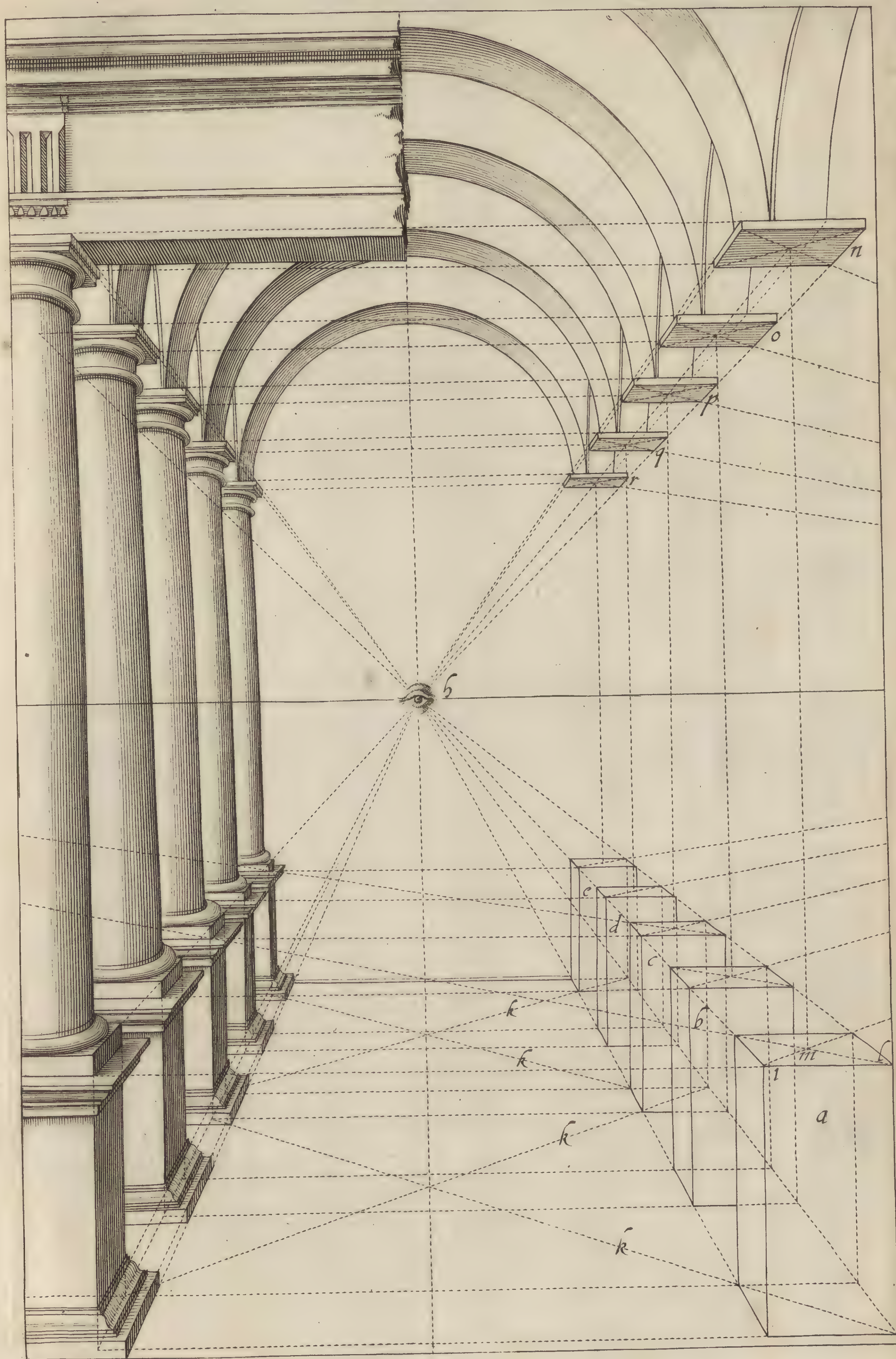
17.

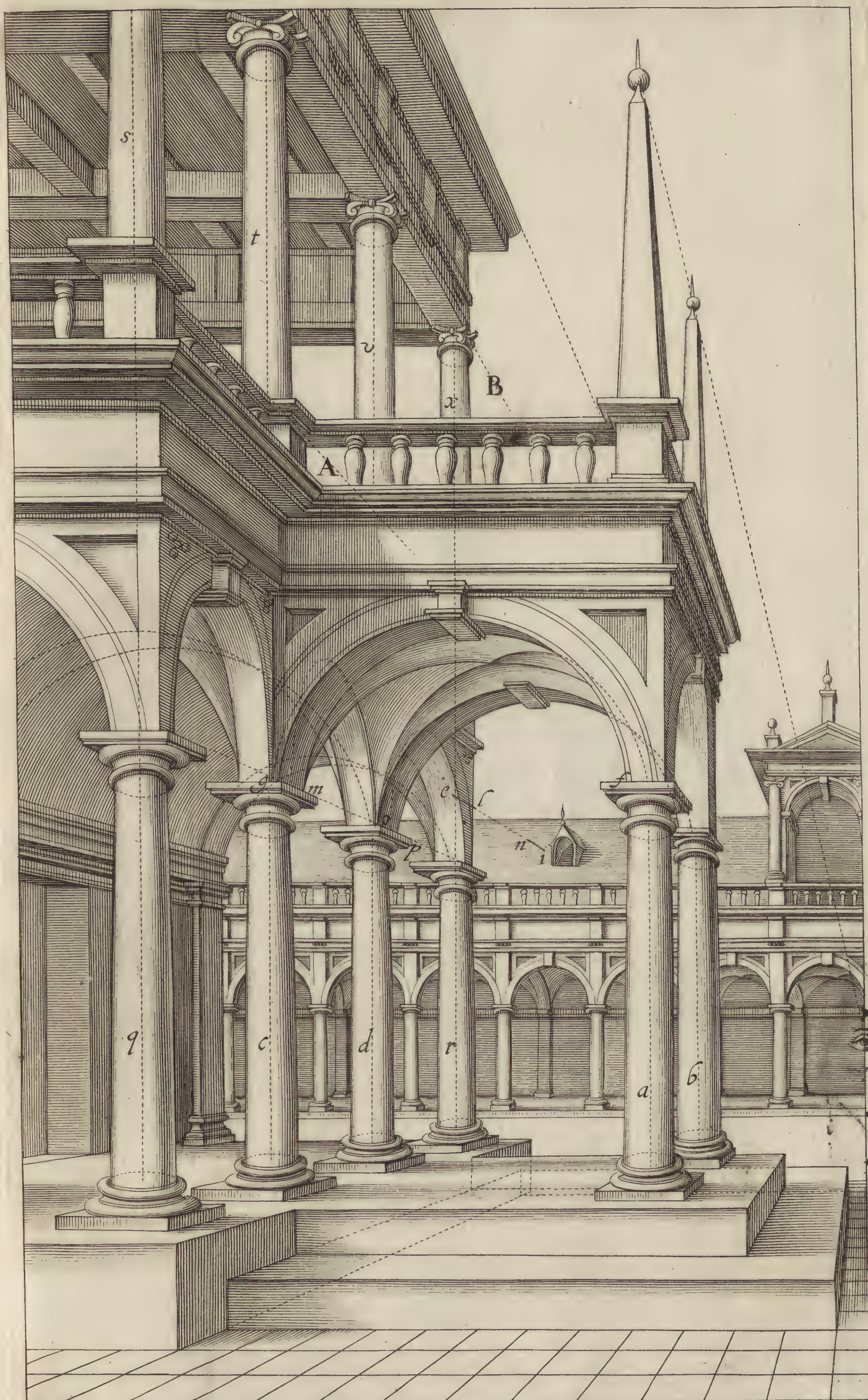

Orison
base.
18

M
L
K
I
A
D
B
C
F
G
E
H
Orison.
e d c b a base.

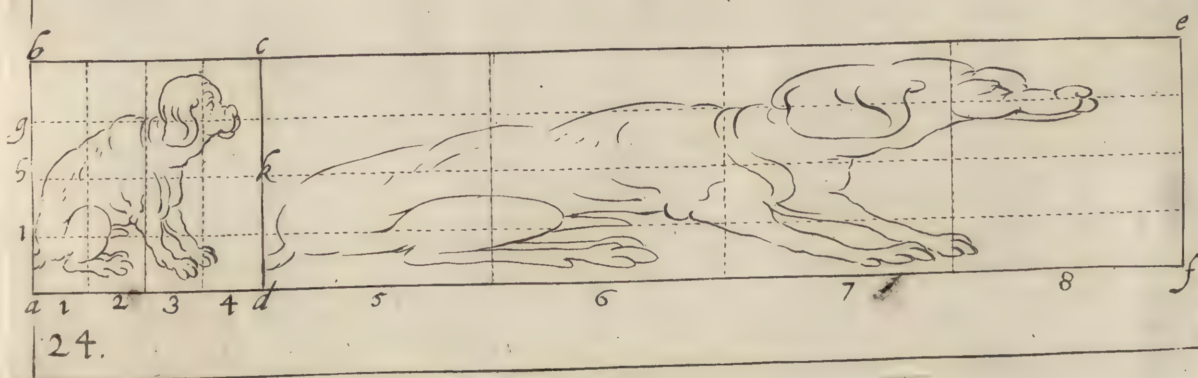

g
h
e
f
c
d
Horisontis
a
basis

n
o
p
q
r
h
e
d
c
b
m
l
a
k
k
k
k

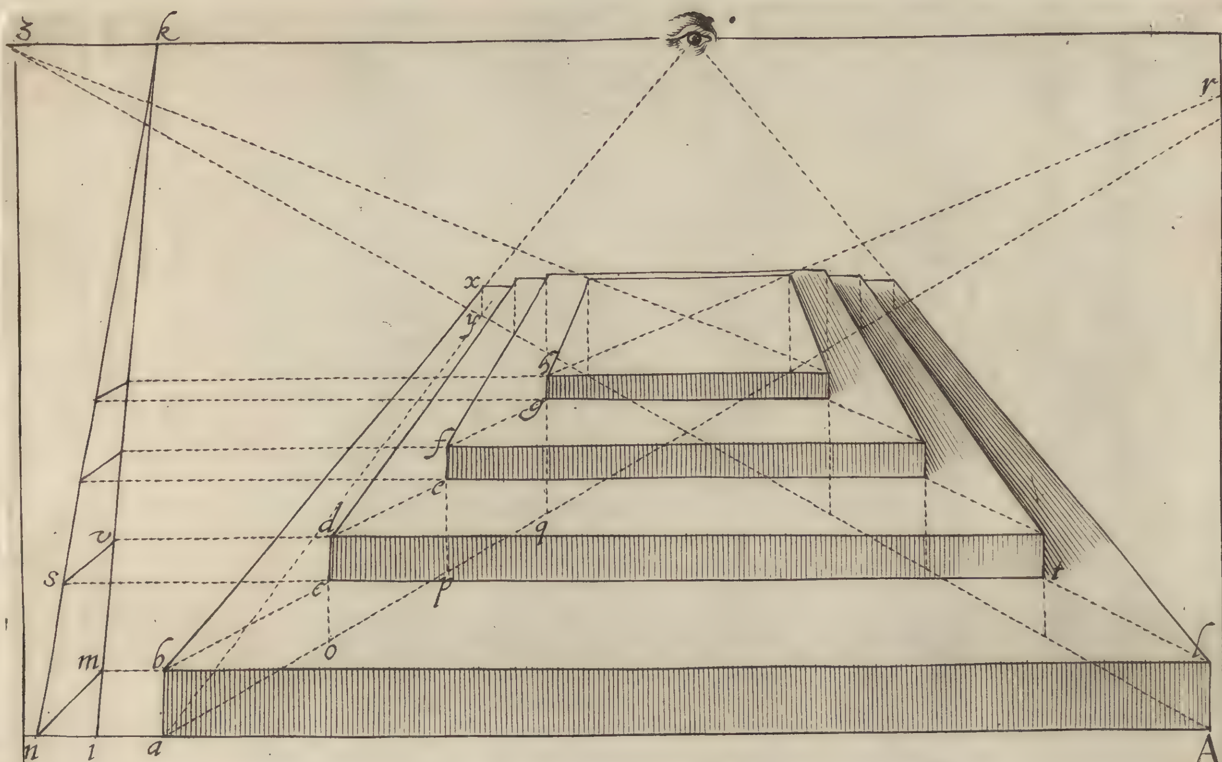

s
t
v
x
B
A
g
m
c
l
n
1
p
q
c
d
r
a
b

8
c
7
b
6
5
4
3
2
1
a
10
9
8
7
6
5
4
3
2
1

23.

24.

horisontis.

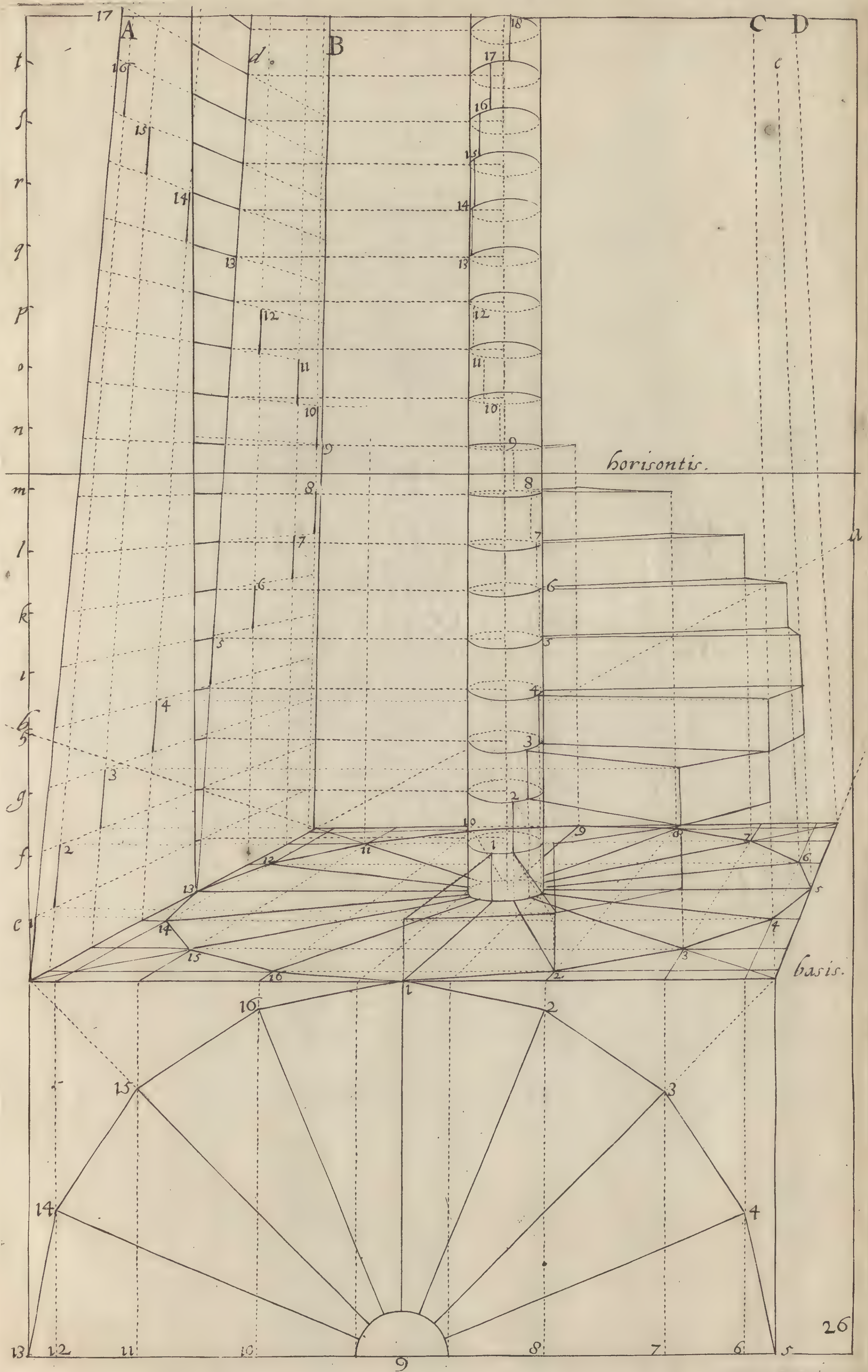
q

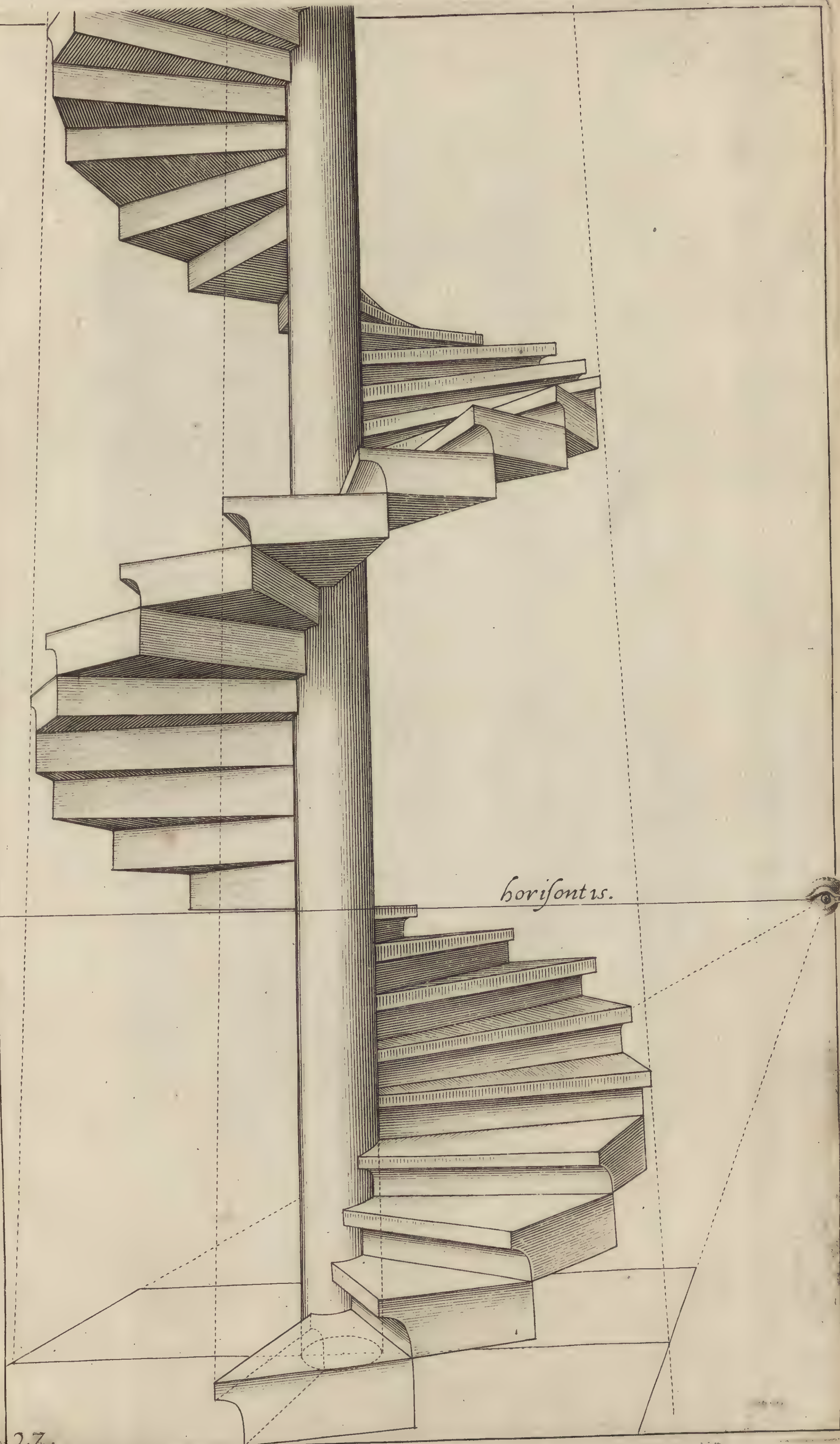
p

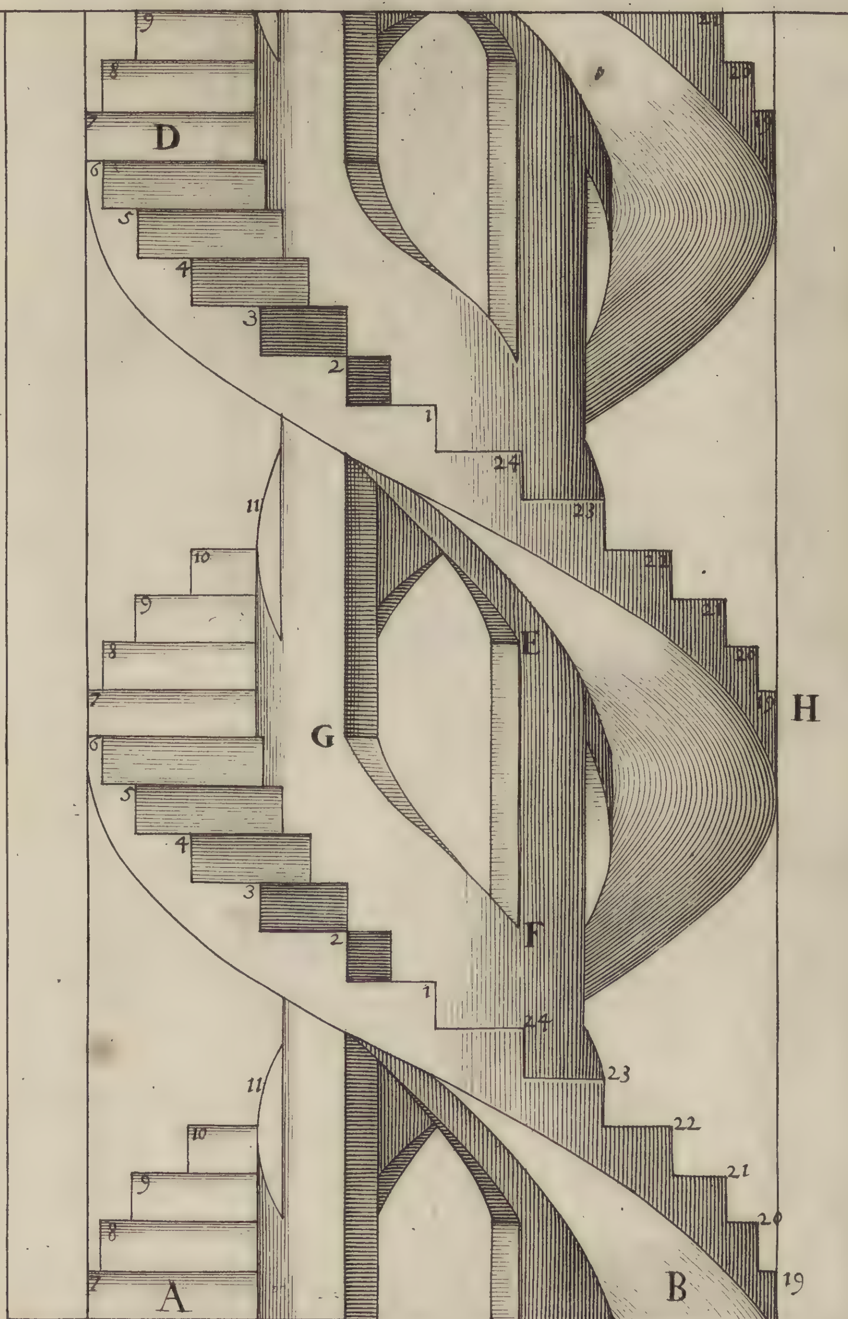
o

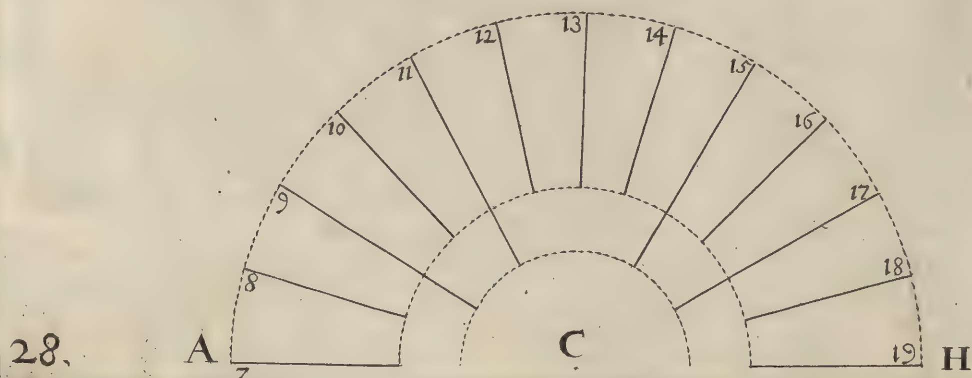
a

Ignographie.

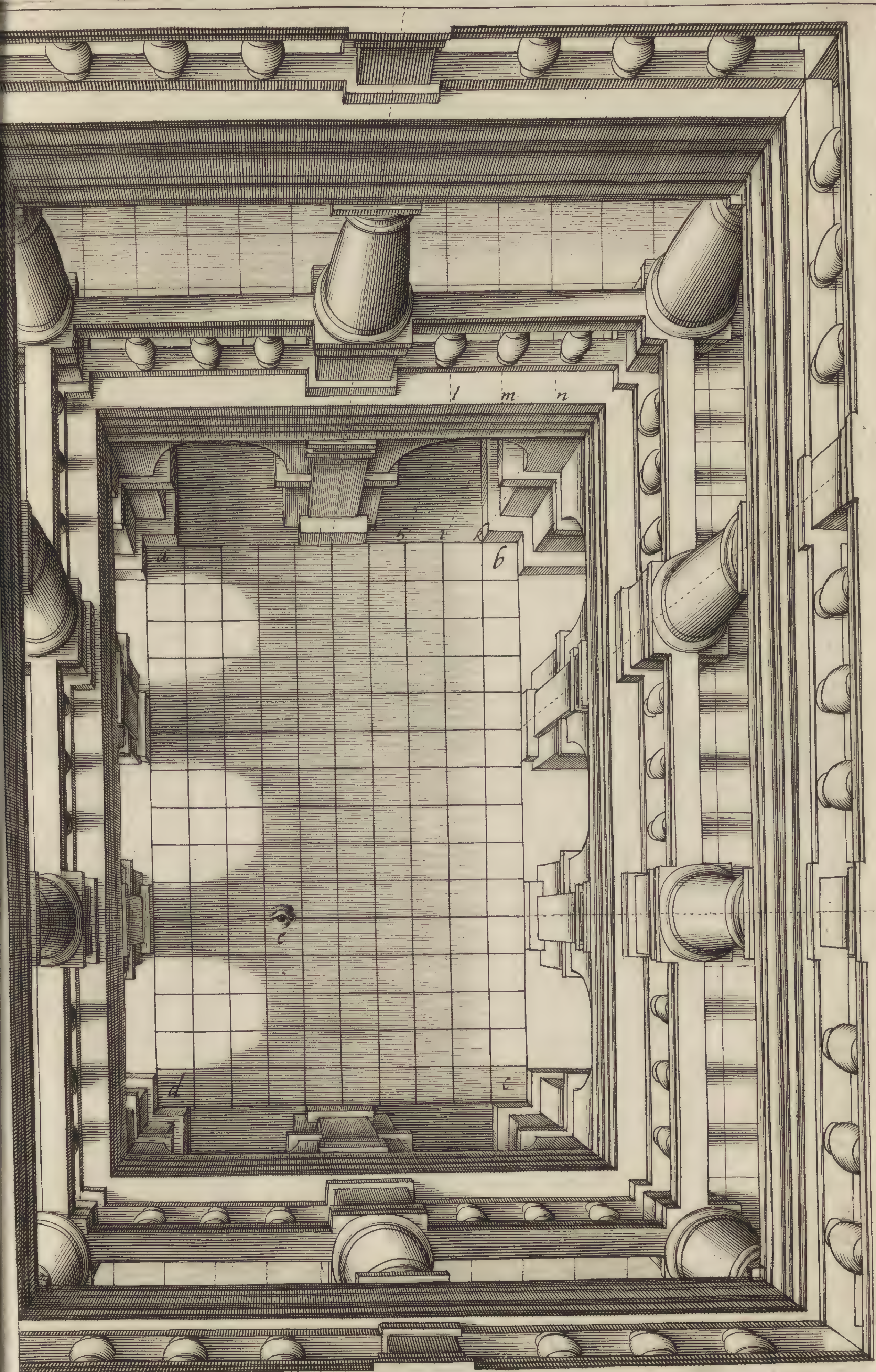

A
B
C
D
horisontis.
basis.
26

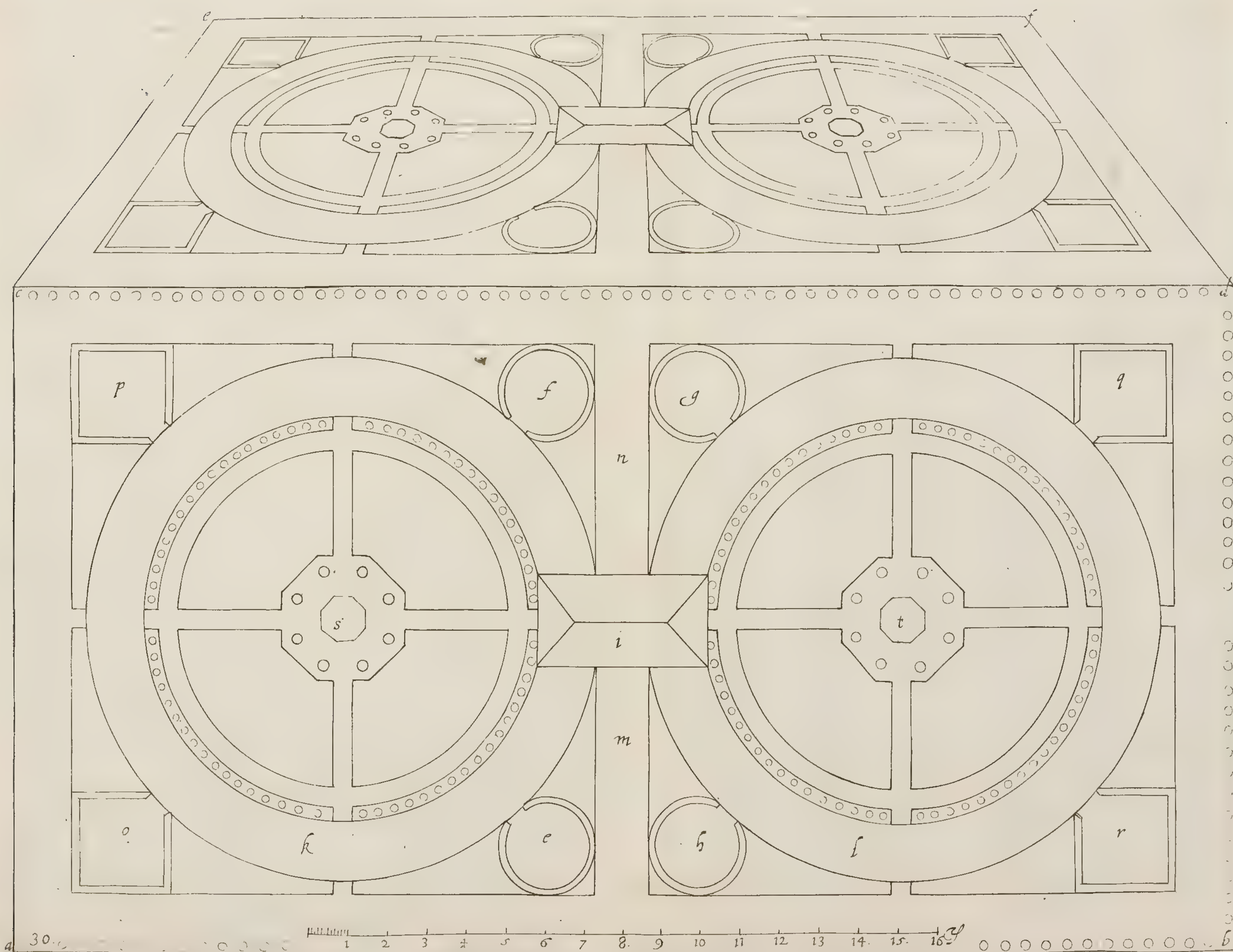

horisontis.

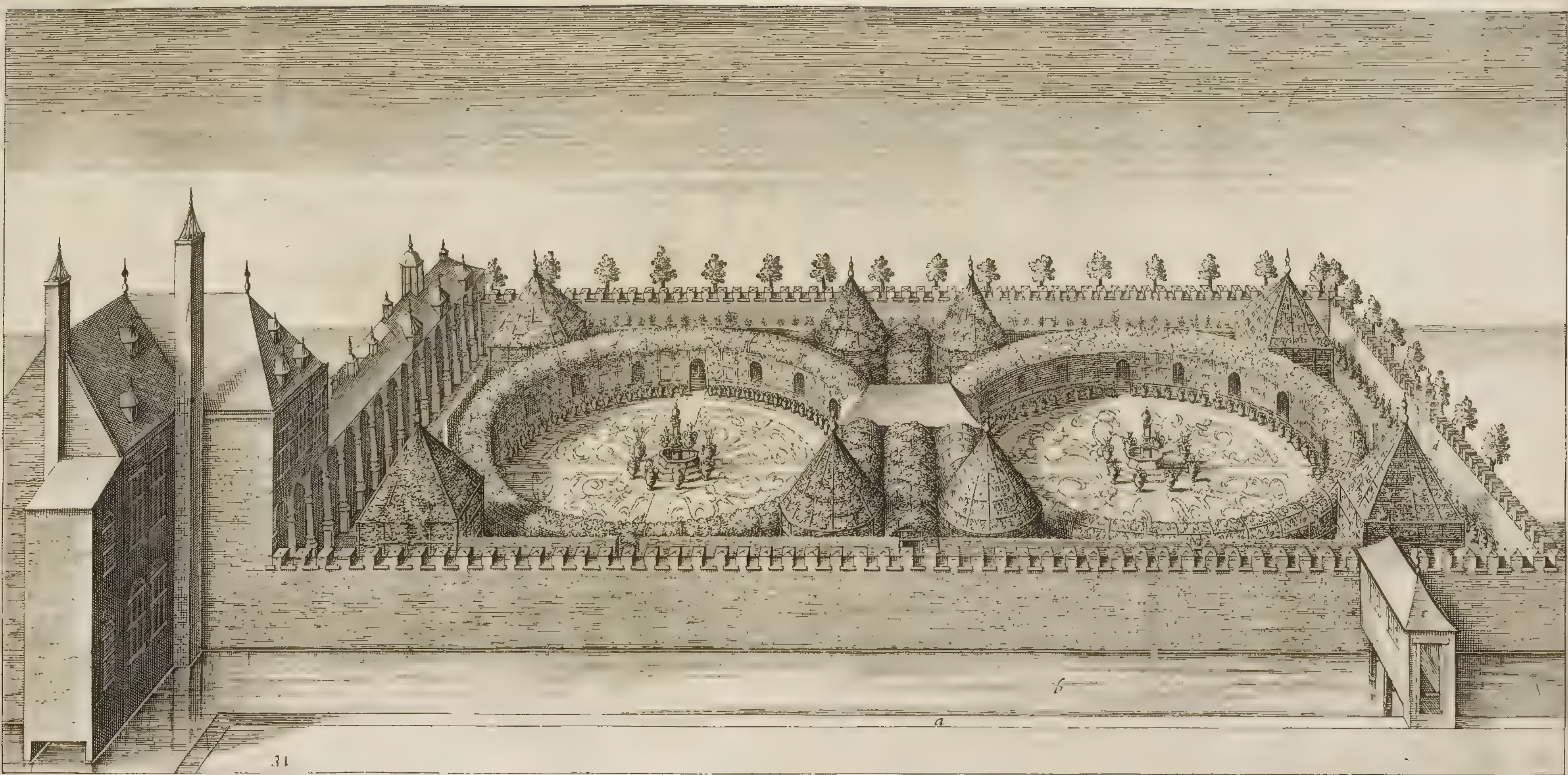

28.

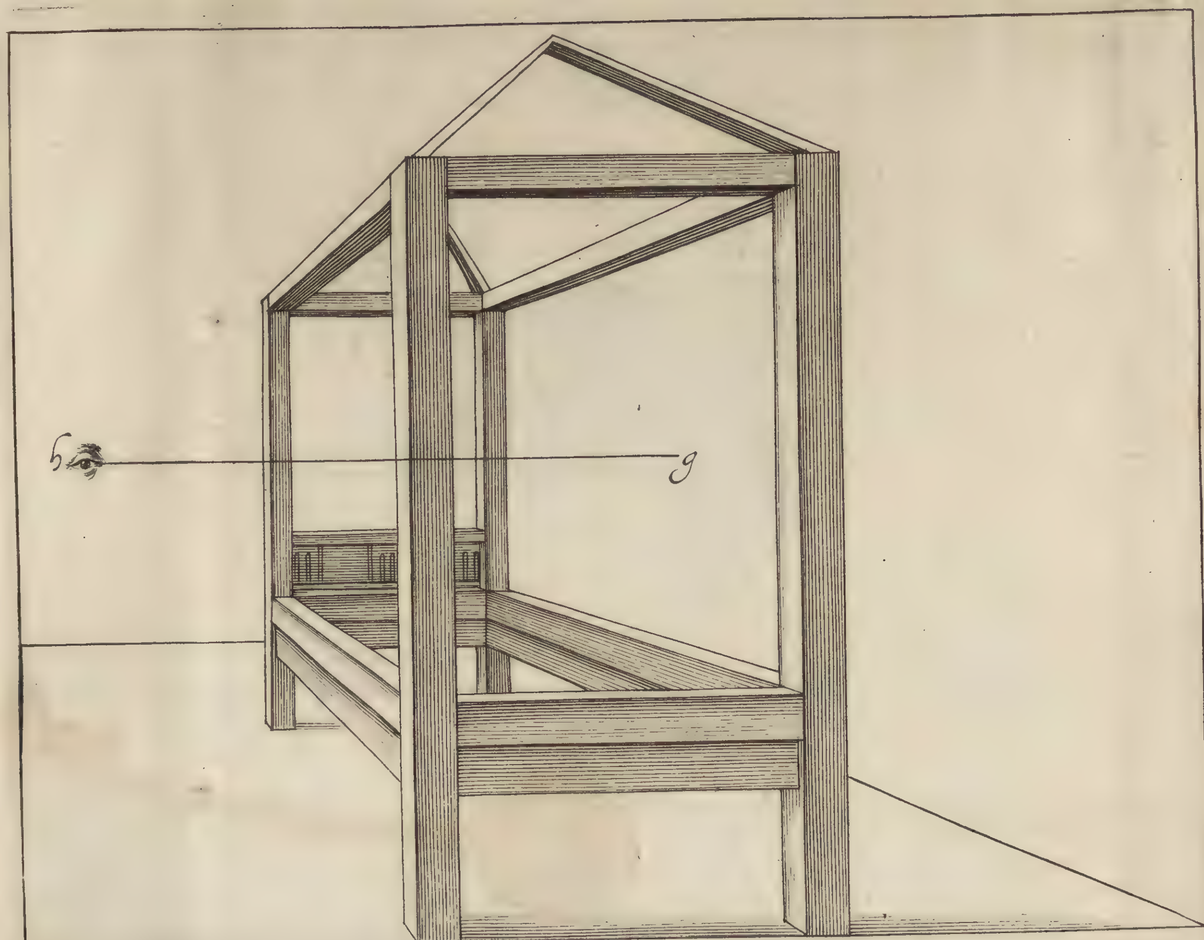

l m n
5 i k
a
b
e
d
c
29.

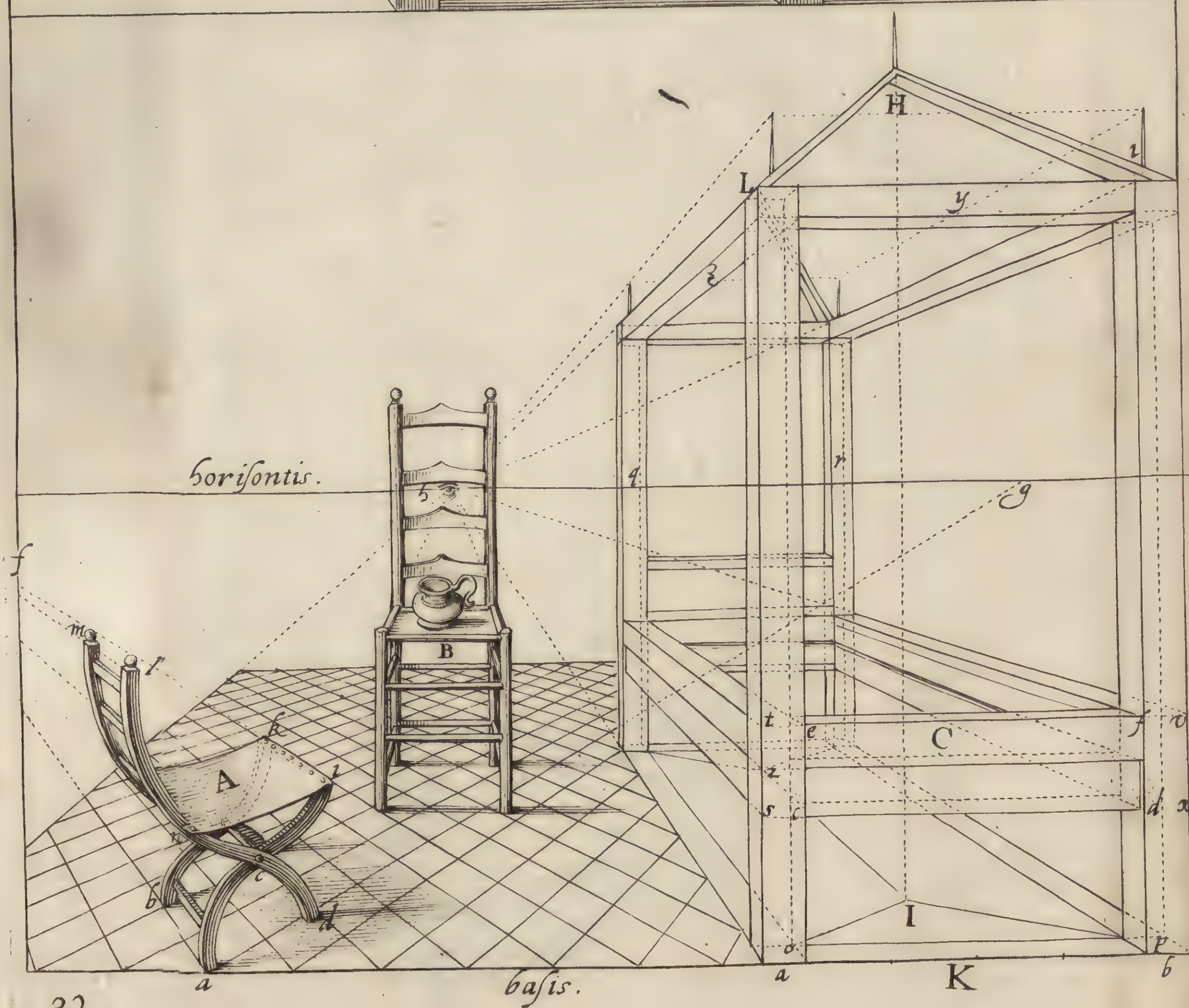

e
f
p
f
g
q
n
s
i
t
m
o
k
e
h
l
r
a
30.
1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16
b
d
c

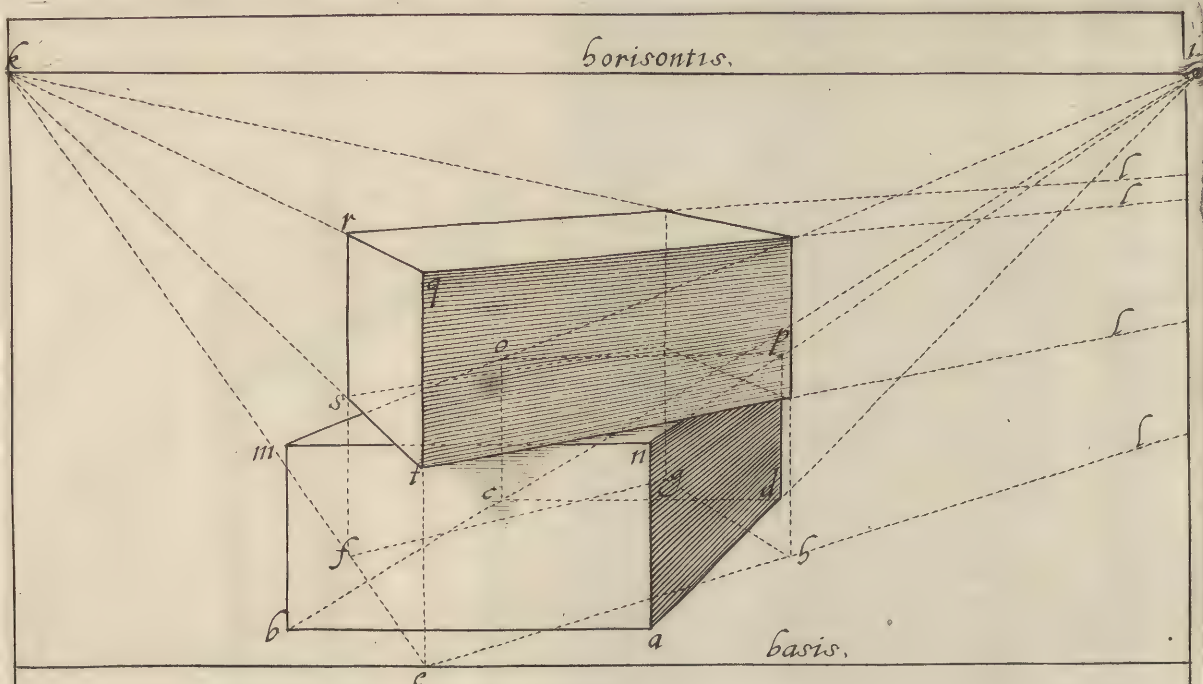
Back of
Foldout
Not Imaged

31
a
b

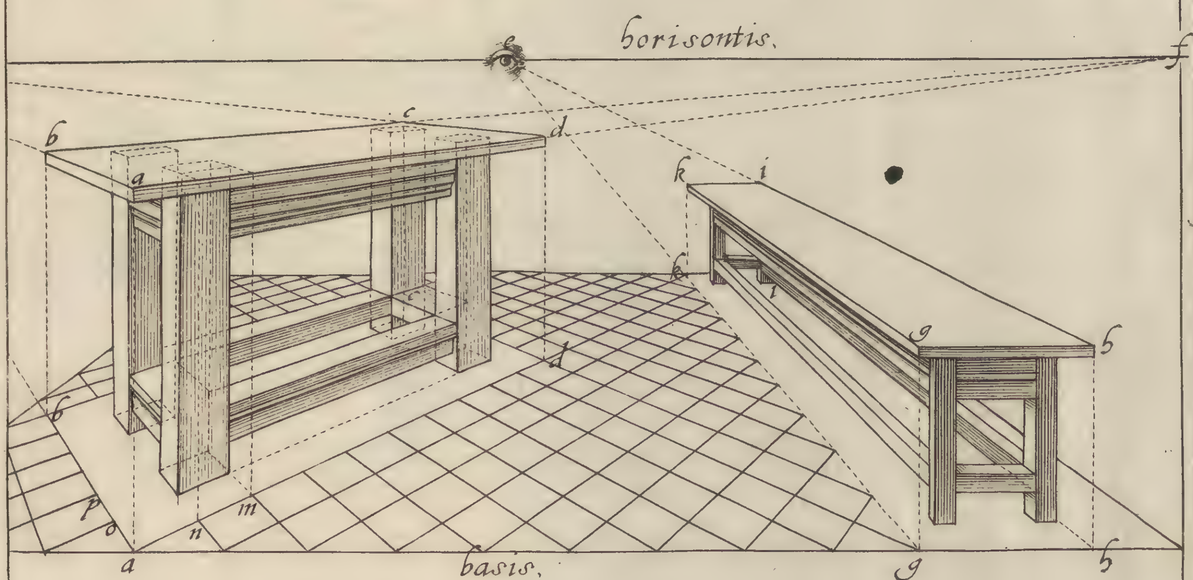
Back of
Foldout
Not Imaged

h
g

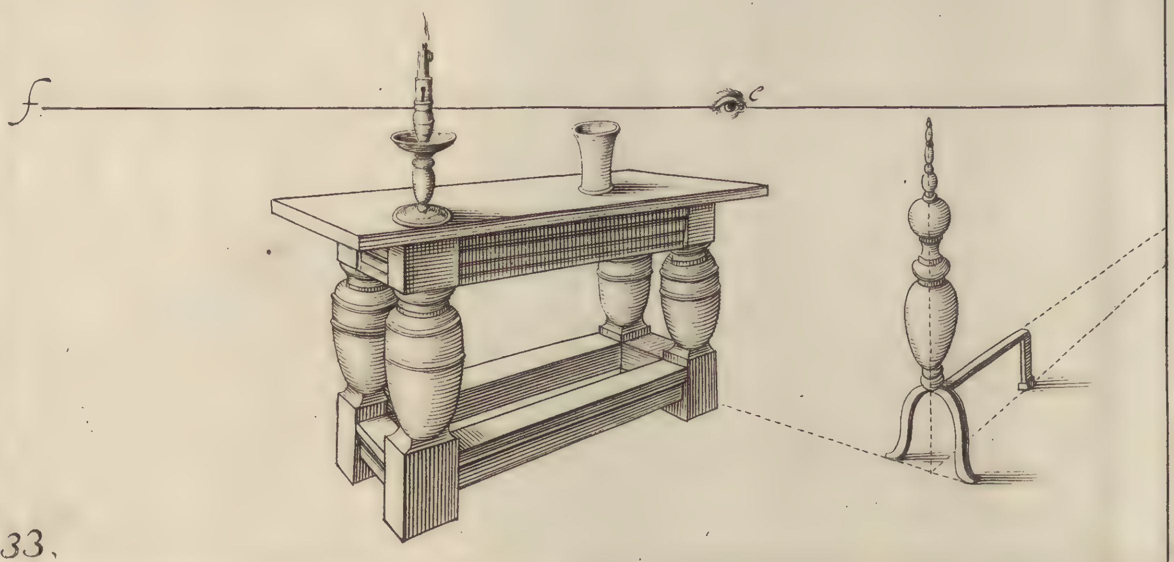

H
L
y
horisontis.
q
r
g
h
f
m
l
B
A
k
C
t
e
f
v
z
s
c
d
x
b
c
d
I
o
p
a
basis.
a
K
b

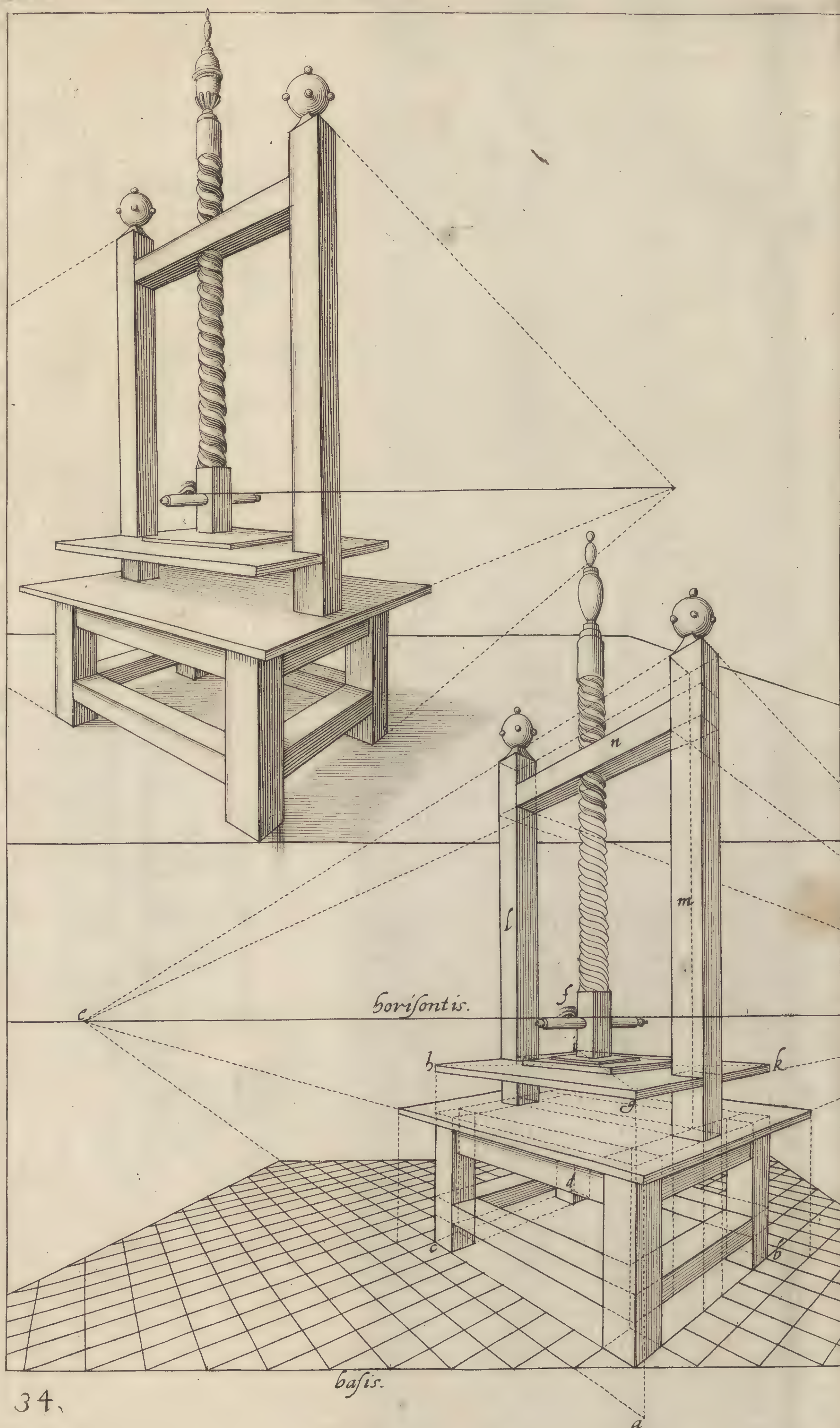
k
horisontis.
i
r
q
o
p
s
m
t
n
c
g
d
f
h
b
a
basis.
e

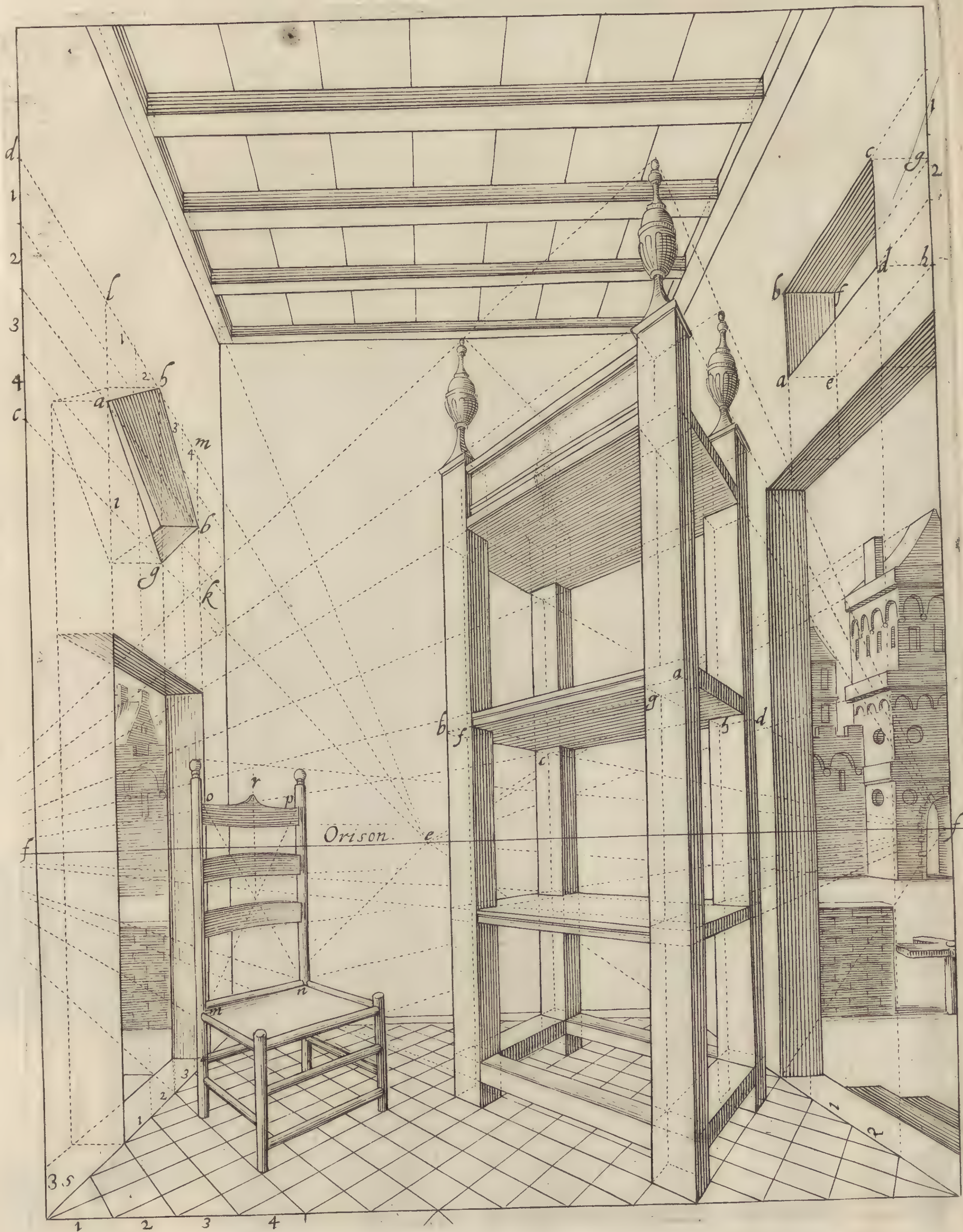

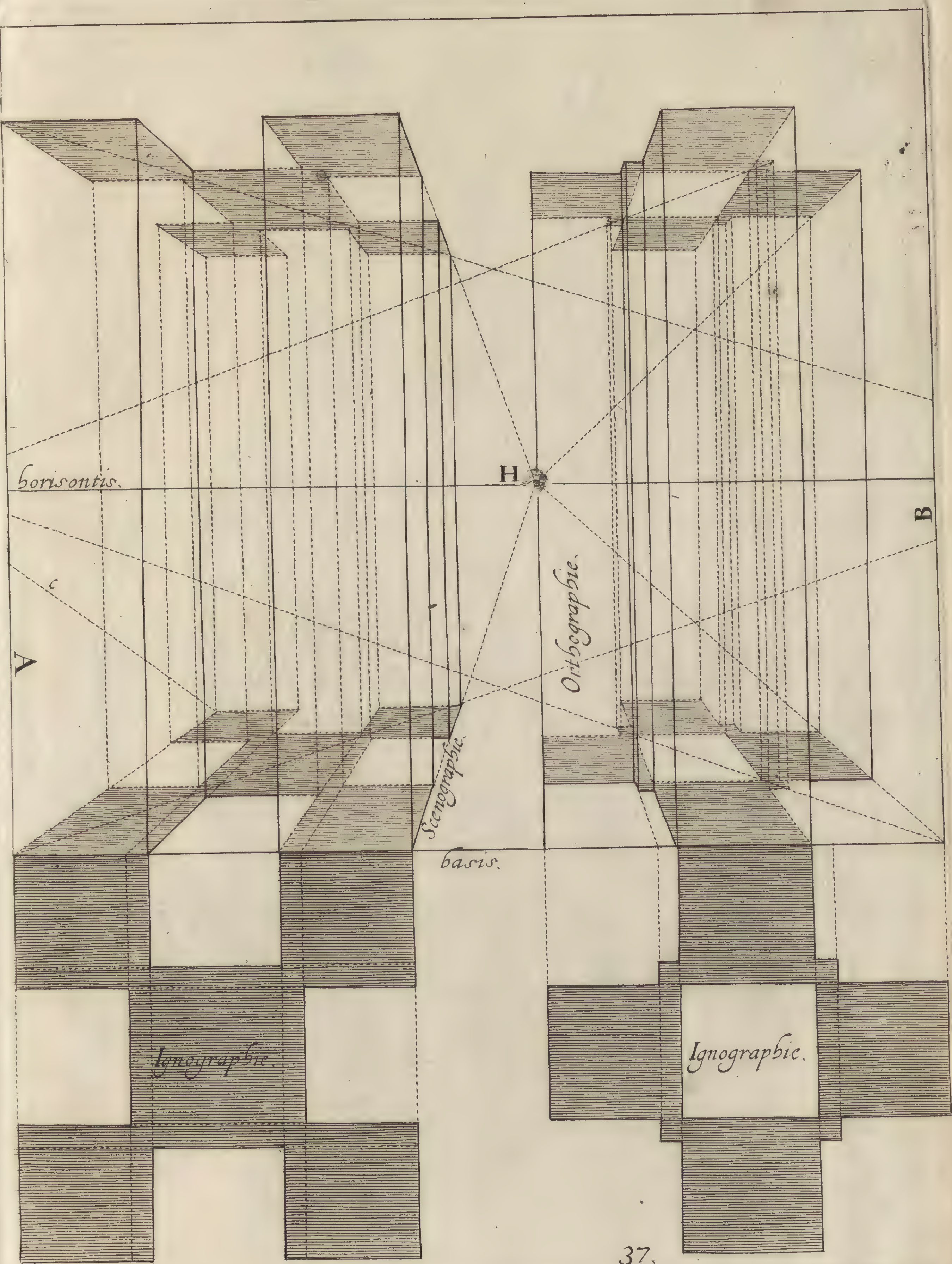
horisontis.
e
f
b
c
d
a
k
i
g
h
p
o
n
m
basis.

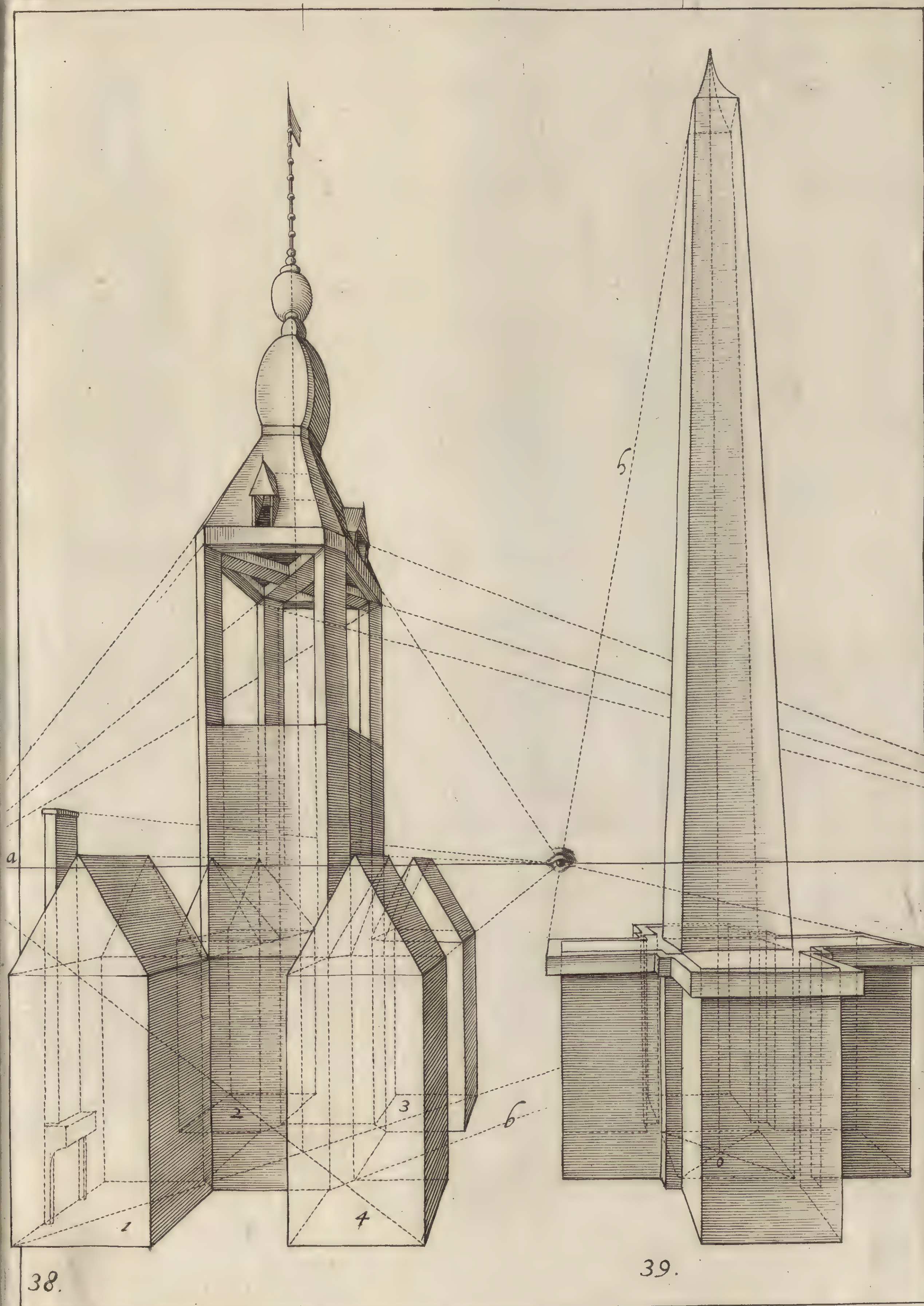

f.
e

n
l
m
f
horisontis.
c
h
i
k
g
d
c
b
basis.
a

Orison
e
f
f
3.5
1
2
3
4

horisontis.
H
B
A
c
Orthographie.
Scenographie.
basis.
Ignographie.
Ignographie.
36.
37.

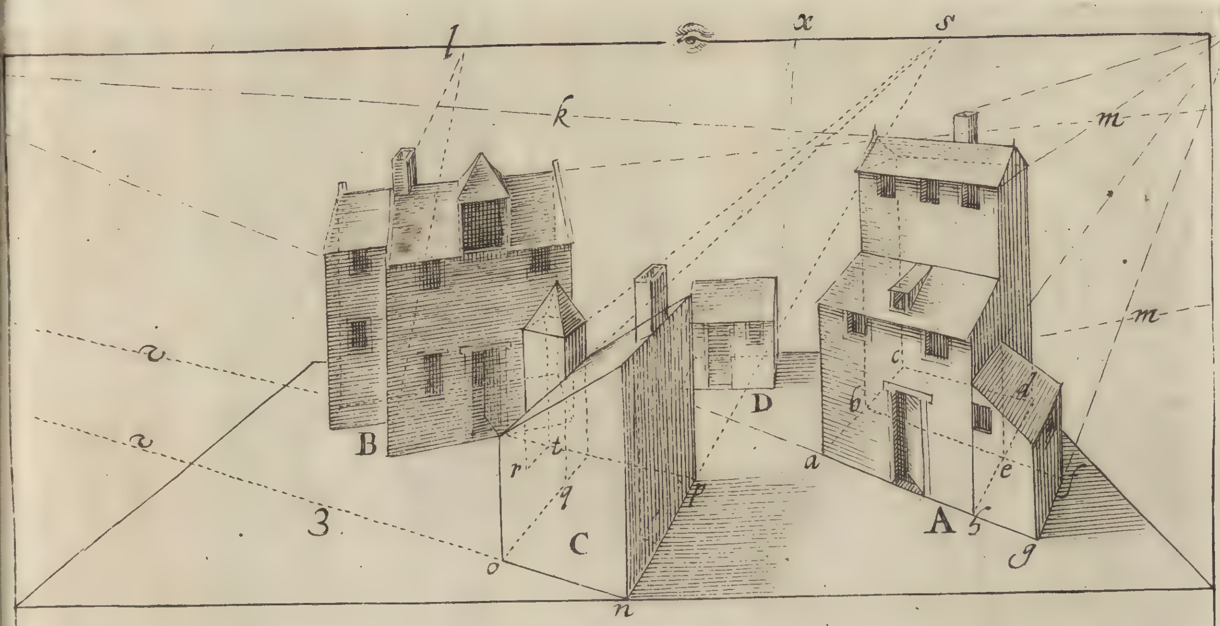
38.

39.

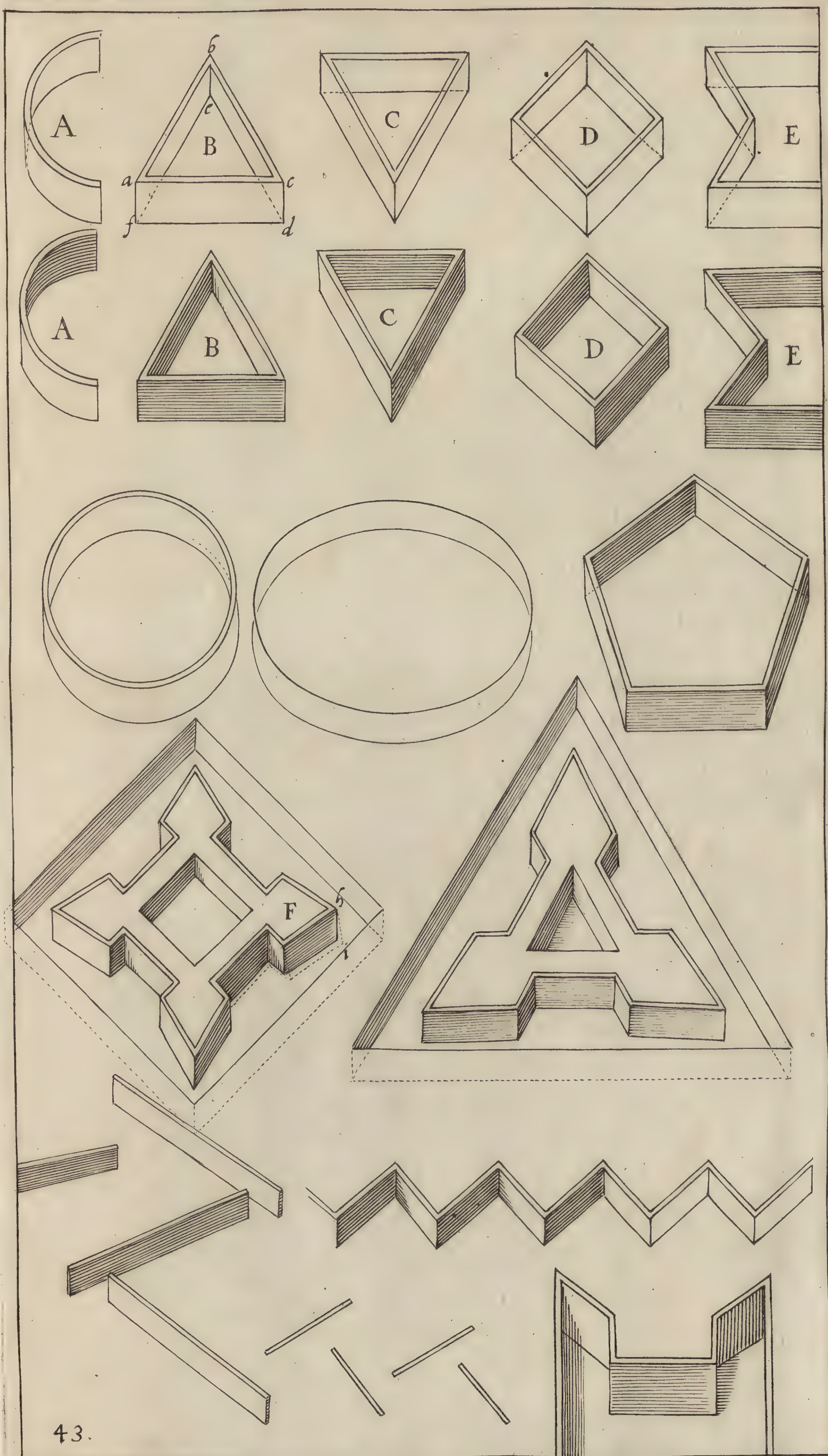

A
E
B
C
Orison
F
G
H
K
L
40

Orison
41.

42.

A
b
e
B
a
c
f
d
C
D
E
A
B
C
D
E
F

Arij Voorstadt 1702

4.0

13 figures on 36 plates

